శ్రీ

రోహిణీసుధాకరవిజయము.

ఇది "అరేబియన్ నైట్సు" లోని "కమరల్ జమా" నను కథ ననుసరించి వ్రాయఁబడిన ఆఱంకముల నాటకము.

హోతా వేంకటకృష్ణరావుచే

ప్రణీతము.

పారుపూడి సుబ్బారావుగారిచే

ప్రకటీకృతము.

కాకినాడ.

కోటమర్తి చినరఘుపతిరావుగారిచే

కాకినాడ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము.

1925

శ్రీరస్తు.

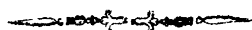
రోహిణీసుధాకరవిజయము.

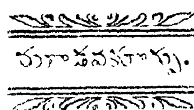
ఇశ్వా౯ "ఆంటోనియస్ క్లైటస్" లేక "జేమరన్ నమూ" నను

నాన ననుసరించి వ్రాయఁబడిన అయిదంకముల నాటకము.

[illegible] వేఁగిరాకృష్ణారావు ప్రణీతము.

పారుపూడి సుబ్బారావుగారిచే ప్రకటీకృతము.

కాకినాడ.

కోటమర్తి చినరఘుపతిరావుగారిచే

కాకినాడ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడియెను.

1925.

[వెల రు **0-12-0**

ప్రకటన

ఈనాటకము యొక్క సమస్తమైన హక్కులను మేము పొందియున్నాము గనుక మా అనుమతి లేనిది దీని నెవరును ప్రదర్శింప గూడదు.

మరియు మావద్ద సంగీత గ్రంథములు నవలలు నాటకములు వగైరాలు దొరకును. కోరిన యెడల క్యాటలాగు ఉచితముగా పంపబడును.

పారుపూడి సుబ్బారావు & సన్సు.

కాకినాడ

విజ్ఞప్తి.

ఆంధ్రనాటక కలాభిమానులారా !

నేనీ గ్రంథమును ప్రప్రథమమున రచియించుటలో నూతనోత్సాహంబు పేర్మి రసమగ్నుండనై దేశకాలపాత్రంబులను గమనింపకయె భావరసాలంకార విన్యాసంబుల నెక్కుడుగ విపులీకరించితిని. ఆ కారణంబున నియ్యది సహృదయహృదయులగు పాఠకమహాశయులను రంజింపఁజేసెఁగాని యైదాఱుమాటుంగాఁడను రెండుమూఁడు 'టుమిత్రల ప్రోఁడను గంటనెంటనట్టిలో నాటకము పూర్తిగా ప్రదర్శింపఁబడవలయు నను నెడ నాటకప్రదర్శకులను రంజింపలేకపోయెను.

అట్లయ్యు నీనాటకరాజంబు ప్రాజ్ఞులగు రసికజనసమూహంబుల నా వస్తుగౌరవంబుననో దైవానుగ్రహంబుననో పెక్కుసార్లు ప్రదర్శనభాగ్యం బనుభవింపకపోయినను కూర్పునకు విద్యార్థులు నొప్పగ రెండుపర్యాయములు ముద్రితమైనదియు నిప్పుడు తృతీయముద్రణభాగ్యం బనుభవించినది.

ఈ మూఁడవకూర్పున నామిత్రుల ప్రోత్సాహముచే ననవాగరిక ప్రదర్శనాభిరుచి ననుసరించి నిరుత్సాహంబు వదలించి రసభంగంబుగాకుండ ప్రదర్శనానుకూలంబగునట్లు గ్రంథమును మిక్కిలి సంకుచితంబు గావించితిని. దీని నటులంగకి వత్సలత్వంబున నన్ను మన్నింపఁగదయ్యా రంగస్థలంబుగు విద్వాంసులఁ ప్రార్థించుచు నింతటితో విరమించుచున్నాఁడను. మఱియు,

తే. గీ. కొంచెమైనను రుచిగల పంచదార
మధురముగ నుండుఁ గాన నెమ్మనములందు
వస్తుగౌరవమున దీనిఁ బ్రాజ్ఞులెల్ల
నాదరింతురటంచు నే నాత్మఁ దలఁతు.

కాకినాడ.
ది 15-7-1925.

ఇట్లు విన్నవించు
విబుధజనవిధేయుఁడు,
కూచితా వెంకటకృష్ణకవి.

ఈనాటకములో వచ్చు ముఖ్య పాత్రములు.

—: పురుషులు :—

1. రత్నాకరుఁడు—సింహళద్వీపము నేలెడు రాజు. (కథానాయకుని తండ్రి)
2. సుధాకరుఁడు—రత్నాకరుని పుత్త్రుఁడు. (కథానాయకుఁడు)
3. విశారదుఁడు—సుధాకరుని నర్మసఖుఁడు.
4. దత్తుఁడు—పాంచాలదేశపు రాజు. (కథానాయిక తండ్రి)
5. మారుతి—దత్తుని మంత్రి.
6. చిత్రసేనుఁడు—రోహిణి సోదరుఁడు. (బాటసారి)
7. జనమిత్త్రుఁడు—కంచుకి. (దత్తుని భటుఁడు)
8 పుష్పదంతుఁడు—గంధర్వుఁడు. (మనోరంజని భర్త)
9. కామపాలుఁడు }
10. సుదంతుఁడు } పురజనులు.
11. రాజశేఖరుఁడు—మగధదేశాధిపతి.
12. మానవర్మ—రాజశేఖరుని మంత్రి.

—: స్త్రీలు :—

1. రోహిణి—దత్తరాజు కూఁతురు. (కథానాయిక)
2. మనోరంజని—గంధర్వస్త్రీ (పుష్పదంతుని భార్య)
3. వకుళ }
4. మాధవి } రోహిణి చెలికత్తియలు.

శ్రీరస్తు.

రోహిణీసుధాకరవిజయము

నాంది-ప్రస్తావన.

మ. అకలంకుం డనాదిపూరుషుం డని ♦ త్యాత్ముం డుదాత్తప్రకా
శకుఁ డానందమయుండు నవ్యయుఁడు వి ♦ శ్వద్రష్ట లోకాధినా
యకుఁ డామ్నాయవిహారుఁ డచ్యుతుఁడున ♦ వ్యక్తాంచితాధ్యాత్మత
త్త్వకళాలంకృతుఁ డీసభాసదుల నిత్యంబున్ గృపన్ బ్రోచుతన్.

ఉ. తమ్ములసూడు మామ వెలి ♦ దమ్ములు బాణచయంబు లండజా
తమ్ములు వాజు లిక్షువు సు ♦ ధర్మము గాఁగఁ బ్రమత్తచంచరీ
కమ్ముల శింజినీరవము ♦ గల్గి విరాగజయేచ్ఛ నొప్పు నా
కమ్మనివింటిజోదు కుతు ♦ కమ్మున సౌఖ్య మొసంగు మీకిలన్.

(అని సభ్యులపైఁ బుష్పములను జల్లుచున్నాఁడు.)

ఇట్లు నాందిముగియఁగానే,

సూత్రి—ఆహా! నేఁటికి నాపూర్వభవపుణ్యాలతాంకురంబులు ఫలించినవి కాఁబోలు. సకలకలాకోవిదవిద్వజ్జనసందోహబంధురంబగునీ సభామందిరంబున నే నమందానందకందళితహృదయారవిందుండనై నానేర్చువిధంబున నీనాటకంబును బ్రదర్శించెద. నటీ! నటీ!

నటి—ఆర్యా, ఇదిగో వచ్చితిని. (అని సూత్రధారుని సమీపించి) నాథా, ఏమిసెలవు? నేనలంకృతురాలనగుచుండ సిగ్గేల

నన్నింత తొందరగాఁ బిలిపించితిరి? (అని నలుప్రక్కలఁ గల యఁజూచి) ఆహా! ఆశ్చర్యము. ఆశ్చర్యము! (అని వెఱఁగు నభినయించుచు.)

ఉ. అక్కడ వ్రేలుచున్న యవి ♦ యందపురంగుల నొప్పు పెండెలల్
మిక్కిలి నాదుచూడ్కి మిఱు ♦ మిట్లను గొల్పెడు దీపకాంతులీ
దిక్కునఁ దంత్రినాదములు ♦ దివ్యపుగానములుం జెలంగు న
ల్లక్కడ సభ్యులందఱుర ♦ యంబునఁగూడి రిదేమి చిత్రమో!

సూత్ర——ఆర్యా! ఇపుడిచట శృంగారకరుణారసంబులు వెల్లిఁగొల్పెడు నొక్కచమత్కారమైన నాటకము ప్రదర్శింపఁబడునని విని దానిని గౌరవించుటకై సభ్యులందఱు దయచేసియున్నారు. దుర్ఘటంబగు నీకార్యంబును నెరవేర్చుటలో నాకు సహకారిణివిగ నుండుదువని నిన్నిటకు రప్పించితిని.

నటి——సరేకాని, నాథా, నాటకంబులన నిపుడెన్నియో ప్రబలియున్నవి. ఇపు డిచటనెద్దానిం బ్రదర్శించెదరు?

సూత్ర——సతీమణీ! నీవెఱుఁగనే యెఱుఁగవా చెప్పెదవినుము.

మ. వరశాండిల్యసగోత్రపావనుఁడు వి ♦ ద్వద్వర్ణనీయుండు భా
సురసత్కీర్తిరతుండు కర్మనిరతిన్ ♦ శుభ్రప్రభావాఢ్యుఁడై
గరిమన్ వాసిమహాన్వయాంబునిధి రా ♦ కాపూర్ణ చంద్రుండనన్
ధరణిన్ వెంకటరత్నమార్యుఁడలరెన్ ♦ ధర్మానుమోదాత్ముఁడై.

చ. పెరవరి తత్కుమారుఁడగు ♦ వేంకటకృష్ణుఁడు పల్కుబోటికిన్
గరమొకనూత్నమాల్యమును ♦ కానుకగానిడ రోహిణీసుధా
కరవిజయంబు నాగనొక ♦ కల్పిత నాటకమున్ రచించె నో
గురుకుచ! యీసభాసదుల ♦ కోరిక నయ్యది యాడఁగాఁబడున్.

నటి——నాథా! నేను చేయవలసిన కార్యమెట్టిదియో సెలవీయఁగింపుఁడు

సూత్రి—సుందరీ మనము ప్రదర్శింపఁబోవునది శృంగారరసప్రధాన నాటకముగనుక తదనుసపోషకంబగు వసంతఋతువును లలిత మగు నీకంఠకలనాదంబుచే గానానందరసంబు వెల్లిగొల్పుచు వర్ణించి ముందుగ నీసభ్యులమీదులకు విందొనర్పుము.

నటి—చిత్తమాలాగే చేసెదను.

జంఝూటిరాగము-చాపుతాళము.

చూడుమీ వసంతసమయశోభ లెల్లను. (పల్లవి)

చరణములు.

1. దిటముగ హిమకరుఁడు మింటఁ ♦ దేజరిల్లఁగా
విటులుమదన బాధచేత ♦ వెతలనొందఁగా
కుటిలత మలయానిలుండు ♦ కొమరుమిగులఁగా
కటము లదరఁబికరుతములు ♦ కలయఁజెలఁగఁగా॥చూడుమీ॥

2. వెలయ నికుంజములుపుష్ప ♦ వితతి నలరఁగా
దళితకుసుమగర్భ సుధా ♦ ద్రవమెసంగఁగా
నళిరఝూంకృతులఁ దేఁటి ♦ కొదమ లొప్పఁగా
కలితవాహ్యాళి మదన ♦ ఘనుఁడు వెడలఁగా॥చూడుమీ॥

లయగ్రాహి.

కొమ్మలనువ్రాలుచు ఫ ♦ లమ్ములనుదుంపుచుఁబి
కమ్ములటు పాడవచ ♦ నమ్ములను బాడఁ
గమ్మనగు తేఁజిగురు ♦ లమ్మెసఁగు కోయిలలు
చిమ్మనయనాగ్నులుస ♦ తమ్మును వెలుంగన్
దమ్ములసుధారసము ♦ జుమ్మనుచు గ్రోలునల
తుమ్మెదల మంత్రిపఠ ♦ నమ్ములను కల్యా
ణమ్ము వనలక్ష్మికిఁది ♦ రమ్ముగ వసంతునికి
నిమ్ముగను సాఁగుసుఖ ♦ దమ్ముగఁగనంగన్.

సూత్రి—ఆహాహా! కోమలీ. సకలజన మనోల్లాసకరంబగునివ్వసం
తంబు తావకీన మనోహరగానకలాపాభివర్ణనచే నెంతయొప్పు
చున్నదో చూడుము.

తే. కమ్మనానేఁడు కలకంఠ ♦ కంఠనాద
మహిమఁగాబోలు మోఁడులు ♦ మఱిఁజిగిర్చి
మంచుబిందుల మిషచేత ♦ నించుచుండెఁ
బణతిరో! కంటె యానంద ♦ బాష్పములను.

నటి-చ. మనమలరించుగంధగిరి ♦ మారుతముల్ పికకాకలీకల
స్వనములు లేత వెన్నెలలు ♦ సౌరభము ల్వెదజల్లునట్టి క్రొ
న్ననలును తేఁటిఝంకృతుల♦ నారతముఁ మిథునోత్సవంబుగాఁ
దనరెడు నివ్వసంతమున ♦ ధారుణి నెవ్వరు సంతసింపరో.

సూత్రి—(ఆలకించుట నభినయించి) ప్రేయసీ. కుశీలవు లప్పుడే
గానమున నుపక్రమించినారు వినుము.

[తెరలో]

చ. సుకులువిధేయులై హితవ ♦ చోవిజితాత్మ్యులుఁగాక యుండి వ్య
ర్థత నిహసౌఖ్యముల్విడిచి ♦ దర్పకసాయకపఙ్క్తికోడి సం
తతమును భ్రాంతులందగిలి ♦ ధైర్యము దూరఁ దమింతురంచు పె
న్వాతలమునుంగు రాజులకు ♦ వేడుక లెక్కడివిమ్మహీస్థలిన్.

నటి—నాథా! నాటకపాత్రిములు రంగస్థలమునకు వచ్చుచున్నవారు
గాఁబోలు. పోవుదమురండు.

సూత్రి—మంచిది.

(అని యిరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రస్తావనము.

శ్రీరస్తు.

రోహిణీసుధాకరవిజయము.

ప్రథమాంకము.

[రత్నాకర మహారాజు చింతాక్రాంతుఁడై యొక్కఁగుండ ప్రవేశించును.]

రత్నా:—

చ. సుతుఁడు విధేయుఁడై పితృప ♦ దోద్వహనాత్ముఁడు గాకయుండి న్వ
రత విహారసౌఖ్యములఁ దిరిచి ♦ నెగ్గక రాజుకవం...గిక్కి సం
తతమును భ్రాంతులందగిలి ♦ ధైర్యము దూలఁ దపింతురంచుఁ బె
న్వాతలమునుంగు రాజులకు ♦ వేదన యెక్కుడి విమ్మహీస్థలిన్.

ఆఖండలవైభవము ననుభవింపఁదగిన మహారాజ్యపదవి నాకొసంగియు విషమిళితపాయసాన్నంబిడిన చందంబున నాకిట్టిచింత మేలకూర్చితివి దేవా.

క. వెలయఁదనూజునిఁ బడసితి
సలలిత సద్వ్రతములోలి ♦ సలుపుచు నతఁడున్
గులదీపకుఁడగునని నేఁ
దెలిఁగితి వాఁడెంత మూర్ఖ ♦ చిత్తుఁడయ్యెన్.

గృహస్థుఁడునుఁగాని క్షత్రియపుత్రుండు రాజ్యార్హుండు గానేరఁడని పెద్దలు చెప్పుదురు. నేనింక నీరాజ్యభారము నెవరిపాలుచేసెదను ?

[అంత విశారదుఁడు ప్రవేశించి రాజునకు ప్రణమిల్లును.]

రత్నా—విశారదా! నీ హితోపదేశ మేమైన నాపుత్రుని వైవాహికశుభము విషయమై కార్యకారియయ్యెనా?

విశా—మహారాజా! అబ్బాయిగారి చిత్తంబునం దనురాగబీజంబును నాటి శృంగారరసాంకురంబును గలుగఁజేయ నేనన్నియోవిధంబుల ప్రయత్నించితిని. వాని మనోబల మేమో గాని పరిణయ మొల్లనని భీష్మించియుండె. ఏమని చెప్పుదును.

చ. జననుతకీర్తి సద్గుణ వి॥ శాలమనోహరరూపసంపద
ఘనతరబుద్ధి నెందున న॥ఖండుఁడ వీమహనీయరాజ్యమున్
గొని విలసిల్లుచుండుఁ దమిఁ ॥ గోరితి నెంతయు గాని వెఱ్ఱి తీ
రెను తలఁజుట్టు శోకలను ॥ రీతినిపట్టుఁదొరంగఁ డింతయున్.

రత్నా—విశారదా, నయ విశారదా.

ఉ. ప్రాయమునందు మానవులు ॥ వారిరుహాక్షులఁ బెండ్లియాడి పు
త్త్రాయుత రాజ్యవైభవ స॥మన్వితులై చెలువారుచుండి య
త్యాయతకీర్తిచే నెగడ ॥ నచ్చెరువయ్యెడు బెండ్లియాడనం
చీమొండి పట్టు పట్టుటకు ॥ నేమికతంబొకో వానికక్కటా.

అయినను సుధాకరునకుఁ దోఁచకనిరమ్ము. నేనుకూడ నింకొకసారి మృదుమార్గమున బోధించి చూచెదను.

విశా—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించి సుధాకరునితోఁ గూడఁ బ్రవేశించును.)

సుధా—(స్వగతము) పరమార్థవృత్తిమూలచ్ఛేదకారకులగు భామినీజనంబులఁ జేబట్టనేల దుర్గతులపాలు గానేల.

చ. అలికులవేణిచే దశర ॥ థావనిపేంద్రుఁడు నీడె ప్రాణముల్
వలపును బెంచి పెన్మాయల ॥ వాలుకనుంగవ తళ్కుబెళ్కుచూ

పుల భృకుటీవిలాసములఁ ♦ బొందిక మాటల నెట్టివారలన్
గలఁచెద రీమృగాక్షులు క ♦ నన్మతి మృత్యువు వేఱయున్న దే.

రత్నా—(పుత్త్రిని దగ్గరఁ జేర్చి యాలింగనం బొనర్చి చుంచుదువ్వి చుబుకంబుఁ బుణుకుచు) కుమారా! పరిపూర్ణయౌవనవంతుఁడవయ్యు నీవిట్లు పరిణయపరాఙ్ముఖుండవు గా నేల రా తండ్రీ.

మ. తనయా! నీవిటు మూర్ఖచిత్తునిక్రియన్ ♦ ధర్మంబె రాజాన్వయం
బున జన్మించి విరాగివై పొలుపఱన్ ♦ బూఁబోఁడిఁ బెండ్లాడి నె
మ్మిని సామ్రాజ్యరమావిభూతి గని పే ♦ ర్మిన్ భూజనోల్లాసివై
జననిన్ నన్నును వృద్ధులన్ దనుప నీ ♦ స్వాంతంబునన్ దోఁచదే.

సుధా—తండ్రీ! నన్ననుగ్రహింపుఁడు.

ఉ. లోకమునందు మానవులు ♦ లోలతఁ గామినుల న్వరింపుచున్
భీకరమోహపాశములఁ ♦ బెద్దయుఁ జిక్కి తపించుచుండ రే
పాకట భంగిచేడెల వివాహముఁ ♦ జేసికొనంగ రాదు ద
ర్వీకరమట్లు కామిని వ ♦ రించిన వాని హరింపఁ జూడదే.

జనకా, పరిణయబంధం బభిలషించువారికి,

మ. అమలాంగి న్వరియింపఁ జింతయు నప ♦ త్యప్రాప్తికై చింత కూ
టమిమోహైన భరింపఁ జింతయును జా ♦ ద్యగ్రస్తతన్ జింత దుః
ఖములుం గల్గినఁ జింత, సౌఖ్యమొదవం ♦ గాఁ జింత సంసారకూ
పమునం ద్రొళ్ళిన వారికెల్ల నివి సం ♦ ప్రాప్తంబుగా జూడుఁడీ.

కావున ప్రకృతివిషయవాంఛాలవాలంబును తామసరజోగుణ సంకీర్ణమూలంబును చింతాపరంపరా పత్త్రంబులును, అస్థిరానందప్రదర్శక గర్భాంతరదుఃఖ క్రిమిసంకలితైహిక వినోద పుష్పంబులును, పాపకర్మ ఫలంబులును, గలిగి యొప్పుచుండు సంసారవృక్షంబు నాశ్రయించి దుర్గతులపాలు కా నేల? నన్ను నిర్బంధింపకుఁడు.

రత్నా—కుమారా, ఇంత చిఱుతప్రాయంబుననే నీవింతటి వైరాగ్యంబును బూననగునే?

ఉ. నీవు వివాహమాడి రమఁ ♦ ణీమణిఁ గూడి విశేష రాజ్యల
క్ష్మీవిభవంబుఁ గైకొని య ♦ శేషజనుల్ గొనియాడ నేలుచున్
భూవిదితోరుకీర్తి పరి ♦ పూర్ణుఁడవై యలరారివంశమున్
గావనెసంగు నిన్నుఁగనఁ ♦ గన్నులు చల్లనఁ గావెపుత్రకా.

కన్నతండ్రి నామాటవినుము.

చ. గుణనికురుంబ సచ్చరితఁ ♦ గోమలసుందరగాత్రిఁ గన్యకా
మణిని వివాహమాడి జన ♦ మాన్యుఁడవై పరితృప్తయాచక
ప్రణుతుల నొప్పుచు న్విజిత ♦ రాజకిరీటమణిప్రభన్ గృహాం
గణము నలంకరించి చిర ♦ కాలము కీర్తినెసంగ రాదొకో.

సుధా—జనకా, ప్రాజ్ఞులయ్యు మీరు నన్నిట్లేల నిర్బంధించెదరు.

తే. సకియచూడ్కి యె విషవహ్ని ♦ సదృశమరయఁ
బాలుఁతి విభ్రమ మాభోగ ♦ భోగతుల్య
మట్టిజవరాలి నోర్తుఁ జే ♦ పట్టుటెల్లఁ
జన్నగంబును దరిఁజేర్చ ♦ పగిదిగాదె.

రత్నా—అరే మూర్ఖా, నీపట్టిన పంతము ను విడువకుండితివి. నిన్నిపుడేమిచేసెదనో చూడుము. (అని గద్దియడిగ్గి సుధాకరు నదలించుచున్నాడు.)

విశారదు—మహారాజా, శాంతింపుఁడు శాంతింపుఁడు.

రత్నా—(సామర్షంబుగా) ఏమీ!

చ. జనకునియాజ్ఞ మీరుచు య ♦ శంబుఁ గులంబు సముద్ధరింపఁ గా
మనమున నిచ్చలేక సభి ♦ మానముఁ ద్రోచి చరించుచుండెనా
తనయుఁడు నీతిబాహ్యుని వి ♦ ధంబునఁ బంతము వీడకుండె దం
డనమునఁగాని మఱ్ఱిమ ♦ డంగదుఁ వీనికి నెంతిచెప్పినన్.

సుధా—తండ్రీ, యేల నాపై రోషించెదరు నానిశ్చయము వినుండు.

చ. సతతముఁ బెండ్లియాడి భవ ♦ సాగరదుఃఖపరంపరోర్మికా
వితతిని మున్గి తేలుచును ♦ వేసటఁ గాసిలుచుండఁ జాలనో
క్షితితలనాథ ! యేమి ననుఁ ♦ జేసినఁ జేయుఁడు కాని నామనం
బతివలఁగూడి దుఃఖముల ♦ నార్తిఁగ్రహింపఁగ నోపదెమ్మెయిన్.

రత్నా—(కోపోద్దీపితుఁడై) వీనితోనింక వాగ్వ్యయ మనవసరము.
విశారదా, నీవు వెంటనే తలారులను బిలిపించి

క. జనకుని యానతి నివ్విధి
వినన్యొల్లని మూర్ఖచిత్తు ♦ విగతవివేకుఁ
గొనిచని వే బాధింపుఁడు
కనికరమదనేదిబాది ♦ గంబునఁ బెనిన్.

విశా—మిత్రమా, సుధాకరా, ఏల నీవిట్లు బేలవై చెడియెదవు ?
నీకు గారాగృహమునందుండుటయే శ్రేయమని తోఁచెనా?

సుధా—సఖా, నాచిత్తము పరమార్థ దాయకంబగు మఱియేపని
కైన నంగీకరించునుగాని కన్యాపరిగ్రహణంబునకు మాత్ర
మిచ్చగింపనేరదు. వినుము,

చ. పరమపదంబుఁ బాపు కల ♦ భాషిణుల న్వరియించుకంటె దు
ష్కర మిఁక నద్దిగ్గలు చెర ♦ సాలవసించిన నేమి కాననాం
తరముల నిల్వనేమి వసు ♦ ధాధర గహ్వర సీమలందు సం
చరణము సేయనేమి భవ ♦ సాగర సంగతిఁ బాయగల్గినన్.

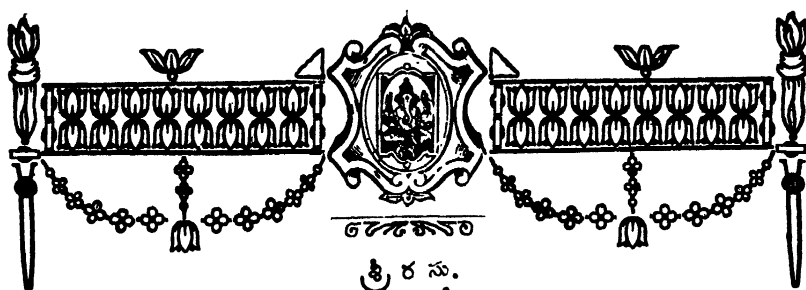
రత్నా—మంచిది. విశారదా, నీవు వీనిని వెంటఁగొనిపోయి నాయాజ్ఞ
నెరవేర్చిరమ్ము. పొమ్ము.

విశార—చిత్తము. (అని సుధాకరునితో నిష్క్రమించును.)

రత్నా—నాజన్మాంతరకర్మపరిపాకం బిట్లుండెఁగాఁబోలు. ఏదైవమైన
నడ్డపడకుండునా? (అని రత్నాకరుఁడు నిష్క్రమించును.)

ఇది ప్రథమాంకము.

శ్రీరస్తు.

రో హి ణీ సు ధా క ర వి జ య ము

ద్వి తీ యాం క ము.

[అంతరిక్షమునుండి మనోరంజని యను నొక ఖేచరి ప్రవేశించును.]

మనో—(అద్భుతరసము నభినయించుచు) ఏమి యీరాకొమరుని సౌందర్యము !

క. దీపము లేకుండిన వే
దీపములం బెట్టినట్లు ♦ దీప్తులు నిగుడన్
దీపించెడు రాకొమరుఁడు
కాపురుషుం డుంచె బంది ♦ గఁబున వాసిన్.

కటకటా ! అంతఃపురసౌధాంతరంబులఁ బ్రకాశింపఁజేయు సుకుమార శరీరుం డగునృపకుమారుని నిర్దయుండై కారాగృహబద్ధునిఁ జేయుట కెవరి కిట్లు మన సొప్పెనో కదా.

ఉ. దాసనకాచపాత్రసువి ♦ తానము పుర్వులబూజుపెంటలన్
భాసుర చందనాగరుసు ♦ వాసనజాలము గబ్బిలాల దు
ర్వాసన హంసతూలిక వి ♦ రాజితశయ్య శిలామహీస్థలిఁ
జేసినబందిఖాన నృప ♦ శేఖరసూనుఁడు దూలుచుండఁగా.

ఈలాటి నవమోహనాకారము భూలోకమున లేదు సరే కదా సిద్ధసాధ్య గంధర్వామర శ్రేష్ఠులయందైనం గానరాదు.

[అంత పుష్పదంతుఁడు ప్రవేశించి]

పుష్ప—ఆ! సుందరీ, యేమనుచున్నావు. జగజ్జేగీయ మానసౌందర్య రాశి యగు కన్యకాలలామం బొక్కచో నేత్రోత్సవంబుగఁ జూచి వచ్చితిని, వినుము. పాంచాలదేశంబునఁ దేజోరాశి యనందగు కన్యకాతిలకం బొండు గ్రాలుచున్నయది. ఆమించుఁ బోఁడి సోయగం బెన్న నలుమోములు దాల్చిన తమ్మిచూలి కైనను వేయిమోములు దాల్చిన చిలువరాయనికైనను నలవి కాదు. ఇంతయేల,

ఉ. ఆ యెలనాగ నెమ్మొగము ♦ నంబుజవైరి యటంచు భ్రాంతిచేఁ
బోయి యనంతమార్గమునఁ ♦ బోయెడు చంద్రునిఁ జూచి యద్దిరా!
యీ యెడఁ జంద్రు లిద్ద రుదయించి రిదేమని రాహుకేతువుల్
సేయఁగ లేమి నెద్దియు శశిగ్రహణం బటఁ గల్గ లేదు సూ.

చ. తలిరులఁబోఁడి వాక్చయ శతాంగము నెక్కి విలోలనేత్రముల్
కలితపతాకలై చెలఁగఁ ♦ గన్బొమలన్ దగు విండ్లుబూని చూ
డ్కులగమి తూఁపు లుప్పతిలఁ ♦ గుంతలసైన్యముతోడ స్వచ్ఛమా
గళమను శంఖ మొత్తు మను ♦ కాముఁడు లీలఁ జరించు నిచ్చలున్.

మనో—ప్రాణేశ్వరా! మీ యుత్ప్రేక్షా ప్రాగల్భ్య మంతయు వెల్లడించు చుంటిరి. నేఁ జూచిన సౌందర్యరాశికన్న వేఱొండు మఱొక్కచో నుండునన్న నే నమ్మఁజాలను.

పుష్ప—ఓసి వివేకహీనురాలా! వినుము.

చ. అతివముఖాబ్జపుష్పరస ♦ మానఁగ గుంపులుగూడి తేఁటు లూ
ర్జితగతి నేగుదెంచి యటఁ ♦ జెన్నగు చంపకమంచు నాసికన్
మతి భ్రమియించి పాదనలినంబులఁ జేరఁగ నేగెనాఁగ నం
చితగతి వ్రేలుచుండు వనజేక్షణ దీర్ఘశిరోజపుంజముల్.

వేయేల,

మ. అనయం బా చెలి రోమరాజి ఫణి గం ♦ గావర్తమున్నాభి స
ద్ఘనవల్మీకమునందుఁ బుట్టి ముఖరా ♦ కాబింబమున్ మ్రింగఁజూ
చిన రాహుంగఁ గనాపుఁ దత్కుచగిరి ♦ శ్రేష్ఠద్వయం బంతయున్
గని తెల్ప న్వడిసేగుఁ గర్ణముల కా ♦ కన్యాంబకాబ్జాతముల్.

మనో—నాథా! మీ వర్ణనాసామర్థ్యమును గొనియాడ నే నెంతటి దానను. క్షోణితలంబునం గల సింహళద్వీపంబున నలకూబర జయంత వసంతులకు రూపనియంతృం డనందగు నొకనరపాల తనూజుండు నిర్దయాత్ములచేఁ గారాగృహస్థాపితుండై యందు శారదాంబుదాంతర్గతుండగు యుడుపతివడువునఁ దేజరిల్లుచున్నాఁడు. ఆ రాచకొమరుని దివ్యసౌందర్యరేఖావిలాసంబులం గొనియాడ నే నెంతటిదానను. వాని నెల్ల వినినచో మీ రింత కన్నను మోహావేశపరవశు లగుట నిశ్చయము. వాని సౌకుమార్యంబుఁ గన్నులారఁ గాంచినచోఁ బురుషులకైన మనోజవికారంబు లంకురించును. నాథా! మీ రాసుందరాంగునిఁ జూచియుండ లేదు కాఁబోలు. చూచియుండినచో మీ రట్లు పలుకుదురు. వినుఁడు,

ఉ. వాని మనోహరాంగమును ♦ వాని ముఖేందువిలాసరేఖయున్
వాని విశాలనేత్రములు ♦ వాని భుజద్వయిదైర్ఘ్యసంపదల్
వాని యురస్థలోన్నతియు ♦ వాని నఖంబులు హాసచంద్రికల్
మానక మీరు చూచినను ♦ మానిని నింతగఁ బ్రస్తుతింతురే.

పుష్ప—ప్రేయసీ! చతుర్విషయ సంయోగంబువలనం గాని భిన్న పక్షాభిమానంబు లేకీభూతంబులు కానేరవు. కావున మన మిర్వుర మాకారాగారముచెంత కేగి యా మహనీయతేజశ్శాలుర నొక్కచోఁ జేర్చి చూచివత్తము రమ్ము.

మనో—సుందరి. రమ్ము (అని యిరువురు సుధాకరుఁడున్న చెరను గూర్చి నిష్క్రమింతురు)

[కారాగృహములో సుధాకరుఁడు.]

సుధా—(స్వగతము) అన్నా! లోక మెంతమాయామోహితమై యున్నయది! అవిద్యావృక్షంబునకు మూలాలవాలంబగు కామినీవ్యామోహమహిమను పామరజనంబు లెంతయెక్కుడు చేయుచున్నారు! అన్నా! నిష్కారణము జను లెట్లు మోహమదాంధులై చెడిపోవుచున్నారు! పరమదాక్షిణ్యమూర్తి యగు పరమేశ్వరుండు మానవుల కీయజ్ఞానము నేలఁ బాపకుండెనో తెలియరాదు.

ఉ. కాముకుల స్మరింప మదిఁ • గల్గెడు కామము కామపూర్ణతన్
బ్రేమములూరఁ బ్రేమకునఁ • బెద్దయు మోహవశాత్ముఁడై నరుం
డేమఱి తృష్ణచేఁ దవిలి • తృప్తిఁ జెందక లోభమగ్నుఁడై
తామసవృత్తి దుష్క్రియలఁ • దద్దయుఁ జేయుచునుండు నిమ్మహిన్.

వహ్వా, నా కీకారాగృహవాసమే యుక్తమైనది. ఇచట నిశ్చలాంతరంగుండనై యేకాంతంబుగఁ బరమార్థవిచారణఁ జేసికొనుచు బాహ్యప్రపంచంబుతో సంబంధమును దొలఁగించుకొనఁ బ్రయత్నించెద. కాలాతీత మైనది, నే నింక శయనించి నిద్రింపవలయును. (అని సుధాకరుఁడు శయనించి నిద్రించుచున్నాఁడు.)

[అంత మనోరంజని ప్రవేశించి]

మనో—(చెరసాలలో నిద్రించు సుధాకరునిఁ జూచి తనలో) నాప్రియుని యహంకార మేమనందగు?

ఉ. ఎందఱిరాజపుత్త్రికలను • నిందునిభాస్యలఁ జూడలేదు వా
రందఱు వీరియందము • నాకృతి కెన్నఁగఁ గాలిగోరికై

నం దలపంగఁ బోలరు క♦నన్ బఱికింపఁగరాని యట్టి యీ
చందము మిన్నుమన్నుపయి ♦ సత్యముగాఁ గసియుంటిమే యెటన్.

[అంతట సుప్తిం దలిలియున్న సుందరీసహితుండై
పుష్పదంతుండు ప్రవేశించి]

పుష్ప—ప్రియా! నే నాకలువకంటిని గొనివచ్చితిని. చూడుము (అని యాకోమలాంగిని గనఁబఱచుచు)

ఉ. ఈ యువతీలలామ కెన ♦ యే పరికింపఁగ నెట్టివారలున్
గాయజువిండ్లు కన్బొమలు ♦ కాంచనకంబుకముల్ కుచంబులే
మాయెనటంగ మధ్యము న ♦ మానుషతేజము నిట్టివారి నే
రేయుగమందునైనఁ గని ♦ రే వినిరే మఱి ధారుణీస్థలిన్.

క. నా కర్కశహస్తంబుల
నీకోమలగాత్రి సిటుకు ♦ నేఁ దెచ్చిన నా
హా! కంటె! యీమె పసిఁడిస
లాకు పుటము వెట్టినట్టు ♦ లం గనుపట్టున్.

మనో—నాథా! ఈ కోమలాంగిని మన మారాజకుమారునిపజ్జం జేర్చితిమేని వారివారి సౌందర్య తారతమ్యంబులు స్పష్ట పడియెడు.

పుష్ప—మంచిది. (అని యట్లుఁ జేయును.)

మనో—ఆహా! వీ రిద్దరిసౌందర్యంబును వర్ణనాతీతంబుగ నే కాన్పించు చున్నయది.

క. సుందరరూపంబుల నా
నందముగా నావిశాల ♦ నయనంబుల నిం
పొందఁగఁ జూచిన డెందమ
మందపరవశత్వమొందె ♦ మై యుప్పొంగన్.

పుష్ప—ఏమి యీ మోహనాకారములు!

మ. కలితోద్భాసితరూపసంపదల నేఁ ♦ గన్నార వీక్షింప స
ల్లలితానందరసాబ్ధిపేదికల డో ♦ లాకేళిలోలాత్మనై
లలినొప్పారు మదీయమానసమరా ♦ ళం బిప్డు డత్యన్నతో
జ్జ్వలతేజంబుల తారతమ్యముల నె ♦ బ్భంగి న్విమర్శించునో!

మనో—నాథా! ఇట్లీసుదీయశ భాసిల్లె డీయనన్యసామాన్య తేజో రాసులలో తారతమ్యముల నేర్పఱుప నా కొకయుపాయము తోఁచుచున్నయది. మనము భ్రమరాకృతులం బూని యీ మోహనాకారులలో నొకరు నిద్దురఁజొక్కియుండ వేఱొకరిఁ జొప్పనఁగుట్టి మేల్కొల్పుచు వీరల పరస్పరవర్ణనాతిశయం బుల బాగుగఁ బరికించినచో సౌందర్యతారతమ్యం బించుకేని యుండెనేని స్పష్టపడియెడు. ఇంతకు మిక్కిలి సాధనోపాయం బెద్దియు నాకుఁ గానరాదు.

పుష్ప—మంచిది. అటులనే చేయుదము (అని యిరువురు భ్రమరా కృతులఁ బూనుదురు.)

సుధా—(శయ్యాపైనుండి దిగ్గన లేచి) అబ్బా! ఈ ప్రమదాళి నా చెక్కిట నెంతతీవ్రముగాఁ గుట్టినది. (అని ఇటునటుఁ జూచి) ఆఁ ఏమిది! ఏమి యీకాంతి! ఓహో కన్నులు మిఱుమిట్లు గొలుపునటుల దేదీప్యమానంబుగఁ బ్రజ్వరిల్లు నీయపూర్వ తేజం బెంతయు నా కత్యాశ్చర్యంబును గలిగించుచున్నది. (అని సుప్తిం దవిలియున్న సుందరాంగినిఁ బొడఁగాంచి) ఆహా! ఆశ్చర్యము! ఆశ్చర్యము! ఈ జగన్మోహనస్వరూప మిచటికె ట్లువచ్చెనో కదా! ఇట్టి యపూర్వ తేజశ్శాలిని నే నెన్నం డును జూడనైతిని. ఇది యేమిదైవమాయయో తెలియరాదు. ఓహో!

ఉ. సౌరభ మొందు బంగరపు ♦ జంత్రపుబొమ్మయొ! మార్దవంపు చె
ల్వారెడు రత్ననిర్మితశ ♦ లాకయొ! నిశ్చలలీలఁ బొల్చు తొ

ల్కాఱుమెఱుఁగో! జీవకళ ♦ గల్గిన చిత్తరువో? కాకా! నాఁగ నీ
తీరునఁ బ్రజ్వరిల్లు సము ♦ దీర్ణమనోహర తేజ మేమొకో!

శా. ఏమీ! చూడఁగఁ జోద్యమయ్యె నడిరే ♦ యి స్వచ్ఛ నాకజ్జలో
మోమోటం బిసుమంత లేక నిదియే ♦ మో వ్రాయుగాఁ బాడె నీ
భూమిన్ గ్రుమ్మరవచ్చినట్టి రతియో ♦ పూర్ణేందుబింబాస్యయో
భామారత్నము నంపికో పగులు నా ♦ భావంబు శోధింపఁగన్.

అట్లుఁ గాక,

తే. గీ. నాకు తలిదండ్రులే మంత ♦ నమున నాకు
నంబు వైవాహికప్రియ ♦ త్నంబునందు
నిచ్చఁ గానునట్లుఁ జేయ నీ ♦ మచ్చకంటి
నర్ధనిశియందు నాకజ్జ ♦ కంపిరేమొ.

మఱియు,

క. ఈతన్వినె కాఁబోలును
నాతలిదండ్రులు కడంగి ♦ నాకు వివాహం
బాతత వైభవ మొప్పఁగఁ
జేత్రోమోదమునఁ జేయఁ ♦ జింతించి రహా!

హా! ఈశ్వరా! నే నిపు డెంతయు డోలాయమానమానసుండనై యున్న వాఁడ. ఏమి చేయుదును. ఈకాంత నవలావణ్యదీధితులు నాహృదయ భేదనం బొనర్చుచున్నవి. నాచిత్త మెంతయుఁ జలించుచున్నది. పహ్వా ఏమిది!

సీ. నీలవర్ణపుకాంతిఁ ♦ గ్రాలు నియ్యవి బంభ, రాళి యేమో కావు ♦ బాలకురులు
అతిమనోహారముగ ♦ నలరారు నిది చంద, మామ యేమో కాదు ♦ భామమోము
కమ్మనివలపులఁ ♦ గడువెల్గు నిది తిల, పుష్పమేమో కాదు ♦ పొలఁతినాస
పరివిమలం బగు కాంతిఁ ♦ బరిఢవిల్లెడు నిది, శంఖ మేమో కాదు ♦ సకియ గళము
తే.గీ. అసదృశంబుగ నటుప్రవ ♦ లైన యిఁకయు, జక్కవగ వేమొ కా పఁతి ♦ చన్నుదోయి
ఇఁల చన్నట్టి లావణ్య ♦ పద్ధికి' కారి యిఁక యేమొ కా పఁబు ♦ జానుపళులు.

ఆహా! ఏమి యీసౌందర్యము!

కం. నెలఁ బోలిన మొగము వె
న్నెలఁ బోలిన హాసరుచియు ♦ నెఱిని పసిఁడిగి
న్నెలఁ బోలిన కుచములు తీ
న్నెలఁ బోలిన పిరుఁదు లమర ♦ నెలఁతుక యొప్పున్.

వహ్వా,

సీ. కిసలయంబుల నెల్లఁ ♦ గేలిసేయుచు దొండ, పండు చక్కఁదెగేరు ♦ పస దలిర్చ
నరవిందములకన్న ♦ నందమ్ము గలకన్ను, మీనులఁ బురడించు ♦ మిసిమి మెఱయ
విరిదమ్మిమొగ్గలను గ్రమ్ము ♦ సిరి జిమ్మునదియయ్యు, నెలడాలుఁ బోలియించు ♦ జిలుగుగుబ్బుల
నాణిముత్తెపుఁ జేరు ♦ లణఁగఁ ద్రొక్కియు నవ్వు, గణములఁ దెగడెడు ♦ కాంతి సొసఁగ
తే.గీ. నౌర యీతన్వి యధరంబు ♦ నక్షియుగము, వదనబింబంబు నఖరాజి ♦ ముదము నింప
వరలు నాభాగ్య మేమన ♦ వచ్చు నిట్టి, సుందరాంగిని ఖాడఁగంటిఁ ♦ జొక్కుచుంటి.

బాపురే! ఏమియీ చిత్రము! ఇనుమయస్కాంతంబున భ్రామితంబైనయట్లు నాహృదయము బిగించుబోణి రూపలావణ్యాతిశయంబులచే నెంతయు నాకర్షింపఁబడుచున్నయది. ఇట్టి తేజోరాశినుండి నామనంబు నెటుల మరలింపనేర్తును? ఓ లలనాశిరోమణీ! నీవు రాజకన్యకవే యైనచో నిన్నుఁ దప్పక పెండ్లియాడెద.

మ. వనజాతాయతనేత్రి నీదు నవలా ♦ వణ్యాబ్ధివీచీవళిన్
దనివోకుండఁగ నోలలాడుచు నహో ♦ తన్వంగి నాచిత్త మా
ఘనమీనాంకశతఘ్నిగోళపటలిన్ ♦ గాసిల్లెడిన్ ధైర్య లె
మ్మనుమానింపకు వీడియుంటిని మదీ ♦ యం బైన వైరాగ్యమున్.

ఈ కోమలాంగి యొంతగాఢనిద్రాపరవశురాలై యున్నయది!

ఉత్సాహ. కోమలాంగి! కోపమేల? ♦ కోరియుంటి నిన్ను నే
కామబాణజాలములకుఁ ♦ గాంత మోర్వఁజాలనే
భూమిలోన నిన్నుఁ బోలు పొలఁతి నెందుఁ గాన నే
నామకార్తి డింప లెమ్ము ♦ మానినీశిరోమణీ!

[అని నిద్రావస్థ నభినయించుచు.]

అయ్యో యింతలోనే నన్ను నుపగజ్జైలతల్లి యావహించుచున్నది. ఇంక నెట్లోగదా! నా సర్వేంద్రియ వ్యాపారంబులును క్రమక్రమముగ మందీకృతంబు లగుచున్నవి. అయిన నీ నిద్రాదేవియు నా కొక యుపకారమే చేయుచున్నది. ఓ రమణీమణీ!

మ. అలివేణీ మృదుపాణి నీకు మహనీ ♦ యం బైన తేజంబు ని
పలరం జేయుచుఁ జూక్కి లీవియల న ♦ త్యంతంబుగాఁ బట్టి హృ
జ్జలజాంతర్గతమానటు ల్సలిపి శ ♦ శ్వత్ప్రేమ బంధించితిన్
వెలిబోకుండఁగ మోడ్తు నేత్రములఁ ద ♦ ద్విద్యుత్స్వరూపం బికన్.

(అని గాఢనిద్రాముద్రితుఁడై మూర్ఛిల్లుచున్నాఁడు)

(అంత రోహిణి మేల్కొనుచున్నది.)

రోహి.—(చుబుకంబు నివురుకొనుచు లేచి) అబ్బా! నాచుబుకంబు నెద్దియో చుఱుక్కునఁ గుట్టినది. (అని నలుపక్కలు తేరిపారఁ జూచి) ఆ! ఏమిది! ఈప్రదేశ మెంతయు వింతగఁ గాన్పించుచున్నది. అత్యద్భుతం బగు నీయపూర్వతేజం బెటనుండి ప్రజ్వలించుచున్నదో! ఇది యేమివింత. నే నిపు డెంతయు భయకంపిత చిత్తురాల నగుచుంటిని. (అని భయము నభినయించుచు నిద్రాక్లైతవంబున కనులను మోడ్చియు వెంటనే యులికిపడి లేచి) అయ్యో! ఏమిది!! ఈ దుష్టమదేందిందిరంబు లేల నన్నిట్లు వేధించుచుండె! ఎన్నఁడును జూడని యీవింతతుమ్మెదలు నే డేలవచ్చె! ఇదంతయు నెద్దియో యొకమాయగా నున్నది. (అని యిటునటుఁ జూచి రాజకుమారుని వీక్షించి)ఓహో! ఏమి యీ మోహనాకారము!! ఈ మహనీయతేజశ్శాలి యగు దివ్యపురుషుఁ డెవ్వరై యుండునో గదా! వైరాగ్యోపలసన్నిభంబైన నాచిత్త మీ మోహనాంగునిఁ జూచినతోడనే చలించుచున్నది. అనన్యగమ్యం బగు నిజాంతఃపురంబున హంసతూ

లికాతల్పంబుపై శయనించి నిద్రించుచుండ నెవరు లెవ్వరు నా
హార్మ్యతలంబున కిట్లు రాఁగలిగిరి?

శా. ఓహోహో! కడుచిత్రమయ్యె నిది యేమో మాయగా నిట్టులన్
బాహాటంబుగ నీ నిశీథమున నా ♦ పజ్జం బ్రకాశించు నీ
సాహస్రాంశుసమాన తేజుఁ డెవరో ♦ చర్చింప నాచిత్తమున్
మోహభ్రాంతినిఁ జెందఁ జేయ సఖులీ ♦ మూర్ఖన్యునిం దార్చిరో.

అటుగాక,

చ. నిలుకడఁ జెందు కొమ్మెఱుఁగొ ♦ నింగిఁదొలంగిన చంద్రబింబమో
యలరులవింటివాఁడు తన ♦ యంగముఁ బూని వసించియుండెనో
కలఁ గనియుంటినో నిజము ♦ గా నలకూబరుఁడో జయంతుఁడో
వలపుల మెమ్మెకాఁడగు నృ ♦ పాలతనూజుఁడొ తోఁచరాదహా!

తేజోరూపలావణ్యాతిశయంబుల నొప్పుచుండిన యీయసన్యసామాన్య
సుందరాంగునిమంతనంబున నా నెచ్చెలులే నాయొద్దకుఁ బంపిరి కాఁబోలు.
జననీ జనకులారా!

ఉ. ఈ నవమోహనాంగుఁడు మ ♦ హీవరపుత్రికుఁ జేని వీని నే
మానకఁ బెండ్లియాడెద హి ♦ మద్యుతి శైత్యము వీడియుండినన్
భానుఁడు చల్లనైనను న ♦ భంబు భువిం దలక్రిందునైన నా
మానసమందు నీతని య ♦ మానుష తేజము చిక్కెఁ గావునన్.

నా నెమ్మనమును హరించిన యీ రూపవిజితమన్మథాకారుని లేపెద.
(అని నిద్రాముద్రితుఁడగు సుధాకరుసపైఁ దన కరకంకజంబు నునిచి

ఉ. ఓ యకళంక నీకు విను ♦ మోసుకుమారశరీర చిక్కితిన్
మాయలు చాలు నింక నను ♦ మాన మొకింతయు లేదు నిన్ను నే
బాయఁగఁ జాలఁ బంతమునఁ ♦ బల్కవదేమిర కోప మెందుకో
కాయజరూప నీమదిని ♦ క్రౌర్యము డింపుము లెమ్ము చూడుమీ.

అన్నా! మనోహరా! నిద్రాదేవి నా శిరస్సుపై నెంతయుఁ దాం

డవమాడుచున్నయది. ఇనుపగుండ్లుకట్టినట్లు నాకనుఱెప్పలు మూసికొని పోవుచున్నవి. ఇంక నెట్లో గదా! కానిమ్ము, యీ మోహనాంగుని సందర్శనజ్ఞాపకార్థము పీని కనకాంగుళీయంబును సంగ్రహించెద. (అని తనవ్రేలినున్న యుంగరము నాతనివ్రేలి నుంచి యాతని యుంగరముఁ దా గ్రహించి యెప్పటియట్ల పరుండి నిద్రించుచున్నది.)

[అంత మనోరంజనియు పుష్పదంతుఁడును నిజరూపములఁ బ్రవేశింతురు]

మనో— ప్రాణేశ్వరా! తెల్లవాఱకమున్నే మన మీకుటిలాలకను పరులెవ్వరికిని దెలియకుండునటుల రహస్యోచితంబుగఁ దిరుగఁ బాంచాలదేశంబునకుఁ గొనిపోయి యట నిజసౌధాంతరంబున నెప్పటియట్లఁ బరుండఁబెట్టి రావలయును. చూడుఁడు,

చ. తెలతెలవాఱుచుండె నని ♦ దీపపుకాంతులు తెల్పి చెప్పెడుఁ
గలయఁగఁ దేజ మబ్బెనని ♦ కాకులు కావని కూయుచుండె నిం
పులుగులుకంగ గాలి వల ♦ పుల్పచరించుచు వీచుచుండె ని
మ్ములఁ గలయింపి భ్రమ గ్గులిడ ♦ బోటులు లేచుచునుండి రిప్పుడే.

పుష్ప— జాయా! ముఖ్యముగా మన మటులనే జరిగించి వత్తుము రమ్ము. (అని నిద్రిందవిలియున్న కోమలాంగితో పాంచాలదేశమును గూర్చి ఖేచరులు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

శ్రీరస్తు.

రోహిణీసుధాకరవిజయము.

తృతీయాంకము.

ప్రిశ్రమరంగము—దక్షమహీపాలుని యాస్థానము.

[దక్షమహీపాలుండును మంత్రియగు మారుతియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు]

దక్షు—అమాత్యపుంగవా! నాకుమారీమణి యౌవనవతియైయున్నది. ఆమెకుఁ బరిణయ మొనర్పవలయును. ఆకన్యకాతిలకంబున కిచ్చవచ్చినవరుం డెట్లు లభించునో తెలియరాదు. యోగినీవ్రత మవలంబించి పరిణయపరాఙ్ముఖయై యున్న యామె చిత్తము నెట్లు మరలింతును?

మారు—దేవా! మీదుహితృరత్నంబును మగధదేశాధిపతియగు రాజశేఖరున కొసంగ మీరిదివఱకే నిశ్చయించికొనియుంటిరి కదా, మీ రిపుడేల పునరాలోచనముం జేసెదరు? అదియునుఁ గాక స్వయంవరమును గూడఁ జాటించి యుంటిరి. దానిపర్యవసానముఁ జూచినపిదప కదా మఱియొక యోచనఁ జేయవలసినది.

[అంత నొకకంచుకి ప్రవేశించి.]

కంచు—దేవా! రాజశేఖరమహారాజుగారు దేవరవారిపేర నొక జాబు వ్రాయించి యిప్పించినారు చిత్తగింపుఁడు. (అనియుత్తరమును చేతికిచ్చుచున్నాఁడు.)

దత్తు——మారుతీ! ఈయుత్తర మేమియోచూతము. (అనియాలేఖను మంత్రిచేతికిచ్చుచున్నాఁడు.)

మారు——చిత్తము. (అనియుత్తరమునందుకొని చదువుచున్నాఁడు.)

సీ. శ్రీరాజమాన్యరా ♦ జితపూజపాంచాల, దేశమహారాజ ♦ తిలక మీకు
వందనంబులొనర్చి ♦ వరమతినే దెల్పు, విషయంబులేమన ♦ విస్తరింతు
మనుమీపుత్రియాత్మజన్ ♦ ఘనముగామాకిచ్చి, పెండ్లిసేయుదుమంచుఁ ♦ బేర్మిఁబలికి
తగవునెంచకమీరు ♦ తారత్నమునకు స్వ, యంవరంబునుజాట ♦ నంపనగునె

తే.గీ. ప్రకటభుజవీర్యమేర్పడఁ ♦ బార్థివులను, ఘోరరణరంగ మందునఁ ♦ గూల్చిపిదప
గడగిరాక్షసవైవాహి ♦ కంబుచేతఁ, గన్యఁగొనియెద.

రాజశేఖరునివ్రాలు.

దత్తు——మారుతీ! రాజశేఖరుండు కుపితుండైయుండెనుకాఁబోలు. ఆతండు మనబలవద్విరోధియగు సింహళద్వీప రాజాధమునకుఁ దోడ్పడియెనేని రత్నాకరుండు మనకు దుస్సాధ్యుండయ్యెడు. ఇందులకుఁ బ్రత్యుపాయము నూహింపుము.

మారు——దేవా! మనమిపు డూహించుట కేమియున్నది. దేవరవారికుమారీమణికి క్షత్రియధర్మానుసారముగ స్వయంవరమును జాటింప నొకరు కిరియనేల? అయిన నారాజేంద్రుని సన్నిధికి రప్పించి శాంతిపఱచుటయే శ్రేయమని తోఁచెడు.

దత్తు——మంచిది. అటులనేచేయుదము. ఓరీ! కంచుకీ! మారాజిపుడెటనున్నవాఁడు?

కంచు——దేవా, మారాజుగా రిపు డీపట్టణములోనే యున్నారు.

దత్తు——అట్లైన మారుతీ! నీవేస్వయముగఁబోయి యారాజేంద్రుని సన్నిధికిఁ దోడ్కొనిరమ్ము.

మారు——చిత్తము. (అనినిష్క్రమించి వెంటనే రాజశేఖరునితో ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

దక్షు—(దర్బ్యాల రాజశేఖరునిఁగని) ఓహో! మిత్రమా రమ్ము. ఇటఁ గూర్చుండుము.

(అని యొకయున్న తాసనంబును జూపుచున్నాఁడు)

రాజ—(ఆసనము నధిష్ఠించక యే) రాజా! దక్షమహీధవా!

ఉ. భోగవిహారలీల పరి ♦ పూర్ణసుఖంబుల నొక్కపాత్రి నన్
బోఁగొనుమృత్యుదేవతను ♦ పొల్పుగ రెండవపాత్రి నుంచఁగా
నూఁగెడుతొట్రుపడు దానికి న ♦ యోన్నతమాపు మనుల్లు వైనని
వేగతిఁజూపెదో తెలుపు ♦ మేర్పడనీహృదయంబు భూధవా.

దక్షు—రాజశేఖరా! నాకుమారీరత్నము పరమవైరాగ్యంబవలంబించి పరిణయపరాఙ్ముఖియై యున్నయది. ఆనారీమణి చిత్తమును పరిణయాయత్తం బగునటులఁ జేయుటకై నిఖిలదేశాధీశులను రావింపనట్టి యుపాయమును బన్నితినేగాని నిన్నుమఱి దికాను.

రాజ—రాజా! వన్నెల మాయచేసెదవు. సర్వజ్ఞుండవగు నీవు కన్యకాజనంబు లెట్టివరుల వివాహమాడ నిచ్ఛగింతురో తెలియకుందువే. వినుము.

చ. కులమును రూపమున్ గుణ ము ♦ కుంఠితతేజము బాహువీర్యమున్
సలలితశీలమున్ సతత ♦ సత్యవచోరచనాకలాపమున్
విలసితసత్కళా కలిత ♦ విశ్రుతకీర్తి విహారవైఖరిన్
గలిగి చరించు నవ్వరునిఁ ♦ గన్యక కోరు వివాహమాడఁగన్.

కావున,

ఉ. సొంపగు సత్కులంబునఁ బ్ర ♦ సూతినెసంగినవాఁడ ధారుణిన్
బెంపును పేరు నొందిన వి ♦ వేకిని శూరుఁడ సత్యవంతుఁడన్
దెంపున వైరివర్గములఁ ♦ ద్రెళ్ళగఁ జేసితి నాజి నట్టినా
కింపును బెంప నీదుసుత ♦ నిమ్ము విశంకటవృత్తి భూవరా.

మఱియు,

క. క్షత్రియజాతుండను నీ
పుత్త్రికకును దగినవరుఁడ ♦ భూపాలక నే
సుత్రామసన్నిభుఁడనఁ
బాత్రుఁ డనగు నాకు నీవు ♦ పట్టి నొసఁగుమీ.

దత్తు — రాజశేఖరా! నాకుమారీమణిపరోక్షంబున నే నెట్లు స్వతంత్రించి మాటనొసంగెద. ఆకన్నియ యెట్టివరు నిచ్ఛగించునో తెలియరాదుకదా.

రాజ — రాజా! నీ విట్లు సందేహించెదవు? చూడుము.

ఉ. నాదువిశాలనేత్రనలి ♦ నంబులు నాముఖచంద్రకాంతియున్
నాదుశరీరసౌరభము ♦ నాదువిహారము నావిలాసమున్
నాదుమృగేంద్రవక్షమును ♦ నాఘనదీర్ఘభుజద్వయంబు స
మ్మోదముతోడఁ జూచినను ♦ మోహముఁ జెందరె యెట్టికాంతలున్.

దత్తు — రాజశేఖరా! ఎట్లున్నను స్త్రీలనిజాభిప్రాయంబుఁ గుర్తెఱుంగకయ వారలకుఁ బరిణయ ప్రయత్నంబు జేయఁజనదు. అందువలనఁ బిదప నెన్నియిక్కట్టులైనఁ గలిగెడు. ఇంతియెగాక, నాగారాబుపట్టి యసమానశేముషీవిశేషురాలు కావున నామెను సామ్రాజ్యధురంధరుండవును సత్కులప్రసూతుండవును రూపనిర్జితమారుండవు నగు నీకొసంగ నాకిచ్ఛ వొడమినను మదీయ కుమారీమణి హృదయంబు తెఱంగెఱుంగకయ నే నెట్లు సాహసించెద?

రాజ — రాజా! నీవు నాయెడల సుముఖుండవై యుండిన నాతియుధాలును. సేమపోయివచ్చెద. (అని రాజశేఖరుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

దత్తు—(కనుసైగచే మంత్రినిచేరంజీరి నాన్యాకర్ణనీయంబుగ) మారుతీ! నీవుకూడఁ బోయి రాజశేఖరుని పోకడ లరసిరమ్ము.

మారు—చిత్తము. (అని మారుతి నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

[అంతనొక ద్వారికుఁడు ప్రవేశించి]

ద్వా—దేవా, నిన్నరేయిఁనర్ధనిశీథినీసమయంబున దేవరవారి కుమారీమణిహర్మ్యతలంబున కెవరో యొక దివ్యసుందర విగ్రహుం డగు పురుషుఁడు వచ్చి పోయెనఁట. అందువలన నమ్మగారు భయభ్రాంతులై యిపు డేమేమిటియో మైమఱచి యాక్రందించుచున్నారు. దేవరవారి కీసంగతి నివేదింప నే నిటు వచ్చితిని.

దత్తు—(అద్భుతకోపరసావేశపరవశుండై) అఁ! ఏమిది! నాముద్దుపట్టి హర్మ్యతలంబున కెవరిట్లురాసాహసించిరి! (అని సవితర్కముగఁ దనలో) ఒకవేళ రాజశేఖరుండే కాఁడుగదా? అతండీపట్టణమున కిదివఱకే వచ్చి యుండెనఁట. నాపట్టిహృదయంబును దనయెడల ననుకూలింపఁ జేయుట్కై యిట్టి దుస్సాహస మొనరించి యుండెనేమో. అయిన నొకరిపైఁ దగునిదర్శనము లేకుండ వ్యర్థముగ నిరాపనిందలు మోపరాదు. ఆసంగతి యెట్టిదియో నేనే స్వయముగఁ బోయి కనుఁగొనివచ్చెద. ఏమిచెపుమా! అక్కడ పౌరులెందఱో గుంపులుకూడి మాట్లాడుకొనుచున్నారు. ఈవిషయమును గుఱించియే గాఁబోలు.

(అని దత్తుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ద్వితీయరంగము—రాజవీథి.

[కామపాలుఁడను నొక పౌరుఁడు ప్రవేశించును.]

కామ—ఆహా! ఏమియాచిత్రము! పరులెవ్వరికినిఁ జొరశక్యముగాని రాజకన్యాంతఃపురంబునకు సహితము చోరులు నిరర్గళముగ

వచ్చుచున్నారు. ఇంక మాబోంట్లకుటీరనిలయంబు లిట్టి చోరభయగ్రస్తంబులు గాకుండ నెట్లుసురక్షితంబు లయ్యోను? (మార్గమునఁ బోవుచుండు మఱియొక పౌరునింగాంచి) ఓహో ! సుదంతా! ఏమీ నీవంత తొందరగాఁబోవుచుంటివి? బాల్యస్నేహితుఁడనైన నావంకఁ గన్నెత్తి చూచుటకైనను వీలులేనంత దయతప్పనా ?

సుదం.—ఓహో ! మిత్రమా కామపాలా నీవేనా ? ఇప్పటికి నన్ను క్షమింపుము. నేనొకరాజకార్యసంబంధమగు తొందరపనిలో మునిఁగియుండుటచే నిన్నుఁగననేరనైతిని. నిన్న రేయి రాజకన్యాంతఃపురంబున జరిగిన యద్భుతచర్య లేమైన నీవెఱుఁగుదువా ?

కామ.—మిత్రమా ! రాజకన్యామణి చోరభయగ్రస్తురాలై యేమేమిటియో మైమఱచి ప్రలాపించుచుండెనని మాత్ర మొకకింవదంతిపుట్టినది. అదియొంతవఱకు సత్యమో తెలియరాదు.

సుదం.—మిత్రమా! ఆకింవదంతి నిశ్చయమే. మన రాజుగారి కొమరితయగు రోహిణీకన్య తనయేకాంతసౌధాంతరంబున హంసతూలికా తల్పంబుపై శయనించి నిదురించుచుండ నెవరో మహాసౌందర్యశాలియగు నొకదివ్యపురుషుఁడువచ్చి పజ్జను బవళించెనని భ్రమించి పలవరించుచుండె.

కామ.—(తనలో) ఆపురుషుం డతిసాహసుఁడైన యొకచోరుండే కావచ్చును. (ప్రకాశముగా) మిత్రమా, రాజకన్యాంతఃపురంబున నాసాహసునిచే ద్రవ్యముకాని భూషణంబులుకాని యేమియు హరింపఁబడలేదు కదా?

సుదం.—మిత్రమా ! అట్టిపని యేమియుఁ జరుగలేదు. ఇంతియేగాక, యాపురుషుం డొక స్వప్నసంభవరూపుండే కాని నిజమైన చోరుండు కాఁడని తోఁచెడు. ఏమన,

మ. కమనీయాంచితరత్నకాంచనలస ♦ ద్గ్రైవేయహారావళుల్
విమలస్ఫూర్తినమూల్యవస్త్రచయముల్ ♦ వేవేల ద్రవ్యంబు వి
ద్రుమసంకాశకలాపము ల్విడిచి చో ♦ ద్యంబైన రాజేంద్రు హ
ర్మ్యమునన్ రోహిణిహంసతూలికశయన్ ♦ రాజిల్లఁగాఁబండు నే.

కామ—సఖా! ఇదియంతయు స్వప్నభ్రాంతియేనా? ఇట్టియద్భుతచర్యవలన మనరాజుగారి కుమారి కొకకీడు పుట్టనుకదా?

సుదం—మిత్రమా! ఈవిపరీతస్వప్న కీడులనైన గలుగఁజేసినది. ఏమని చెప్పుదును. ఆమిథ్యాపురుషుని పజ్జనుజూచినట్లు భ్రమించినది మొదలు రోహిణీకన్య సంచలితచిత్తయై యసంబద్ధప్రలాపముల నుజేయుచున్నది. అట్టిదురవస్థఁ జెందియున్న నిజకుమారింగాంచి మనరాజుగా రత్యంతచింతాకులస్వాంతులై యున్నారు.

కామ—అన్నా! ఎంతపనివచ్చెను. మిత్రమా, నీవిపు డెట్టి కార్యార్థమై పోవుచుంటివి?

సుదం—మనరాజుగారు తమప్రధానమంత్రియగు మారుతిని తక్షణమే వెంటఁబెట్టుకొనిరమ్మని నాకాజ్ఞాపించినారు. నే నామహీపాలుని యాజ్ఞానుసారంబుగఁ బోయి మంత్రిపుంగవు న్నాస్థానంబున కనిపి నేనుగూడ రాజభవనమును గూర్చియే పోవుచున్నాఁడను. అదిగో రాజభటుండగు జనమిత్రుఁ డిటులనే వచ్చుచున్నాఁడు. నేనుపోయివచ్చెద. (అనిసుదంతుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.

కామ—ఇంతటినుండియు మాగృహమును నేనతిజాగ్రత్తతోఁ గాపాడుకొనుచుండవలయును. మాయింటి యాబిడ యొంటిరిగ నుండెఁ గాఁబోలు. నేను శీఘ్రముగఁబోవలెను. (అనికామపాలుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు).

[అంత జనమిత్రుఁడు ప్రవేశించి]

జన- ఉ. ప్రీతిగఁ గన్నదక్షుపృథి ♦ వీపతి ముద్దులకూఁతు రెంతొ సం
జాతవికారచేష్టలను ♦ జాలనటించెను పీశఁజెంది, యో
భూతముఁదోలు నేర్పుగల ♦ పుణ్యభిషగ్వరులార వచ్చి మీ
ఖ్యాతినుతింపఁగాఁ జెలివి ♦ కారములం దయఁబాపిపోవరే.

అని ప్రకటనఁజేయుచు నిఖిలదేశంబులంగుమ్మరి యెందైన నొకభూతవైద్యుని వరసి తోడ్కొనిరమ్మని పాంచాలదేశాధిపతియైన దక్షమహారాజుగారు నాకాజ్ఞాపించియున్నారు. ఎంతతిరిగినను సమర్థుండగు వైద్యవరుఁడొక్కండునుగానరాఁడయ్యె. ఏమిచేయుదును. అబ్బా! నేనింక సంచరింపఁజాలను. (అనిచతికిలంబడి యూపిరివిపులముగవిడుచుచు) అన్నన్నా! అధికపథశ్రమంబుచేనాకాళ్లెంతయు నొప్పిపెట్టుచున్నవి. హా మాయదైవమా! అట్టిగుణఖనియగు ధరారమణుని గారాబుతనయ కిట్టికురవస్థను గలుగఁజేసి నిజ పరితాపపరిభాపటలపరంతపుం డనందగు నామహీకాంతున కింతయంత నొకదానిం గల్పించి దుఃఖార్ణవనిమగ్నునిగఁ జేసి నంతఁ గుందింపుచు మమ్ముల నీలాగు శ్రమఁబెట్టుచుంటివి కదా. ఇంక నేనెక్కడికని తిరిగెదను. అదిగో దవ్వుల నొకబాటసారి లాగు ననే వచ్చుచున్నాఁడు. భూతవైద్యుని గుఱించి వానికేమైనఁ దెలియునేమో కనుఁగొనియెద. (అనిలేచి ముందుకు నడుచుచుండ బాటసారి ప్రవేశించుచున్నాఁడు).

బాట—ఏమోయి రాజభటుఁడా, నీవుచేయుసాటిం పదేమని? నీ ముఖచర్యఁజూడ నేఁడెద్దియో యొక విపరీతము తటస్థింప దానికై నీవు మితిలేని విచారమును జెందియున్నట్లు దోఁచుచున్నది. సంగతియెట్టిదియో వివరింపుము.

రా. భ—పాంథా, ఏమని చెప్పుదును. పాంచాలదేశాధిపతియైన దక్ష మహీపాలునకు లేక లేక నొకకుమారీతిలకం బుదయించి యక్కన్నియ శుక్లపక్షచంద్రికవలె దినదిన ప్రవర్ధమానయై విలసిల్లి యిప్పు డొక పీడఁ జెంది కృష్ణపక్షసుధాంశురుచివలె కాంతివిహీనయై గాసిల్లుచున్నయది. ఆయెలనాగపీడను దొలఁగింప సమర్థుండగు భూతవైద్యుని నరయ నేనిట్లు చాటించుచున్నాఁడను. అట్టి వైద్యవరుం డెందైన నీకు గోచరుండయ్యెనేని నాకుఁ దెలిపి పుణ్యముఁ గట్టుకొమ్ము.

బాట—(స్వగతము) అహా, ఎంతపని జరిగెను. కానిమ్ము. నేను సమయమునకే వచ్చితిని. అయినను దీనిసంగతి సకృత్స్నముఁ గనుంగొనిన పిమ్మటగాని యందులకుందగిన సాధనోపాయంబును విచారింపవలనుపడదు. (ప్రకాశముగా) రాజభటుండా, పీడఁ జెంది యున్న యారాజబింబాస్య నిశాచరచేష్టలెట్టివియో నీకుఁ దెలిసి యుండిన వానినెల్ల నాకు దేటపఱుపుము. పిమ్మట వైద్యుని జాడ నీకుఁ దెలిపెద.

రా. భ—(తనలో) వహ్వా, ఈతండొక భూతవైద్యునివలెనే దోచుచున్నాఁడు. ఇంక నాశ్రమనివారణ కానైయున్నది కాఁబోలు. (ప్రకాశముగా) పాంథా, తెల్పెద వినుము.

ఉ. ఆనరపాలపుత్రి యహ ♦ హా నిజశయ్యను జేరి పోతుటీఁ
గైనను జేరరాని తన ♦ యంతిపురంబున నిద్రఁ జెందఁ దే
జోనలినాప్తుఁడైన యొక ♦ సుందర రాజకుమారుఁ డేగి యా
మానినిపజ్జఁ బండెనఁట ♦ మాటలికేటికి చిత్రమయ్యెడిన్.

అట్టిస్వప్నసంభూతుండగు మిథ్యారాకొమరునిపై మరులుగొని నిజపరిచిత వినోదంబులం దగులక యించువిలుకానిచేతి బంతియో యనునట్లు మాటిమాటికి మైమఱచి తుళ్ళుచు—

మ. తలయూచున్ వదరున్ దొరంగ నగు సం ♦ తాపించు లో నూఱకే
బలుకున్ జెక్కిటఁ జెయ్యి జేర్చు సఖులన్ ♦ బల్మారు దూఱున్ బయల్
గలయన్ గౌఁగిటఁ జేర్చు నల్గడల వీ ♦ క్షించు మైసొమ్ములన్
వలిదీయున్ బెదరున్ గలంగు నలువన్ ♦ వేమాఱు దూషించెడున్.

మే మెవ్వరమని చేరంజన నాకృశోదరి తటాలున శయ్యపైనుండి లేచి మేఘగర్జనగంభీరభాషణంబుల నేమేమిటియో మైమఱచి పేలుచుండు. ఈవికారచేష్టలం గాంచి పలువురు పలువిధంబులుగా నుడువ రాజుగా రా కోమలాంగికి పీడసోఁకెనని తలంచి యెందఱినో భూతవైద్యుల రప్పించిరే కాని వారివలన సార్థక్య మేమియు లేకపోయె. కావున,

చ. తిరిగితి నెల్లచోటులకుఁ ♦ దెల్పితి భూధవునాజ్ఞ యెంతయేఁ
దిరిగిన నెక్కడ వైద్యుఁడు మ ♦ దిన్ దిలకింపఁగ గానరాఁ డిఁకే
వెరవున బోవనేర్తు బృథి ♦ వీవరు చెంగట నెట్టివిన్నపం
బిరవుగఁ జేయుదున్ బిషజుఁ ♦ డెక్కడనుండునొ తెల్పుమీవయున్.

బాట—(ఆ కాగితమువంకఁ జూచి తలపంకించుచుఁ దనలో) ఆఁ! దీనికారణము కొంత నాకు హృద్గోచరంబైనది అయిన నే నాకోమలాంగిం గని స్వయముగ సంభాషించినంగాని యున్న యథార్థకథనంబు తేటఁబడదు. (ప్రకాశముగా) రాజభటుఁడా! నీవుకోరిన కోరిక నేనే నెఱవేర్చెదను. నాకు భూతవైద్యమునందు కొంత పరిశ్రమ కలదు. ఆసరోజాక్షి యొద్దకు రహస్యోచితంబుగ నీవు నన్నుఁ దోడ్కొనిపోఁగలిగితివేని నే నాపిశాచంబును ముహూర్తమాత్రములో నివారణ చేసెద.

రా. భ—పాంథా, రాజవనితలు నివసించియుండు రాజాంతఃపురంబులకుఁ బరపురుషుల నెట్లుఁ జేర్పవచ్చు? ఇంతియె కాక మేలుకీను

లతోఁ గూడికొనిన యీపనిలోఁ బ్రవేశించి నిగ్రహించుటెం తయు దుర్ఘటము. రాజుగారి శాసన మెట్టిదియో నీ వెఱుంగుదువా?

చాట—ఎఱుంగను. అదెట్టిదియో తెల్పుము.

రా-భ—వినుము.

చ. ముదముగ నాధరాధిపుని ♦ ముద్దులగూఁతు వికారచేష్టలన్
గుదురుగఁ జేయఁగాఁ గడగి ♦ కోరికతో నెర వేర్చువానికిన్
సదయత నర్ధరాజ్యము ను ♦ సంగుదురంట కుమార్తెకుండినన్
మదిదయ లేకఁ దచ్ఛిరముఁ ♦ ద్రుంచెదరంట నికేమి చెప్పుదున్.

పాంథా! ఈశాసనము మిథ్యాప్రగల్భ్యులగు వైద్యవేషుల నిదివఱ కెందఱినో బలిపుచ్చుకున్నది. కావున నీవవిచారుండవై మొండిచొరవఁ జేయకుము.

చాట—రాజభటుఁడా! అవిషయమై నీ వెంతమాత్రమును సంకోచింపవలసిన పనిలేదు. ఈలాటివ్యాధుల నెన్నియో నే నిదివఱలోఁ గుదిర్చి యున్నవాఁడ. ఇట్టివానికిందగు చికిత్సలన్నియు నే నెఱుంగుదును. రాజకన్యాంతఃపురంబునకు నన్ను బ్రత్యేకించి రహస్యోచితంబుగఁ దోడ్కొనిపోవుటకు సందేహించితి వేని రాజుగారి సముఖమునకు నేనే స్వయముగఁ బోయెద.

రా-భ—అటులైన వైద్యతిలకమా! శీఘ్రముగఁ బోవుదము రమ్ము. రాజుగారు మనరాకకై యెదురుచూచుచుందురు.

చాట—రాజభటుఁడా! నీవు ముందు నడుచుచుండుము. నే నీప్రాంతంబునంగల యొకవనమూలికను సంగ్రహించి నీవెనువెంట నేవచ్చెదను. కాని మీరాజుగారి సౌధరాజం బెటనుండెనో నాకానవాలుమాత్రము చెప్పిపొమ్ము.

రా-భ—భిషగ్వరా! నీ వీమార్గమున నేగినచో దవ్వుల నొకపుష్ప వాటికం గాంచెదవు. దానినతిక్రమింపఁ గననగు నత్యున్నతప్రా కారగభీరపరిఘావిరాజితంబై చుంబితనభోభాగగోపురాట్టాలక శోభాభిరామంబై వెలయు మేడయే మా రాజుగారిదని తెలిసి కొనుము. నీవు తడవుసేయక శీఘ్రముగ రావలయుఁ జుమీ. నేను పోయివచ్చెద. (అని రాజభటుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

చాట—(స్వగతము) రాజభటుఁడు చెప్పిన చొప్పును బట్టి యోజించి చూడఁగా నారాజబింబాస్యకు నిజమైన విరహవేదనయే వాటిల్లెనని తోఁచుచున్నది. అన్నా! ఇదివఱకెంతటి మోహనమూర్తులను దీసికొనివచ్చి కనఁబఱచినను చలింపని యావనితా శిరోమణిచిత్తమును నేఁడింతగ భ్రమింపఁజేసిన మహానుభావుఁ డెవఁడై యుండునో తెలియరాదు. సింహళద్వీపభూపాలుని పుత్త్రుండు నిటులనే యర్ధరాత్రమునఁ దనపజ్జ నెవరో యొకమోహనాంగి పవళించియుండి తెల్లవాఱనతోడనే యదృశ్యయైనట్లు భ్రమించి యామెకై మితిలేనివిరహపరితాపంబు నొందుచున్నట్లాప్రాంతంబున నొక కింవదంతిగలదు. ఆతండే యీమోహనాంగి విరహవేదనలకుఁ గారణభూతుఁడు కాఁడుగదా! అటులైనచో దారుణశాత్రవాపత్యంబులైన నాయిర్వురకుఁ బరస్పర సంఘటనంబు దుర్లభంబు. ఎట్లయినను తొందరపడి నేనిపుడేమియు నిశ్చయింపరాదు. (అని నిష్క్రమించును.)

తృతీయరంగము.

[దక్షమహారాజు మంత్రియైన మారుతియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

దక్షు—మారుతీ! అపారమైన యీవిచారసాగరంబును దరియింప నద్దియే నొకయుపాయమును దెల్పుము.

మ. అలయక దేహారోగమున ♦ నట్టిచికిత్స లొనర్చియుంటి నం
కిలియున మ్రొక్కుకుంటి నర ♦ కేసరి కెంతయు బత్తితోడ నా
యలికుల వేణి కూఁతున కి ♦ వన్నియు వ్యర్థములయ్యెఁ జెలితోఁ
గలిపినయట్లు మానసము ♦ కంది కలంగెడు నేమిసేయుదుర్.

మంత్రిపుంగవా! నాకుమారీరత్నము వట్టిమిథ్యామనోభ్రాంతిచేత నేనవయుచుండె. ఈభ్రాంతిని నే నెట్లుఁ బోఁగొట్టఁ గలిగెదనో కదా!

మారు—నృపశేఖరా! విచారపడిన లాభమేమి? మానుష ప్రయత్నములచేఁ జేయఁదగిన పనులన్నియు దేవరవారు చేయించుచునేయుంటిరి. అయినను, కార్యకారణ కర్త్రయైన పరమేశ్వరుని కటాక్షముండవలయునే గాని లేనిచో మనుష్యమాత్రులమగు మనవలన నేమియయ్యెడు? మీర లూరక సంతాపించుటవలన సార్థక్యము లేదు. తగుప్రయత్నముల నింకను విసువక చేయించుచుండవలెను. మఱియు,

మ. వినుమీ రాజవరేణ్య! మానవుఁడు పృథ్విం దాస్వతంత్రుండునై
తనమాయ న్విడ ద్రోయఁజాలఁడు తను ♦ త్పత్తిస్థితివ్యాప్తినా
శనకృత్యాశ్రయుఁ డీశ్వరుం డతనిచే ♦ సత్యంబుగాఁ దాను మో
హనిబద్ధుండయి కష్టసౌఖ్యభయమి ♦ థ్యాభ్రాంతులం బొందెడుర్.

దేవా! రజస్తమోగుణంబులను పాశంబులచే బాధింపంబడి మనము ముక్కుత్రాటిచే పశువు మనుష్యులకు వశంబైన చందంబున నీశ్వరాజ్ఞాయత్తులమై ప్రవర్తించుచున్నారము. అంతియ కాని మనకొక స్వాతంత్ర్యంబు కలదే? అయినను మాయామోహితులమై యుండుటవలన "నోరుగాలిలో దీపము పెట్టి స్వామీ నీమహిమఁ జూపు" మనినలాభము లేదని యెంచి దేవరవారి కుమారికారత్నంబునకు పైశాచికపుపీడ కలిగి యుండెనేమోయని తలంచి మీయాజ్ఞగా భూతవైద్యానరయఁ దిరుగ చారులను బంపించియున్నాఁడను.

[అంత నొక ఫణిహారి ప్రవేశించి]

ఫణి — దేవా!

ఉ. భిక్షుఁడొ యక్షుఁడో వికృత • వేషముఁ దాల్చి వజారమందుఁ దా
దక్షతఁ జూపుఁ గుంకుమను • దద్దయు మొత్తి విభూతిఁ బూసి రు
ద్రాక్షల పేరు లెంతయు శి • రంబునఁ గంఠమునందు వ్రేల నో
రక్షక! భూతవైద్యుఁడఁట • రా మదిఁ గోరుచునాఁడె వాజ్ఞయే.

దత్తు — మంత్రిపుంగవా! వైద్యములన నామనంబున కొంతయు విసువు తోఁచుచున్నయది. ఇదివఱకెంతమంది వైద్యులు చేలరై యత్యంత ప్రోత్కర్షలఁ బ్రకటింపుచుఁ గుదిర్చెదమని పూని తుదకుఁ గుదర్పలేక తమ ప్రాణములం గోలుపోయిరి? కావున బలాత్కారముగ జీవహింసఁ జేయుటయే కాని యింక నీవైద్యములతోఁ బ్రయోజనమేమియు లేదని తలంచెద.

మారు — దేవా! అట్లననేల. ఏమహనీయుని ప్రభావమెట్టిదియో మన మెఱుఁగఁజాలము. ఏపుట్టకే పాముండునో మనకుఁ దెలియవచ్చునే? దేవరవారి కఠినశాసనమును వినియుండియు దాని ఫలము ననుభవించినవారిం గనియుండియు నిజమైన ప్రజ్ఞ లేనిచో నిటుల రా సాహసించునే? మఱియు,

ఉ. పోడిమి నల్పమానవులె • పూనియొనర్చెదు గొప్పకార్యముల్
వాడిమిఁ జూపు నీతఁ డిటు • వచ్చెను లోనికి రా ననుజ్ఞ మీ
రోడక యియ్యఁగావలయు • నో నృప! యోడలు బండ్లవచ్చు బం
డ్లోడలవచ్చు నట్లనుట • యొప్పును యెప్పటి కేది కల్గునో.

దత్తు — మారుతీ! అటులైన నావైద్యుని మా యెదుటకు శీఘ్రంబ రప్పింపుము.

మారు — చిత్తము. (అని కనుసన్నఁ జేయ ఫణిహారి నిష్క్రమించి వెంటనే వైద్యునితో తిరుగఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు.)

వైద్యు—(రాజునుసమీపించి యథోచితగౌరవంబులం జరిపి) మహా
రాజా! దేవరవారి కుమారీమణి శోకపీడ సోఁకినది దాది వ్యాధి
షిజ్య పరీక్షను పరిభూప్రులైన తమయెదుటఁ జేటతెల్లంబుగ
వెల్లడించి మీకుమారీరత్నంబునకు సౌఖ్యమును గలుగఁజేసి
మిమ్ము సంతోషపెట్టవలయునని యిచ్చపుట్టి వచ్చియున్నాఁ
డను. దేవా! ఆజ్ఞ సెలవిండు.

దక్షు—ఓ భిషగ్వరా! మా శాసనంబులన్నియు నీవెఱుఁగుదువా?

వైద్యు—చిత్తము దేవా! దేవరవారి శాసనంబులలో నే నెఱుంగని
దొక్కటియును లేదు.

దక్షు—వైద్యుఁడా! ప్రాణహానిఁదెచ్చు నీపనిలోఁ బ్రవేశించు టెం
తయు నాత్మహత్యకై పూనుటయంటిది. కేవల మాశాపిశాచంబు
చేఁ బట్టువడితివేని కీడు వాటిల్లెను. కావున నీవు బాగుగ యో
జించికొనుము.

వైద్యు—మహారాజా! ఇట్టి ప్రాణాపద్రవకరమైన పనిని నెఱవేర్చుటకై
నిజసత్వమెఱుంగకయ జేలనై సాహసింతునే? దేవరవారు కేవ
లము భూతదయాళుస్వరూపు లగుటచే నింతయూరము సెలవి
చ్చుచున్నారు. కాని నా సామర్థ్యమునందు నాకు దృఢమైన
నమ్మకము కలదు వినుఁడు.

చ. ఇలఁగలవైద్యతంత్రములు ♦ నన్నియు నేర్చితిఁ బ్రజ్ఞమీఱ ని
ర్మలమతినాట సర్వజన ♦ మాన్యుఁడనై విలసిల్లుచుంటి రో
గుల ముదమున్న దౌ నదటిను ♦ గూరిమి సౌఖ్యమునందఁజేసి యు
జ్వలతరకీర్తిఁబొందితిని ♦ జాంపప్రసిద్ధి నొందితిని పృథ్వీపా.

మఱియు,

చ. నిను నిజశక్తి నే నెఱుఁగ ♦ నేరక గొల్వఁగ రామ కార్యమే
మొనరఁగఁజేయుదర్ బ్రతికి ♦ యుండినచో బహుసాహసులైన నే

దిని బ్రతుకంగవచ్చుఁ గడ ♦ తెలిసిన నిమ్మహి నేను జన్మమెుం
దినఫల మేమి? ప్రాణముఁ ♦ దీపికదా భువి నట్టివారికిన్.

నా సామర్థ్యముఁ దెల్పెద వినుండు.

సీ. దేహజాడ్యంబైన ♦ దివ్యౌషధంబులఁ, బాయక దానిఁ బాపంగనేర్తు
క్షిసోఁకినఁగాంచి ♦ వేవేగ మంత్రితం, బ్రిమ్ముల నాబాధఁ ♦ దలఁగనేర్తు
మతి చంచలించిన ♦ మానకఁదగు చికి, త్సల దాని బాగుగా ♦ సలుపనేర్తు
విరహాబ్ధిమగ్నయై ♦ వెతలఁ జెందుచునున్న, దవిలి నాథునిఁదెచ్చి ♦ తనుపనేర్తుఁ

తే.గీ. గాక నింకెట్టికతమునఁ ♦ గలికి వగల, జెగిలి నవయుచునున్న నా ♦ బింకమెుప్ప
తగునుపాయంబు ఘటియించి ♦ తన్నివృత్తిఁ, జేసి మిము సంతసిల్లఁగాఁ ♦ జేయనేర్తు.

దేవా! నాప్రాగల్భ్యము విషయమై తమ రెంతమాత్రమును సంశ
యింపవలసిన పని లేదు.

దత్తు—వైద్యతిలకమా! నీ నివాసం బెటనుండు? నీ నామం బెద్ది? నీ
కులగోత్రము లెట్టివి? సమగ్రముగ వక్కాణింపుము.

వైద్యు—దేవా నాకు నివాసస్థల మన వేఱొకటి లేదు.

ఉ. పండినచోటఁ బండకయుఁ ♦ బానము ద్రావినచోటఁ ద్రావఁగా
నుండక యెండవానలకు ♦ నోర్చి యరణ్యనదీనదంబులన్
దండిగ దాటిదాటి కడు ♦ ధైర్యముతో పురిదుర్గసీమలన్
గొండికనాఁటనుండియును ♦ గ్రిమ్మరుచుంటిని నేను భూధవా.

తే. గీ. వినుము సర్వంసహాధీశ ♦ విశ్రుతముగ
నవనిజనులను పీడించు ♦ నట్టిరోగ
దమనుఁడన నొప్పుచుండుటఁ ♦ దనరు నాకు
దమనుఁ డనునామధేయంబు ♦ తథ్యముగను.

ఉ. కులమును గోత్ర మెట్టిదని ♦ కోరఁగ నేల మదీయదార్ఢ్యమే
దెలిపెడు నేను దేశముల ♦ ద్రిమ్మరినై చరియించుచుండి మీ
కలికియవస్థఁ జూచి యుప ♦ కారముఁ జేయఁదలంచి వచ్చితిన్
బలుకు లికేల నాప్రతిభఁ ♦ బార్థివ మీరలె నిర్ణయింపుఁడీ.

దక్ష—వైద్యుఁడా! నీకు వైద్యమునందు నిజమైన ప్రజ్ఞ కలదేని నా ముద్దులపట్టి బుద్ధిని దిద్దుపఱచి మాయొద్దఁ దద్దయు బహుమతు లందుము.

దమ—చిత్తము, మహారాజా! (అని దమకుఁడు నిష్క్రమించు చున్నాఁడు.)

దక్ష—మారుతీ! ఇప్పుడు మనయొద్దకు వచ్చిన వైద్యుఁడు నా ముద్దులగుర్న వ్యాధిని నివారణఁ జేయఁగలఁ డనుధైర్యము నీకుఁ గలదా?

మారు—దేవా! ఈ వైద్యతిలకుని ప్రభావ మనన్యసామాన్యంబని యే యూహించెద. ఏమన, దేవరవారి శాసనఫలానుభవము సోఁకినది మొద లిప్పటివఱకు నీతండుదక్క వేఱొండు వైద్యుఁ డిట్లు దర్పమును జూపి చలింపని హృదయముతోఁ గుదిర్చెద నని దృఢముగ వక్కాణింపఁ గలిగెనే? ఇదియునుఁగాక,

మ. గణనాతీతములైన తంత్రము లనే ♦ కంబు ల్మహిం గల్గఁ ద
ద్గుణదోషంబుల నెన్నఁజాలుదుమె ము♦న్నున్? గాక మూంజేణిక
కణముం గాంచఁగ నద్దమేల? నిపుడే ♦ గానంగ నాదంభభా
షణయాథార్థ్యములన్ని స్పష్టమగు నో ♦ సర్వాంసహాధీశ్వరా.

మఱియు,

తే. గీ. పూర్వభవసంచితపుకర్మ ♦ పుంజ మిలను
నరయఁ బరిపక్వమైనచో ♦ నరుల కెట్టి
కష్టము లగ్గినను బాయఁ ♦ గాన కర్మ
ఫణితినే యుండు వైద్యుని ♦ ప్రాభవంబు.

దక్ష—మంత్రిపుంగవా! మట్టిపిల్లియైనను మానిపిల్లియైనను నెలుకను బట్టుటయే ప్రధానము. ఇంక నీవు నీపనిమీఁద నుండుము

అంతిపురంబున నేమి జరుగుచుండెనో చూచి వచ్చెద. (అని దక్షమహారాజు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు).

మారు—ఈవైద్యుని గతి యెట్లయ్యెడునో తెలియరాదు. (అని మారుతి నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

తురీయరంగము—రాజాంతఃపురము.

[అంతఃపురవర్తులగు వకుళ మాధవు లనుచెలికత్తియ లిద్దఱు ప్రవేశించుచున్నారు.]

వకు—అక్కా! మన రోహిణి యెట్టికష్టములపాలయ్యెనే! మనతో బహుళోల్లాసముగా విహరించెడు కీరవాణి యెంతమిథ్యామనోభ్రాంతిచే పరితపించుచుండెనే! ఆనెచ్చెలి దురవస్థఁ జూచి నే నెంతయుఁ జింతిల్లుచున్నదానను.

చ. కలఁ గవినట్టినాథుఁ గన ♦ గాసిలి నాయకరత్నశూన్యమై
యలరెడు హారవల్లరికి ♦ యఃనా, హరిణాంకుఁడు లేనిరాత్రియుం
బలె, రవిదీప్తిరై నవయు ♦ పద్మినిచాడ్పున వంత గుంది న
ర్తిలు మన రోహిణీరమణి ♦ దీనతతాంతలతాంతమో యనన్.

మఱియు,

చ. కను లరమోడ్చి మూఁడి కర ♦ కంజముఁ జెక్కిటఁ జేర్చి యూరకే
వనటల వెచ్చనూర్చుచు న ♦ పారవిచారకృశాంగి యైన యా
వనజదళాయతాక్షి దుర ♦ వస్థఁ దలంచిన నేమిచెప్ప నె
మ్మనమున సర్వము న్మఱచె ♦ మానవనాథసుతేతరం బిఁకన్.

మాధ—సఖి! మనరోహిణికి నిజముగా నే మతి చలించినదని యూహించెదవా యేమి? ఆ యాలాపములన్నియు నీ కసంబద్ధప్రలాపములని తోఁచుచున్నవి కాఁబోలు. కాని యావిలాపములకుఁ దగిన కారణము నే నెఱుఁగుదు. ఆమె ముద్దుమోముఁ జూడి యొక రాకా

మగసిరిపై మరులుగొని విరహార్తిచేఁ గృశియించుచుండె. ఏమన నీ వా కాంత కలలోఁ గనినట్లు భ్రమించిన దమరాకొమరుండు మిథ్యాపురుషుండు గాక నిజమైనమానవుఁడే యైయుండవచ్చును. మనరోహిణీకాంత యాభూకాంత తనూజుని నిజముగానే చూచి మోహించి యుండవచ్చును. కానిచో,

ఉ. కేలను వీణఁ బూని మణి ♦ కింకిణినూపురతారహారముల్
జాలఁగ ఘల్లుఘల్లుమనఁ ♦ జక్కఁగ మీటుచుఁ బాడునట్టి యా
బాలశశాంకఫాల పరి ♦ పాటిఁ దొఱంగి మనోజరాగలీ
లాలసచిత్తయై నృపల ♦ లామునిఁ గూర్చి తపించుచుండు నే.

కావుననే కదా,

చ. తన విలుఁబూనుచున్ రుచులఁ ♦ దద్దయుఁ గల్గఁగఁజేసి నారిచా
లనమున భ్రాంతులన్ గొలిపి ♦ లాలితపుష్పచయాంబకంబులన్
మనమును నొవ్వఁజేయుచును ♦ మన్మథుఁ డాత్మవిలాసలీలలన్
వనజదళాక్షి వింతవల ♦ వంతలఁ జిక్కులఁజేయు నోచెలీ.

వకు—అక్కా! నీ కట్టినమ్మిక యెట్లుగలిగెనో తెలియరాకున్నది. పరులకుఁ జొరశక్యముగాని యాకాంత యేకాంతసౌధాంతరంబున కన్యపురుషుండు రాఁజాలునే? చాలు, చాలు. నీకుఁగూడ మతిపోవుచున్నదా యేమి? ఇదివఱలో నెంతమంది మోహనాకారులను తీసికొనివచ్చి కనఁబఱచినను చలింపని యాసరోజాక్షి చిత్తమును నేఁ డెవ్వరు భ్రమింపఁజేయనోపె? ఇదియునుఁ గాక.

ఉ. ఎక్కడి రాకుమారుఁ డతఁ ♦ డెక్కడినుండి యిటవచ్చె వచ్చి యా
పక్కను నెట్లు బండె చెలి ♦ పండిన నెట్టుల నూరకుండె న
మ్మక్కరో! యేటిమాట లివి ♦ హా పరికింపఁగ నిట్టిచోద్య మిం
కెక్కడనైనఁ గంటెవె మహీస్థలి వింటెమె మున్ను మాధవీ.

మాధ—(చిఱునవ్వుతో) చెలీ! వినుము. ఆయిందువదన తన డెందంబునం గలవలపును గుప్తము చేసికొని నేఁటికి నిజానురాగని దానుండగు నొక మానవేంద్రతనూజునిం బొడఁగాంచి మోహాషగితాపంబు నొందుచున్నయది. ఇదియునుఁగాక ఖేచరుల మాయావిహారవైచిత్ర్యంబుల నీ వెఱుఁగవే? మనరోహిణీకన్య యతిసౌందర్యవంతురాలు కదా. ఆమె యాలాపములను బట్టిచూడ నామె మనోహరుఁ డంతకంటెను మిగుల సౌందర్యశాలియని నే నూహించెద. చెలీ! ఏమి నీవట్లు తల పంకించెదవు.

వకు—మఱేమియు లేదు. అక్కా! ఖేచరుల మాయావిహారవైచిత్ర్యంబులకు వీరల సౌందర్యవిశేషంబులకు సంబంధ మేమున్నదే! సుందరులగు మందయానలందఱు నిట్టి దురవస్థం జెందుచుండిరే; ఇంక నీయుక్తులు చాలింపుము.

మాధ—ఎంతముద్దరాలవే నచ్చెలీ! సౌందర్యవంతులగు స్త్రీపురుషుల నొకచోఁ గూర్చుటయుఁ బిమ్మట నెడఁబాపుటయు ఖేచరుల లీలలని మనము వినుచుండుట లేదఁటే? ఇట్టికారణ మేదైన లేనిచో నాచిలుకలకొలికి చిటికినవ్రేలిపై పురుషుఁడు ధరించు నుంగర ముండుటకుఁ గారణ మేమైయుండునో నీవే యూహింపుము.

వకు—ఏమోయమ్మా, నా కేమియుఁ దెలియదు. ఇదియంతయు నొక మాయగా నున్నది. అదిగో మనరోహిణియు మణిమంజరితో నిటులనే వచ్చుచున్నది. చూడుము.

ఉ. తమ్ములు ముత్యముల్ గనవి ♦ దమ్మునఁ గన్నులనీరు జారఁగాఁ
దుమ్మొద తేపు రేగనని ♦ దోఁపఁగఁ గొప్పను పీడఁ గల్వలన్

గ్రీష్మము మంచుబిందువుల ♦ కైవడి లేజెమట ల్జనింపఁగాఁ
గొమ్మరొ కంటె రోహిణియుఁ ♦ గోపముతో నిటువచ్చుచుండెడున్.

[అంత రోహిణి ప్రవేశించుచున్నది]

రోహి——

ఉ. హా సుమబాణ! హా చతుర! ♦ హా సుకుమారశరీర! హా నృపా!
హా సరసీరుహాక్ష! విర ♦ హానలకీలలఁ ద్రోచి యిట్లు నన్
మోసము జేసి పోఁ జనునె ♦ మోహనరూప! తపించుచుంటి నీ
వేసట కోర్వఁజాల నిఁక ♦ వేగమె రాఁగదవే మనోహరా!

హా! క్రూరకర్ములారా! పాపాత్ములారా! మోహనమూర్తియు నా మనోహరుండు నగు నరపాలతనూజుని నాయొద్ద కనిపినవా రెవరు? పిమ్మట నాహిమధామసన్నిభుని న న్నెడఁబాయఁజేసిన ద్రోహు లెవరు? అయ్యయ్యో, నే మతిపోయి యేమిటియో ప్రేలుచుంటినని వీరం దఱు భయపడి తొలంగిపోవుచున్నారు. అన్నా! నే నెంతమందభాగ్యురాల నైతిని! హా! నామనోనాథా! నీవుగూడ నిట్లు దయవీడి కను మొఱంగి న న్నలయింపఁ జేయుట న్యాయమేనా? ఆహాహా! అట్టి దాక్షిణ్యభావుండవును సుందరాకారుండవు నగు నీ కట్టి క్రౌర్యగుణ కళంకం బెట్లుగలిగెనో తెలియరాదు. హా! భగవానుఁడా! కామదేవా!

మాధ——చెలీ! నీ విట్లు స్వప్నపురుషునికై పలవించిన నేమిలాభమే?

రోహి——అయ్యో, ఏమిచెప్పుదును? (అని నిట్టూర్పు విడుచుచున్నది.)

మాధ——సఖులారా, ఈ మన నెచ్చెలి విరహజ్వరంబుచేఁ బీడింపఁబడుచున్నది. ఈమెకు శైత్యోపచారములను జేయవలసియున్నది. కావున, కలువరేకులను తామరతూండ్లను గొనిరండు.

సఖి, రోహిణీ, ఊరడిల్లుము. ఊరడిల్లుము.

రోహి—మ. అనుఁగు న్నెచ్చెలులార! నిర్దయత నత్యంతంబు నాప్రాణనాథుని రాజాత్మజుఁడాచి, యేల నిటు వాదు ల్సేయ? చూపుండు మీ

రసమానింపక లేఁచో మదనబా ♦ ణాగ్నిన్ మయిస్వేడి వేఁ
జని జన్మాంతరమందునైన నతనిన్ ♦ సత్యంబుగాఁ గూడెదన్.

వకు—సఖీ! ఏల నీవిట్లు మాపై నిరాశనింద మోపెదవు?

క. కలనాదకంఠి చూపం
గలనా కలలోనఁ గనిన ♦ కాంతుని భువిలోఁ
గల నారులెల్ల నీవలెఁ
గల నామోదించి వెతలఁ ♦ గలఁగుదురె చెలీ!

రోహి—ఛీ. ఛీ. దురాత్మురాలా, మీ మొగముఁ జూడరాదు. నా యొద్దనుండి తొలఁగిపొండు. (అని త్రోసివేయుచున్నది.)

మాధ—సఖీ! లేనిపోని భ్రాంతులందగులక సంతసంబునఁ దోడివారలవలె మెలఁగరాదటే.

చ. కలయఁగ నెండమావులను ♦ గనఁగ దోఁచెడు నీరు సత్యమే?
యలరెడు నద్దపుందళుకు ♦ నందలి బింబము నిక్కువంబె? వ
న్నెలవగలాడి! నీదయిన ♦ నీడనుజూచి భ్రమించెదేలనే?
కలఁ గనినట్టి రాసుతుని ♦ కై తమిఁజెంది కృశించు టొప్పునే?

రోహి—హా! ప్రాణేశ్వరా!

మ. అవురా! మామకపూర్వజన్మకృత పు♦ణ్యంబుల్ దలంపంగ నె
ట్టివియో! నాథ, మదీయబంధువులు పా ♦ టింపంగ దుస్స్వప్నసం
భవరూపుండవటంచుఁ బల్కెదరు దు ♦ ర్భ్రాంతి న్నిను న్మానసం
బవనిన్ గుమ్మరసారెపైనిడినయ ♦ ట్లారాటముం జెందెడున్.

వకు—సఖీ, ఊరడిల్లుము.

రోహి—వహ్వా, స్త్రీజన్మమెత్తినందుఁ గట్టినవమోహనాంగునిఁ జేపట్టి వాని మహనీయ మంజులమధురాలాపంబులఁ దనివితీరఁ గర్ణంబులంగ్రోలుచు నాతని పొందునదియే జన్మసాఫల్యమును జెందవలయును గదా. ఆహాహా!

ఉ. ఆ నగుమోముతామరస ♦ మా నునుబిద్దపుఁదళ్కుఁ జెక్కు లా
మేనిమెఱుంగు నా మిసిమి ♦ మీసము నా మృగరాజవత్మ మా
తేనె కుఁజిప్పు నా తెలినఱుఁ ♦ దేఁటగు నా నికువాలుకన్నులే
మానిని పొందఁగల్గి గరి ♦ మంబున సౌఖ్యపయోధిఁ దేలునో!

[అంత వైద్యుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

మాధ — సఖి, వైద్యుఁడు వచ్చియున్నాఁడు చూడుము.

గోహి — (ఆమాటలు వినకయే తనలో) అన్నా! నే నామోహనాకారుని పరాఙ్గనుని గానిచ్చెదనే? అయ్యో, ఈవిరహవేదన నెట్లు సహించెదను. అక్కటా!

శా. ఆజాబిల్లి వెలుంగుజోఁడు తన మా ♦ యన్ జేసి నాచిత్త మీ
వ్యాజంబొక్కటఁ బన్నెనో పరిణయ ♦ భ్రాంతిన్ దగుల్పంగఁగా
కీజాలిన్ నను బిట్టువేచ మనసై ♦ యీగీతి నన్నాసెనో
ఈజాముల్కడదేర్పఁగా నెటులొకో ♦ ఈబాధ నెట్లోర్తునో.

అక్కా! (అని నిట్టూర్పుతో గద్గదకంఠయై బొటనవ్రేల నేలవ్రాయుచు నిట్టూర్పు విడుచుచున్నది.)

దమ — (రాచకూఁతుని సమీపించి) తల్లీ, శాంతింపుఁడు. ఎవనిని గుఱించి మీ రిట్లుఁ బ్రలాపించుచున్నారు ?

గోహి — (కోపముతో) ఓసీ! మూర్ఖా! ఎవఁడవు రానీవు? మీరందఱుఁ గలిసి నాఁటిరాత్రి నాహస్తగతంబుగ కనిపించు మోహనాకారు నెచ్చోట దాచిరో చెప్పుము.

దమ — తల్లీ, తొందరపడిన లాభము లేదు. శాంతిల్లినచో మీకు నే నొక పరమరహస్యమును దెల్పెద.

గోహి — మంచిది. ఆ రహస్య మేమి ?

దమ — తల్లీ మీస్థితిని జూచి నాకొక సందేహము పొడముచున్నది. ఆసందేహమును ముందుగ నివారించితిరేని నారహస్యమును దెల్పెద.

రోహి.—సరే, నీ సందేహమేమి ?

దమ.—తల్లీ, ఆ రాజకుమారుఁడు స్వప్నపురుషుండు కాక నిజమైన మానవుఁడేయైనచో మీ సేవకులలోఁగాని బంధుగులలోఁగాని యెక్కఁడైనను వాని నరసి తీసికొని రాలేకపోయెనా ?

రోహి.—అయ్యో ! ఏమనిచెప్పుదును! పురుషవతంసమా! నా సేవకులకు మిత్రులకు బాదుగులకు నాకు నిజముగ మతిపోయియున్నదనియే యభిప్రాయము. ఇపు డిట నున్నవారిలో నొకరైనను నాయందు నిజమైన యభిమానము కలవారు లేరు.

ఉత్సాహ. చిన్నవాఁటనుండి నాదు ♦ చెల్మిచేఁ జెలంగు మా
యన్న చిత్రసేనుఁ డేగ ♦ యాత్రసేయ నింక నా
కెన్నఁడైన వచ్చునే యిఁ ♦ కేమనందు నిప్డు నాఁ
డున్న నాయవస్థఁ జూచి ♦ యోర్చునే దయామతిన్.

దమ.—అన్నా, పాపము, ఎంతకష్టము. (అని చేతులడ్డుపెట్టుకొని కన్నీరు తుడుచుకొనుచున్నాఁడు)

రోహి.—మానసోత్తమా ! నీ వెవ్వండవు? ఏదేశమునుండి వచ్చితివి? ఇచ్చోటకు రాఁగతం బేమి? నీ చర్యలను జూడఁగా నాకొక సందియంబు పొడముచున్నది.

దమ.—తల్లీ, నేనొక పరదేశవాసుఁడను. వైద్యవేషముచేఁ గాలముఁ గడపుచున్నవాఁడ. మీకు కొండొక కారణంబుచే మనఃక్లేశంబుకలిగెనని విని దాని నివారింపఁ బూని వచ్చియుంటిని.

రోహి.—అన్నా, నీ వొక కాలచోదితుండవగు వైద్యవేషుండవేనా ?

దమ.—తల్లీ, అవును. నే నుచితకాలచోదితుండనే. వైద్యుండనే కాని వైద్యవేషుఁడను కాను.

రోహి.—నీవు చెప్పఁదలఁచియున్న పరమరహస్య మెట్టిదియో దెల్పుము.

దమ.—మంచిది. (అని సమీపించి చెవులో నద్దియో జెప్పుచున్నాఁడు.)

గోహి—(ప్రసన్నముఖియై) ఓహో నే నింక ధన్యురాలనయ్యెద.
(అని యానందపారవశ్యంబుచే నిశ్చేష్టితురాలగుచున్నది.)

[అంత నెచ్చెలులు సంభ్రమంబుగఁ బరతెంచి]

వకు—ఓహో! చెలి! ఏమియీవింత! నీమిథ్యాపురుషుని జాడలే మైనఁ దెలియవచ్చినవా యేమి?

మాధ—అవును. అటులనే తోఁచుచున్నది. సఖీ! ఏల నీవిప్పుడింతగ వికసితవదనారవిందవై యొప్పుచుంటివి?

గోహి—సఖులారా! ఈ వైద్యతిలకుని ప్రభావంబుచే నామనో వ్యాధి శీఘ్రకాలములో నివారణయగుటకు సందియంబులేదు.

వసు—(తనలో) ఓ పరమేశ్వరా! నాప్రయత్నము నెట్లు ఫలింపఁజేసెదవో నీదే భారము.

గోహి—(సహర్షముగా వైద్యుని సమీపించి) ఓహో! వైద్యక్రియా కౌశలా! ఇంక నాప్రాణములు నిలుచుటకు నీబుద్ధి విశేషమే యాధారము. నామనోవ్యాధిని నివారింపసమర్థంబగు విషయం బున సంఘటింపఁజేయుదువు గదా? నీవు నాకర్ణపుటములయం
మాత్రప్రభావంబులచే నామనోవ్యాధి సగము నివారణయైనది. తక్కినసగము శీఘ్రకాలములోనే నివారణఁ జేసెదవని నమ్ముచున్నదాన.

వకు—భిషగ్వరా! మాప్రియసఖిని నుల్లసింపఁజేసినచో నీవు గొప్ప పారితోషికంబును బొందఁగలిగెదవు.

గోహి—నెచ్చెలులారా! నాకిప్పు డత్యంతానందముగ నున్నది సుఁడీ! (అంత చెలికత్తియలందఱు నేకముఖులై పేరెలుంగున) ఓహో! యేమినాభాగ్యము! (అని కోలాహలముగ సంతసింపుచుండ దఱుమహారాజుగారు ప్రవేశించుచున్నారు.)

దత్తు— ఓహో హో హా! ఏమి! నా భాగ్యరాశియగు చిలుకలకొలికి యీరోజున బహుప్రసన్నముఖియై యున్నయది. ఏమి నాపుణ్యము! (అని కొమార్తెను సమీపించి)

శా. రావే ముద్దులపట్టి రా గుణఖనీ ♦ రావే సుధాంశూజ్జ్వలా
రావే కోమలపద్మపత్రనయనా ♦ రావే లతాంతాధరా
రావే నోములపంట మూలధనమా ♦ రావే కలాకౌశలీ
రావే సంతసముందఁ జేయఁగదవే ♦ రా భాగ్యరాశీ సుతా.

ఆ. వె. నాదు ముద్దుమూట ♦ నా భాగ్యరత్నమా
నాదు జీవనంబు ♦ నానిధాన
నాదు ప్రాపు నీవ ♦ నమ్మియుంటిని చాల
నాదు వెతలఁ బాప ♦ నాతి రావె.

తల్లీ, నీమనోధనాపేక్షితుండగు రాజశేఖరుండు వచ్చియున్నాఁడు. నీవు సుముఖివై వానిని వరించి సుఖము వడయుము.

రోహి— సుఖము వడయుమనుచున్నారు, ఇంతకేమి? తండ్రీ మీ మనోభిప్రాయము సంపూర్ణముగా ఫలించినది. మీకు నా యెడల నిజమైన పుత్రికాభిమానము కలదేని నాజీవితేశ్వరుని జూపుఁడు. లేనిచో నే రజ్జువిషాగ్ని జలంబులఁ బ్రాణపరిత్యాగంబుఁ జేయుట నిశ్చయము.

దత్తు— అన్నా! నా ప్రియపుత్రికారత్నంబున కింకను మతిపోయియే యున్నది. కలలోఁ గని భ్రమించిన రాకొమరుని నే నెట్లు దోడ్కొని రాఁగలిగెదను? తోడ్కొనిరానిచో నాముద్దులగున్న తనప్రాణంబులను విడుచునఁట. నే నేమి సేయుదును. అయ్యో, తల్లీ! నిరపరాధివైన నిన్ను వెతలపాలుచేయుటకు మేము శక్తులమే?

మత్తకోకిల. మున్ను నేబహునోములన్ వ్రతములన్ ఘనమ్ముగఁ జేసియూ
సన్నుతాంగిరో నిన్నుఁ గని వంశంబునన్ దౌహిత్రిలా
భోన్నతిన్ ఘటియింతువంచుఁ మహోన్నతస్థితిఁ బెంచితిన్
గన్నతల్లి యకాలమృత్యువు కైవసం బెటు జేతునే.

(అని సమీపంబునంగల వైద్యునిజూచి) ఆఁ! వేషధారీ! నీమోసము తెలిసినది. కాని యందులకు దగినఫలము నిప్పుడే యనుభవించెదవు.

దమ—దేవా, నాదుమనవి యొకటి చిత్తగింపుఁడు. దేవరవారి కుమారీరత్నంబున కొక పైత్యవ్యాధి యంకురించి యీమె నీప్రకారము బాధించుచున్నది. ఉద్దాని ముహూర్తమాత్రములోఁ గుదుర్ప సమర్థంబగు వనమూలిక యొకటి కలదు. అయ్యది ప్రస్తుతము నాయొద్ద లేకపోయినను ద్వీపాంతరములయం దెందైన నాయోషధిని వెదకి తెచ్చి మీపట్టికీవ్యాధి నివారణఁ జేసెద.

దక్షు—మాయవైద్యుఁడా, ఇఁకను మేము నిన్ను నమ్మఁజాలము. కుదిర్చెదమని వచ్చి కుదర్పలేనివారు పొందెడు శిక్షను బొందుటకు సిద్ధముగ నుండుము.

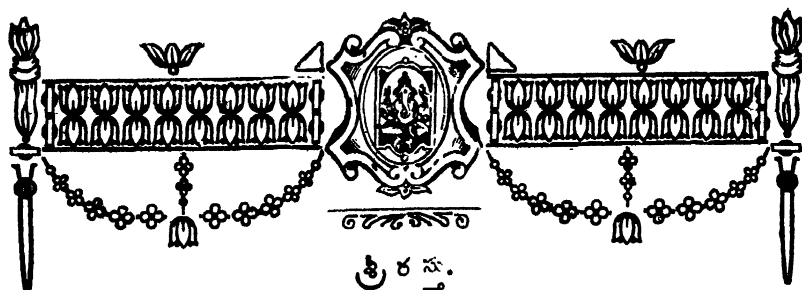
రోహి—తండ్రీ! నాకీవైద్యతిలకునియందు దృఢమైన నమ్మకము కలదు, కావున వీనిపైనలుగక నీతండు చెప్పిన చొప్పుఁ జరిగించుటయ నాకోరిక.

దక్షు—అటులైన, తల్లీ, ముఖ్యముగ నీకోరికప్రకారమే జరిగించెదను. వైద్యుఁడా, నీ వెంతకాలములో నాయోషధిని దీసికొనిరాఁగలిగెదవు?

దమ—దేవా, ఒకమాసము గడువిచ్చినం జాలును.

దక్షు—మంచిది. ఇప్పుడే రేవులో యానపాత్రము సిద్ధముగ నున్నయది, శీఘ్రము పోయిరమ్ము. (అని యందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

శ్రీరస్తు.

రోహిణీసుధాకరవిజయము

చతుర్థాంకము.

ప్రథమరంగము:—సముద్రతీరము.

[దమనుఁడు ప్రవేశించును.]

దమ—ఓ భగవానుఁడా! మింట నెగయు పక్షియలకును నీట జనించు జలజంతువులకును భూమిపై విహరించు ప్రాణికోటికిని నీవ కదా సర్వశరణ్యుఁడవు. నీ కటాక్షంబుచే ఈయపారపారావారంబునుండి పెనుగాలిచేఁ జిక్కువడియు సురక్షితుండనై గట్టు చేరఁగలిగితిని. అబ్బా, ఏమి తుపాను—

లయగ్రాహి.

మిక్కుటపు మారుతము ♦ లొక్కతఱి రేగ నిరు
ప్రక్కల తరంగములు ♦ నెక్కొనియెడుఁ బ్రా
గ్దిక్కునను మించులు త♦ళుక్కుమన మేఘములు
మిక్కిలిగ గర్జిలెడు ♦ నక్కజము గాఁగన్
గ్రక్కదల నోడ యొక ♦ చక్కని జరింపకయు
నెక్కడను డోలగతి ♦ నిక్కముగ నూఁగన్
గ్రిక్కిరియఁగాఁ దిమిర ♦ ముక్కడరఁ గ్రమ్ములను
వెక్కసము తోఁచె నది ♦ యెక్కడి తుపానో!

అన్నా! నా సహచరు లేమయిపోయిరో కదా. గోరుచుట్టుపై రోకలి పోటనునట్లు మేము ప్రయాణము చేయుచుండిన యోడ పెనుగాలికి చిక్కుకొనుటయేగాక దురదృష్టవశంబున నొకకొండకుఁ దగులుకొని పెళపెళారావంబుల చిన్నభిన్నములయ్యె. అప్పట సంకుల మేమని చెప్పుదును.

సీ. ఒకయోర ఘోరనా ♦ వికులాగ్రరవములఁ, బటుసంభ్రమంబునఁ ♦ బఱచుచుండ్రి
యొకచెంతఁ బితరుల ♦ నొత్తి చీఱుకుబాల, కులరోదనధ్వాన ♦ ములు చెలంగె
నొకవంక పెదబొమ్మ♦లకుఁ గందువుల వార్చి, యడలు బోఁటులయేడ్పు♦లతిశయిల్లె
నొకకేవ నతిభీత ♦ చకితవృద్ధజనాళి, హాహారవంబుల ♦ నడలఁజొచ్చె
గీ. ప్రబలఝంఝానిలంబు వీ♦వంగఁదొడఁగె, భీకరంబుగఁ దరఁగలు ♦ పిక్కటిల్లెఁ
జిటపటధ్వానముల నోడ ♦ చెక్కలెల్ల, వీడు నోదేవ వారిఁ గా♦పాడుమయ్య.

కానిమ్ము దైవసంకల్ప మెట్లున్నదో యట్లు కాఁగలదు. ఇప్పు డేమిచేయుదును. ముందుకు పోవుదమన్న నగణితగ్లానిచే నా కరచరణాద్యవయవంబు లేవియు స్వాధీనములు గాకయుండె. క్షుత్పిపాసాపీడితుండ నగుటచే నా యాయాస మంతకంత కెచ్చుచుండె. అబ్బా! (అని చతికిలంబడి)

చ. నడవఁగఁ గాళ్ళు రావు నయ ♦ నంబులఁ జీఁకటి గ్రమ్ము శ్రాంతిచే
వడఁకుచునుంటి శీతమున ♦ వస్త్రములుం దడియార లేదు నేఁ
గడువడి క్షుత్పిపాసలను ♦ గాసిలుచుంటిని గాన నింక నా
బడలిక వాయఁ గొంతవడిఁ ♦ బచ్చికపట్టున విశ్రమించెదన్.

(అని యిటునటుఁ జూచి) అదిగో నిచటి కనతిదూరంబున నొకతటాకంబును దానిచెంగట నొకరసాలవృక్షంబును గాన్పించెడు. ఎంత శ్రమపడియైన నే నచటికేగి చూతఫలంబులఁ గడుపార భక్షించి నిర్మలోదక పానంబుచే సేదఁదేరి కొంతవడి యట విశ్రమించెద. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

[అంత విశారదుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

విశా—ఓహో! ఏమి యీ యింద్రజాలము! సుధాకరయువరాజు నంత్రి ఘుని నిర్భాగ్యమనోభ్రాంతికి మూల మెట్టిదియో విచారింపవల సినదని సింహళద్వీపభూపాలుం డగు రత్నాకరమహారాజుగారు నా కాజ్ఞాపించియున్నారు. నే నెంతదేశము తిరిగిన నంతయు నిరర్థకం బైన విషయం బెద్దియుఁ గానరాదు. ఈమగధదేశం బునఁ గూడ నావదంతియే వ్యాపించియుండెను కాఁబోలు. ఓహో! ఏమి యీ చిత్రము! అదిగో మగధదేశాధిపతియగు రాజశేఖరుఁ డమాత్యద్వితీయుండై యిటులనే వచ్చుచున్నాఁడు. ఆతండు పాంచాలనరేంద్రునితోఁ గూడి మాయేలికపై నేమేమి టియో మంతనములు చేయుచుండెనని తెలియవచ్చినది కావున నీర లిప్పు డేమేమి ముచ్చటించుకొనియెదరో నే నీ చెట్టుచా టుననుండి విని యెద. (అని యొకచెట్టుచాటున డాగుచున్నాఁడు).

[అంత రాజశేఖరుండును, మానవర్మయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు]

రాజ—మిత్రమా! ఈకమలాకరం బెంత రమణీయముగా నున్నదో చూడుము.

చ. తమచెలి రాకచే నలరి ♦ తమ్ములు సంతస మొందుచుండ లో
భ్రమరము లుత్సహించి తమ ♦ వల్లభివల్లభులం గ్రమంబునన్
దమకము మీఱఁ గూడఁగ ను ♦ దగ్రత రేఁగ విహంగసంఘముల్
భ్రమఁగొని పాఱఁగం టె కను ♦ పండువఁ గొల్పు సరోవరం బిటన్.

(అని యిటునటుఁ జూచి) మంత్రిపుంగవా! ఆకనఁబడెడు కుజచ్ఛాయ నెవరో మానవుండు కడుగాఢనిద్రాముద్రితుఁడై పరుండియున్నాఁడు. అతం డీమగధదేశంబునకు రాఁ గతం బెట్టిదియో తెలిసికొని రావల యును. (అని నిద్రాసక్తుండై యున్న దమనుని చేరంజని వాని జేబులోని యుత్తరంబును బసిఁడియుంగరంబును బైకిఁదీసి చూచి నివ్వెఱఁగంది)

మిత్రమా! చూచితివా, యీయంగుళీయకమును. ఇది యెవరిదియై యుండవచ్చునో కనిపెట్టుము. (అని యుంగరమును మంత్రిచేతి కిచ్చుచున్నాఁడు.)

మాన—(ఉంగరమును జూచి) ఇది రత్నాకరుని పుత్రుఁడగు సుధాకరుని యుంగరమువలెఁ గాన్పించెను. మున్నొకనాఁడు సింహళద్వీపమందలి పద్మాకరతటంబున నవగాహనం బాచరించు నపుడు సుధాకరుని వ్రేలినుండి జారి సలిలంబులోఁ బడ నిద్దాని నే వెదకి తిరుగ నాతని కిచ్చియుంటి.

రాజ—మంచిది. (అని సామర్థ్యంబుగఁ దిరుగా యుంగరము నందుకొని) మిత్రమా! నాకు నట్లనే తోఁచుచున్నది. అయిన నీయుత్తరమేమిటిదో చూడనిమ్ము. పిమ్మట యోజింపవచ్చును. (అని యుత్తరముఁజూచుకొనితనలో) అన్నా! ఎంతమోసమువచ్చెను. కానిమ్ము. ఇప్పుడైనను మిగిలిపోలేదు. (ప్రకాశముగా) మిత్రమా! ఇటురమ్ము. (అని చెవులో నేదియో చెప్పుచున్నాఁడు.)

మాన—చిత్తము. చిత్తము. ముఖ్యముగ నే నట్లునే జరిగించెద.

రాజ—ఇది మనకెంతయు నవశ్యకర్తవ్యంబు సుమీ. నీ వేమఱియుండకుము. నే నిప్పుడే పాంచాలదేశమునకుఁ బోయివచ్చెద. (అని రాజశేఖరుఁడు పాంచాలదేశమును గూర్చి నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

[అంత దమనుఁడు నిద్రమేల్కని లేచి]

దమ—అన్నా! నేనెంతగాఢనిద్రం దవిలియుంటిని! (అని జేబు తడవుకొని) ఆఁ, ఏమిది! నాజేబులో పసిండి యుంగరంబు నుత్తరంబుఁ గానరావు! ఏమైపోయెనోకదా! అయ్యో! నేశ్రమపడి పూనివచ్చిన కార్య మెంతయు విఫలమైపోయినది. ఇంక నెట్లో గదా. హా! దైవమా!

సీ. ఇంత యెవ్విధమునఁ • బంకజముఖి మనో, హరుని నే నెందైన • నరయఁజాలఁడ
నాథుఁ డెచ్చెదనంచు • నమ్మించి వచ్చితి, తెరవెదో యెటు నేను • తిరిగి చూతుఁ
గాంచిన నీపని • కాయదూపండారు, నా యన నేయుక్తిఁ • జేయనేర్తు?
యుక్తిఁ జేయకయున్న • నువిద వీడదె తన, ప్రాణంబులను దుఃఖ • భరముచేతఁ
తే.గీ. గటకటా! యేల నాకల • కంఠకంఠి, వ్యర్థమగు నాశలను ముంచి • వనటఁ బెంచి
పాశ మెడఁగట్టుకొంటిని • ప్రాలుమాలి, ఏలరావలె నిటకు నే • జాలిఁదూలి.

కట్టా! ఎంతపనిజరిగెను. (అని మానవర్మను జూచి) ఓహో! మానవోత్తమా! మీ రెవ్వరు? ఏల మీ రిచ్చోట వేంచేసి యుంటిరి?

మాన—పురుషశ్రేష్ఠమా, నేను మగధదేశాధిపతియగు రాజశేఖరుని మంత్రిని. వేఁట విహారార్థమై వచ్చి పసిఁడియుంగరమును ముక్కునఁ గఱచి పట్టి పాఱుచున్న పిట్ట నొకదాని నెగిచి వచ్చుచు నీయాక్రందనమును విని నే నిటవచ్చితి.

దమ—ఓహో! పసిఁడియుంగరముతో నెగిరిపోవు పిట్ట యేదిక్కు కరిగెనో మీ రెఱుంగుదురా?

మాన—ఎఱుంగుదు. ఇటు రమ్ము. (అని దమునితో మానవర్మ నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

[అంత విశారదుఁడు వెలికి వచ్చి]

విశా—(స్వగతము) వీర లెద్దియో దుర్మంత్రము జేయుచున్నారు. ఇంతహటాత్తుగా రాజశేఖరుండు పాంచాలదేశంబున కేగుట కేమిహేతువో తెలియరాదు. బాటసారియుంగరమును రాజశేఖరుండే హరించియుండవచ్చును. అయినను మానవర్మపలుకులు సంశయమును గలిగించుచున్నవి. బాటసారి మాటలను బట్టిచూడఁగా నాతం డొక రాజకన్యాసందేశంబున పనిఁబూని వచ్చెనని తోఁచుచున్నది. ఎట్లయిన నీయుదంతమును మహారాజుగారికి శీఘ్రతరముగఁ దెలుపవలయును.

(అని విశారదుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ద్వితీయరంగము:—కారాగృహము.

[సింహళద్వీపంబున కారాగృహములో సుధాకరుని మోహపరితాపము]

సుధా—హా! భగవానుఁడా! ఆదివి నేనేల వెఱ్ఱివైరాగ్యమును బూనితి. నన్నతిప్రేమచేఁ జూచుచుండెడు నా జననీజనకుల మాట నేనేల విననైతిని. ఓజీవితేశ్వరీ!

ఉ. నాయనుకూలభాగ్యసద ♦ నా మదనాగ్నిని దోఁచి యిట్లు నన్
బాయఁగ నీకు నేను పగ ♦ వాఁడనె కోమలి లేతమావిగు
న్నా! యిఁక నైననాదునయ ♦ నంబుల కుత్సవమబ్బునట్లుగా
వేయివిధంబులం బరిత ♦ పించుచునుంటిని రావె సుందరీ.

క. కలికీ ముద్దులచిలుకల
కొలికీ నామొద దహించు ♦ కూరిమియైన పూ
ములికీ నాపై నీకీ
యలుకేలే వేగరావె ♦ యలికులవేణీ.

హా ఏణాక్షీ! నీ వెంతమాయలాడివే!

ఉ. ఎంతటిజాణవే సమయ ♦ మెంచి సుషుప్తిని జెందియుండ నా
వంతయు శంకలేక పరి ♦ హాసముఁ జేయఁగ నాదు ప్రక్కకే
కాంతమ వచ్చి నేర్పుగన్ను ♦ కాంతరొ నీకనకాంగుళీయమున్
సంతసమందఁ బెట్టితివి ♦ సారసలోచన నాదు వ్రేలికిన్.

కవిరాజవిరాజితము.

ఇదివర కిమ్మహి ♦ నిందునిభాస్యల ♦ నేణసునేత్రల ♦ నెందఱినో
ముదముగ చూచిన ♦ మోహముకల్గదు ♦ మోహిని నీపయి ♦ ముందుగ నా
హృదయము చిక్కెన ♦ హీనశిలాసిని ♦ యేయెడఁ డాగితి ♦ వే యకటా
యదనిదె మారుని ♦ రాగ్నికి నింధన ♦ మైతిని కావవె ♦ యబ్జముఖీ.

[అంత రత్నాకర మహారాజు ప్రవేశించి]

రత్నా—అన్నా! నాప్రియతనూజుండు కలలోఁగన్న కన్యాకామణిం

గూర్చి చేయుంబవలు నెట్లు మనోభ్రాంతులకు లోనై నవయు
చున్నాఁడు! వీని నెట్లు శాంతింపఁ జేయనగునో కదా.

సుధా—(తన వ్రేలినున్న యుంగరముఁ జూచి) హా, నాముద్దుటుంగర
మా! నీవుకూడ నావలెనే కాంతివిహీనవై గాసిల్లుచుంటివా
యేమి? అటులనే కావచ్చును.

ఉ. ఆనలినాక్షిఁ బాసి విర ♦ హార్తిని గుంది కృశించుచున్న యీ
హీనుని వ్రేలినున్న ఫల ♦ మేమిటుటంచును కాక రాజబిం
బాననఁ బాసి యుండుటను ♦ హా! పరికింపఁగఁ గాంతిఁ దోఁచి నీ
మానితదివ్యతేజమును ♦ మాపితి వొంతయు నంగుళీయమా.

ఉంగరమా, నీవు కాంతిమాసియున్నను నాకుఁ బ్రియమైనదానవే.
అయ్యయ్యో, వెఱ్ఱిడెందమా! మోహానాంగియైన యాకలువకంటి నెడఁ
బాసి యుంగరము నాసించిన నేమిలాభమే?

ఉ. మించులమించు నబ్జముల ♦ మేలిమిశోభహసించుఁ జంద్రికన్
గొంచెము సేయుఁ జక్కవల ♦ ను న్వాలిబుచ్చును పాముగెల్చు రా
యంచలకేవిగేరు మది ♦ రాక్షి శరీరవికాసనేత్రహా
సాంచితమైన చన్నవయు ♦ నారును యానముఁ జూడ నెంతయున్.

అయ్యో, నావంటి మందభాగ్యున కట్టిసుందరి లభించునే.

రత్నా—కుమారా! ఏల నీవిట్లు వ్యర్థమైన భ్రాంతులందగిలి పరిదే
వనంబుఁ జేసెదవు?

మంగళమహాశ్రీవృత్తము.

పూని కలలోఁ గనిన ♦ పూర్ణశశిబింబముఖిఁ ♦ బొందుటకుఁ గోరి కువిచారా
హీనయశుశీల విర ♦ హానలములోన నసహాయుఁడవునై పడి కుమారా
మానితశరీర సుకు ♦ మార తనుతేజమును ♦ మాపఁగఁ దపించు టిది మేరా
నానిధివటంచు మది ♦ సమ్మతిని నిన్నుఁ గరు ♦ ణామయుఁడు వీక్షేవ. గుణధీరా.

తనయా, నీకు మనఃప్రీతిని గలుగఁ జేయఁజాలు సుందరీమణు లెందఱో
యుండఁగా స్వప్నమున దోఁచినా యిందువదనకై గుందెదవేల రాతండ్రీ!

సుధా—తండ్రీ! మీ మనోపాయము సంపూర్ణముగా ఫలించినది. నన్నిల మీ రిప్పుడో దార్పు నభినయించెదరు ?

రత్నా—కుమారా! ఒంటరివై నీవు కారాగృహమునం దుండుటచేత గాంచోలు దుస్స్వప్నములచే నీమతి చలించినది. ఇంక నీ వీచెఱ వీడి యంతిపురంబునకు రమ్ము.

సుధా—తండ్రీ! ఇప్పుడైన నాయున్నలమిన్నను నాకన్నుల కగుపఱచితిరేని నే నీ చెఱసాల వీడివచ్చెద. లేకున్న నింక మీకు నాకు ఋణము చెల్లెనని గట్టిగ నమ్మియుండుఁడు.

[అంత విశారదుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

విశా—(రాజును సమీపించి) దేవా! దేవరవారి యాజ్ఞానుసారంబుగ సమస్తదేశములం గ్రుమ్మరుచు మగధదేశంబున నే నొక విశేషంబుఁ గంటి, మనవిచేసెదఁ జిత్తగింపుఁడు.

రత్నా—ఓహో విశారదా! విశేషమును దెచ్చితివా! అదెట్టిదియో దెల్పుము. నేను సావధానుండనై యుంటి.

విశా—దేవా! మగధదేశపరిసరప్రాంతారణ్యంబునంగల యొక తటాకంబుచెంత నెవరో యూర్ధ్వవస్త్రపరిధానుం డగునొక బాటసారి మిక్కుటమైన బడలికచే విశ్రమించి యుండఁగా నచ్చోటికి మగధదేశాధిపతి యగు రాజశేఖరుండును నాతని సచివాగ్రగణ్యుండగు మానవర్మయు వచ్చి యటఁ గొంతతడవు మంతనంబుఁ జేసి మానవర్మతో నద్దియో రహస్యముగఁ జెప్పి రాజశేఖరుండు పాంచాలదేశంబున కరిగె.

రత్నా—విశారదా! ఆమానవుం డెవ్వరై యుండునో నీవు కనిపెట్టఁ గలిగితివా ?

విశా—దేవా! లేదు, కాని యాతం డొక రాజకన్యాసందేశంబున నే దేశసంచారముఁ జేయుచుండెనని తోఁచెడు.

రత్నా—ఎందువలన ?

విశా—దేవా ! పిమ్మట నా బాటసారి మేల్కాంచి జేబులోనియుత్తరంబును యుంగరంబును గానక వగచుచు,

చ. స్మారిది లతాంగి నేఁ దిరిగి ♦ చూచుట యెట్లొకో ! చూచిననా
కను ల్విరియఁగఁజేసి కార్యము ఫలించెనె తెల్పు మటన్న నేమియు
త్తరమియనేర్తు? నుత్తరముఁ ♦ దప్పక నీయకయున్న మేను దు
ర్భరమని వీడుఁగాని మరు ♦ బారి సహించునె యింక నక్కటా.

అని విలపింపఁదొడంగెను.

సుధా—ఆఁ ! విశారదా ! ఆయుత్తరము నాజీవితేశ్వరియే. నా పేర వ్రాసినది. ఆయుంగరము నామనోహారి ధరియించిన నాముద్దుటుంగరమే. నన్నారయుటకై యానవాలుగ నామానవోత్తముండు వానిం గొనివచ్చుచుండె. అన్నా ! ఎంతపనిజరిగెను. నామనోహారి పాంచాలదేశముననే యుండెను కాఁబోలు. ఆపురుషవతంసుని మోసపుచ్చి వానిని దురాత్ముండగు రాజశేఖరుం డేహరించియుండనోపు. ఓరోరి రాజాధామా ! (అనిదుర్వారంబగు తీక్ష్ణబూహకౌరుణనేత్రుండై భూమిఁదన్నుచు) ఆనరాధముని నేనిప్పుడే పోయి శిక్షించి వచ్చెద. (అని సుధాకరుఁడు పరుఁగిడఁ బోవుచున్నాఁడు.)

రత్నా—(పుత్రుని యుద్రేకమును వారింపఁజేసి) పుత్రా ! త్వరపడకుము. వ్యర్థసంభ్రమంబువలని లాభమేమి ? విశారదా ! పిమ్మట నామానవోత్తముం డెటకేగెనో దెల్పుము.

విశా—దేవా ! మానవ ర్మాయుంగరము నొకపక్షి ముక్కునఁగఱచి పట్టుకొని పోవుచుండెనని చెప్పి యాపురుషునిఁ దనవెంట గొనిపోయె.

సుధా—ఆఁ! రాజశేఖరుని దౌష్ట్యమంతయుఁ దెలిసినది. ఓరీ ద్రోహీ! నీతో దుర్మార్గకృత్యభాగదేయుండును మంత్రికులపాంసనుండు నగు మానవర్మతో నేమిదారుణ కర్మంబును బోధించిపోయితివి రాతులువా! తండ్రీ! నన్నుఁ బోనిండు.

రత్నా—కుమారా! నీ విపు డెటకేగెదవు?

సుధా—పాంచాలదేశంబున కేగెదను.

రత్నా—అర్భకా! శత్రుజనస్థానంబున కేగఁజనునే? దుర్మదాంధుండును, పాంచాలకుల కలంకుండు నగు దత్త రాజాధముండు తన దేశంబున నిన్నుఁ గనినచో నూరకుండునే. ఇదియునుంగాక,

ఉ. ఎంతబలాఢ్యుఁడైనను మహీవరపుత్రుఁడు సాహసంబునన్
జింతయొనర్పలేక ఫణి ♦ చెంతకుఁ జేరిన యట్ల విద్విష
త్ప్రాంతముఁ జేరు టెంతయు న ♦ పాయము కల్గఁజేయుఁగాన ని
శ్చింతను నీవు నిల్వు మిటఁ ♦ జేకురు నీహృదయేప్సితంబులున్.

విశారదా! మన సుధాకరుని నీవెంటఁ గొనిపోయి యుద్యానవనవిహారమును జేయించి తీసికొనిరమ్ము.

విశా—చిత్తము (అని సుధాకరునితో విశారదుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

రత్నా—సుధాకరుఁడు వనవిహారంబుచే చిత్తవిశ్రాంతి నొంది సమున్లాసచిత్తుండయ్యెడు.

(అని రత్నాకరుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

విశా—(ఉద్యానవనములో విహరింపుచు) సఖా! సుధాకరా! ఈయారామ మెంతమనోహరముగా నున్నదో చూడుము. ఎటుఁజూచినను సకలపరిమళమిళితమంజులకుసుమపుంజరంజితంబై యొప్పుచుండెడు బహువిధంబులగు పుష్పవాటీరంబులును, అత్యున్నతతాలహింతాల రసాలసాలంబులును, మధుర ఫలరసాస్వాదనా

యత్తనానావిధపికనికరకలకలస్వనంబులును, కుసుమగర్భాంతర నిష్యందమరందపానమత్తమధుకర ఝుంకారరవంబులును, విశాలీకృత కలాపంబులతో నున్నత సైకతస్థలంబుల విహరించెడు కేకినీకాంతల మనోహరకూజితంబులును, సురుచిరకల్హార కాసార కేళికాలోలమృణాళనాళకబళ గ్రాసాసక్త కమనీయ కలహంస నికురుంబంబులును, గలిగి యీవనంబు నందనవనంబు ననుకరించుచు విలసిల్లుచున్నయది. ఇందు నీకిచ్చవచ్చినట్లువిహరింపుము.

సుధా—మిత్రమా! నాచిలుకలకొలికి యీచెట్లమాటున నెందైనఁ డాగియుండెనేమో చూచెద. (అని యంతటను బరికించి చూచి) అన్నా! నామనోరమ యెచ్చోటను గానరాదయ్యె. ఏమి చెపుమా ?

సీ. కీరవాణియగుటంచుఁ ♦ గీరపంక్తులు కిన్కఁ, దరళాక్షి నెటనైన ♦ దాచెనేమొ!
అంచయానయగుట ♦ హంసలు తీండ్రించి, యెనసి మానినిఁగొని ♦ యేగెనేమొ!
అళినీలకుంతలి ♦ యటంచు రోషమునఁ దు, మ్మెదలు కాంతనుఁ గొని ♦ చెదరెనేమొ!
ఘనకచయగుటచేఁ గాంతు మయూరముల్, గొబ్బున గనకాంగిఁ ♦ గొనియెనేమొ!
తే.గీ. కాక వాల్గంటి కలకంఠ ♦ కంఠియగుట, మత్సరంబునఁ గోయిల ♦ ల్మఱుఁగుపఱిచె
నేమొ! నే నెంత వెదకిన ♦ నిందుఁ బదస, గానరాదయ్యె నాదు దు♦ర్గతి యదేమొ!

కానిమ్ము వీరందఱినిఁ దెలిసికొనియెద.

సీ. ఏలాలవంగర ♦ సాలసాలములను, కలరవంబుల నొప్పు ♦ చిలుకలార!
అంబుజాకరవీచి ♦ కాళిడోలాకేళి, దంబుమీఱెడు మరా ♦ ళంబులార!
అరవిరిపూఁదేనె ♦ లాని ఝుంఝుమ్మని, చెలరేగు ప్రమదాళి ♦ కులములార!
ఘనఘనాఘనములఁ ♦ గాంచి క్రీడించు ర, వంబులచే మయూ ♦ రంబులార!
తే.గీ. ఏల మీ రింత నామీఁద ♦ జాలిలేక, యెంచి నాప్రాణపదమైన ♦ మించుబోఁడి
నెచటదాచిరో చెప్పర ♦ దేమి? నన్ను, బాధపెట్టిన మీకేమి ♦ భాగ్యమకట.

అన్నా! ఇవన్నియు నాయెడలఁ గఠినత్వమూని మిన్నకుండె. ఆహా! ఈ గండు తుమ్మెదలు, రాజహంసలు నెంత చెలరేగి యాడుచున్నవి. ఈ మాయాసిలుఁడు మన్మథుఁడు నెంతనిర్భయముగ విజృంభించుచున్నారు.

మీర లెవ్వరికి నా సామర్థ్యము తెలియును కాఁబోలు.

సీ. నాజీవితేశ్వరి ♦ నాసికఁ జూపెద, నడరి రేగిన యోమ ♦ దాళులార,
నానాతి ధమ్మిల్ల ♦ మేను చూపెద మీకు, హద్దుమీరిన రాజ ♦ హంసలార,
నారమాతిలక నా ♦ గాయఁ జూపెద నీకు, మలసి అంకెలునైన ♦ మలయపవన,
నాసఖి శ్రీకంఠ ♦ భాసంబుఁ జూపెదఁ, గిన్క సేసిన మీన ♦ కేతనుండ,
తే.గీ. తమ్ములను జేరి కాసార ♦ తతులఁ జిక్కి, యూరనే డాఁగి చచ్చియుఁ ♦ బుట్టి మీరు
మిన్న కుండుట లగ్గు మీ ♦ మీపటుత్వ, ములను జూపిన పోనివా ♦ టిలెనుసుండి.

ఔరా! ఎన్నివిధములచేతఁ జూచిన నివి నన్ను వేధించుట మాన వయ్యె. నే నీవిరహవేదన నెట్లు సహింతునో కదా.

సీ. దోషాకరుఁడు నన్ను ♦ ద్రోహబుద్ధిని పంపు, నెన్నెల లవ్వరించి ♦ వేపుచుండఁ
దుంటవిల్కాఁడు ము ♦ క్కంటికంటల గ్రాఁగి, యును బాణముల నెదఁ ♦ జొనుపుచుండఁ
గలయంగఁ గలకంఠ ♦ కలకలస్వనములు, మలయు పులవలెఁ గర్ణ ♦ ములను నొంప
గండుతుమ్మెద లెంతో ♦ కంఠ కావరమున, ఝుంకారరవముల ♦ సలుపుచుండ
తే. గీ. మెండుగను రేగి మలయాని ♦ లుండు చలము, చేత నాప్రాణవాయువు ♦ లెదరగొట్టఁ
బోలఁ దీఁగానక నే నిట్లు ♦ పొరలుచుంటి, మొండితనమున విరహాగ్ని ♦ కుండమందు.

విశ్వామిత్రమా! బుద్ధిమంతుఁడవయ్యు మాయామోహితుండవై
యేల పరితపించెదవు? వినుము.

తే. గీ. గాఢవిరహజ్వరంబుచేఁ గలతఁ జెంది
వంతనొందుచు నీవిప్డు ♦ భ్రాంతిజనిత
వనితపై రాగసరసిలో ♦ మునిఁగియున్నఁ
దజ్జ్వరము హెచ్చు దేయప ♦ థ్యంబుచేత.

ఇది యునుఁగాక, నీ వాదిని పూని యున్న వైరాగ్యసంపదంతయు నిపు డనురాగసంపదగా మారెనా యేమి?

ఉ. నీదగు యోగమార్గరతి ♦ నీదగు తత్త్వవివేక యుక్తియున్
నీదగు సాధువాదమును ♦ నీదగు శాస్త్రవివేచనంబు శా
తోదరిఁ జూచినంతనె వి ♦ యోగముఁ జెందెన? నీవు రేబవల్
నేదురి కుంకుచుండుట వి ♦ వేకమె మోహముచే సుధాకరా.

సుధా—మిత్రమా! విశారదా! ఏమని చెప్పుదును? ఆమాయలాడి మోహనాస్త్ర ప్రభావ మెట్టిదియోగాని నాచిత్త మిపు డెంతయుఁ జిత్తజాధీనం బై యున్నయది.

విశా—సఖా! అట్లుగాక వేఱొం డేలజరుగు? నీ వాదిని యేమంటివి!

గీ. సకియచూడ్కులె విషవహ్ని ♦ సదృశ మగయుఁ
బొలఁతి విభ్రమమూభోగ ♦ భోగతుల్య
మట్టి జవరాలి నోర్తుఁ జే ♦ పట్టు టన్నఁ
బన్నగంబును దరిఁ జేర్చు ♦ పగిది గాదె.

అనిక దా. ఇప్పుడో,

తే. గీ. కలికిచూడ్కు లె యమృతంపు ♦ కళలటంచుఁ
బణఁతివిభ్రమమే బింబ ♦ ఫలకమటంచు
నింతుచందమునుఁ జేర్చుచే ♦ నెలఁతఁ జేర్చు
కామయోగాఁబోలు వైరాగ్య ♦ మాయచేత.

ఆదిని నే నుత్తి చెప్పలేదా?

క. ఆవైరాగ్యము లన్నియు
జీవనజదళాక్షి తార ♦ సిటునందాకే
భావింప నిలుచుఁ బిమ్మట
భావజశాస్త్రార్థచర్చఁ ♦ బాల్పడు ననుచున్.

సుధా—మిత్రమా! నన్నిపు డేల యుటంకించెదవు? వినుము.

మ. వరమాణిక్యసమానమై వెలయు నా ♦ భావంబు శాతేక్షణో
త్కరమున్ జిమ్మి కురంగలోచన విశు ♦ దక్షీరముం జేసి రా
గరసం బించుక తోడుగా నిడి చనన్ ♦ గామప్రజం బుద్ధతిన్
శరమంథానమున న్మథించి కలచున్ ♦ సైరించుటె ట్లక్కటా.

విశా—మిత్రమా! నీవొక మిథ్యాకాంతను జూచినట్లు భ్రమించి యేయుట్టిదురంతమోహపరితాపంబు నొందుచుంటివి. ఇంత నిజమైన

మోహనాంగియే దృగ్గోచరంబైనచో సి వెంత మోహపరవశుండ వయ్యెదవో కదా.

సుధా—సఖా! విశారదా, నేనిపుడు పాంచాల దేశమునకేగ నభిల షించుచున్నాఁడను. చిన్నప్పటినుండియు నాకు ప్రియమిత్రుండవగు నీవైన నాకు సహాయముఁ జేయరాదా.

విశా—మిత్రమా! శత్రుజనస్థానంబైన పాంచాలదేశంబున కెట్లరిగెదవు? తొందరపడకుము.

సుధా—సఖా!

క్రౌంచపదవృత్తము.

భామిని, మిత్రా! నీమముతోడన్ • బరిణయ మగుటకుఁ • బరిమితిమీఱన్
గామశరంబుల్ వేసది నొంచున్ • గనికరమున నల • కలికిని గాంచం
గామహీనూధ్యాధ్యాముము నిడ్డే • కదలఁగవలయును • కడువడి లెమ్మా
మామకచిత్తం బేమరకుండన్ • మదవతి గవయఁగ • మతిమతిఁ గోరన్.

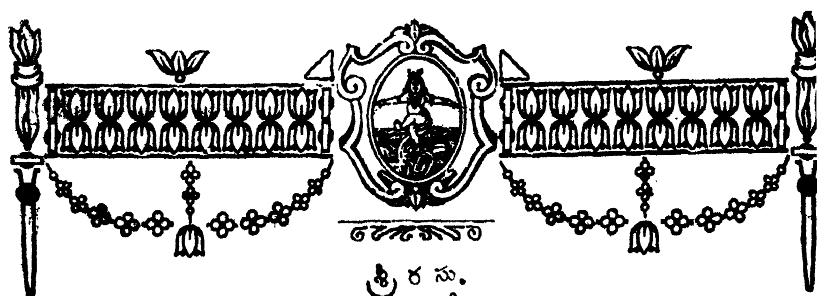
కావున నీవిషయములో నాకు తప్పక సహకారివి కావలయును. (అని విశారదుని బ్రతిమాలుకొనుచున్నాఁడు.)

విశా—అన్నా! నే నిప్పు డేమి చేయవలయును. మిత్రమా! మంచిది. శీఘ్రంబ పోయి వత్తము రమ్ము.

(అని సుధాకరవిశారదులు పాంచాలదేశమునకు నిష్క్రమించు చున్నారు.)

ఇది చతుర్థాంకము.

శ్రీరస్తు.

రోహిణీసుధాకరవిజయము.

పంచమాంకము.

రంగము—పాంచాలపురపరిసరోద్యానవనము

[రాజశేఖర మహారాజుగారు ప్రవేశించుచున్నారు.]

రాజ—(స్వగతము) ఏమి! పాంచాలదేశాధిపతి యగు దక్షమహీపాలుండు నాయెడల నెంతమోసముఁ దలంచుచున్నాఁడు. ఆఁ! వీని నిజస్వభావ మంతయు నిపుడు వెల్లడి యైనది. తియ్యని మాటలను జెప్పి పైకి నన్నల్లుఁగాఁ జేకొన నిచ్చఁ గలిగియున్నట్లభినయించుచు రహస్యంబున నిజపుత్రికయొక్క స్వప్రయత్నంబుల కనుకూలింపుచున్నాఁడు. లేనిచో మొదటిస్వయంవరప్రయత్నము నామూలమున నిలుపుఁ జేసియు నిప్పు డీ కన్యాసందేశంబున కేల నిచ్ఛగించు? కానిమ్ము, వీని కపటోపాయంబునకుం దగిన ప్రత్యుపాయంబును బన్ని వానిని వచింపఁ బ్రయత్నించెద. రాయబారిగాఁ బోవుచుండిన పురుషుని చెఱసాలను బంధింప నియోగించి వచ్చితిని కదా! మానవర్మ యీ సరికే కృతకృత్యుఁడై యుండవచ్చును. కావున వానిజాడ దక్షనరేంద్రునకుఁగాని కాంక్షతో వేచియుండెడు రోహిణీకన్యకకుఁ గాని సుధాకరునకుఁ గాని యెన్నండును తెలియ నేరదు.

దక్షరాజున కీయుంగరమును గనఁబఱచి యుద్యది సుధాకరుని దాటఁ దెలిపితినేని శత్రువు ధరించెను. పసిండియుంగరమును నిజకుమారీమణి గ్రహించినందు కెంతయుఁ గినిసి యేతత్ప్రయత్నము లన్నియు భంగపఱచుట నిశ్చయము. (అని యిటు నటుఁ జూచి) ఆఁ! పాంచాలరాజుపట్టణములోఁ బ్రవేశించితిని కదా. ఇంక నన్నియుఁ జక్కఁబడెను.

[తెరలో]

సుధా—ఛీ! ఛీ! దురాత్మా! నిలు, నిలు. క్షత్రియకులపాంసనా! రాజద్రోహి!

రాజ—(తెరవంకఁ జూచి) ఓరీ! తులువా! ఎవ్వఁడవురా నీవు. నాయెదుటకు రమ్ము. నీ క్రొవ్వడంగించెద.

[అంత సుధాకరుఁడు ప్రవేశించి.]

పంచచామరము.

సుధా—అరే! దురాత్మ! నిల్వు మచ్చ ♦ టాజి నన్నుఁ ద్రుంచి నా
వరాలు ముద్దుటుంగరంబు ♦ వారిజాక్షి లేఖయున్
బిరానఁ గొందు రార నీదు ♦ బింక మేమొ చూచెదన్
సరాసరిన్ జెనంగి పోకు ♦ సల్పరోరి బాలిశా.

రాజ—(మహాకోపముతో) ఓరీ! మూర్ఖా! ఏమనిరా ప్రేలుచుంటివి? రమ్ము నిన్నుఁ దునిమి నేను నిష్కంటక ప్రియత్నుండ నయ్యెద.

(అని వరలోని కత్తిని పైకిఁదీసి ఝళిపించుచున్నాఁడు)

సుధా—ఓరీ! నీచాధమ! ఇది స్త్రీలు విహరించెడు నుద్యానవనము. చూడుము. కొందఱు వారిజాక్షు లిటులనే వచ్చుచున్నారు. మన మిట్టి రణకర్మంబునకు మొనసిన నబలలు బెగ్గడిలెదరు. కావున నీకు శౌర్యము కలదేని వెలుపలి బహిఃప్రదేశంబు

నకుం బోయి యాహవ మొనరింతము రమ్ము.

రాజ—మంచిది, అటులనే కానిమ్ము. (అని యుద్ధము నిష్క్రమించు చున్నారు).

[అంత రోహిణియు, వకుళ మాధవులును ప్రవేశించుచున్నారు.]

రోహి—సఖులారా! నాఁటి వైద్యుని జాడ మీకేమైనం దెలియలేదు కదా! అయ్యో!

ఉ. మానసము నిండె వైద్యుఁడును ♦ మామకజీవధనంబుఁ దెచ్చి నా
వేసటఁ దీర్పఁడాయె తను ♦ వెంటనె యేగుట మానెనో వృథా
యాసముగాఁగ నేగియును ♦ నానరపాలునిఁ గాంచకుండె నో
మోసముఁ జేసెనో యెటుల♦మోహము నిల్పుదు నేనుదైవమా.

మాధ—ప్రియసఖి, ఆవైద్యుఁడు నీదేహమును స్వస్థపఱచుట కొఱకు వనమాలికను గొనివచ్చుట కేగెనేగాని నిన్ను మోసముచేయు తలంపుతోఁ గాదు.

ఉ. కాంతరో లేనిపోనిది యు ♦ కారణముం గలలోనఁ గన్న భూ
కాంతతనూజుఁ గూర్చి మది ♦ గాసిలెదేలనె ముద్దుగుమ్మ కా
సింతయు నమ్మగాఁ దగునె ♦ యెక్కడిరాకొమరుండు వాఁడు నీ
చెంతకుఁ జేరు టెక్కడ వి ♦ చిత్రముకాదఁటె మానినీమణీ.

రోహి—(నిట్టూర్పు విడుచుచున్నది.)

వకు—సఖీ! ఊరడిల్లుము.

క. లలనా పూవిల్తుఁడు కో
లల నాటఁగనేయ మదిఁ గ ♦ లంగెదు నీ లీ
లల నారయఁ జిత్రము జే
ల లనారత మిట్లు వెత మ ♦ లంగుదురు చెలీ.

రోహి—అయ్యో, ఏమి మీరి మూర్ఖత్వము!

మ. అలుక న్నిర్దయులై మదీయసఖులుం ♦ హా నాథ! నిన్ గూర్చి నే
విలపింప న్మతిపోయె నంచనదరీ ♦ విభ్రాంతి శేమంతు నా
కలలోఁ గన్నులఁ గట్టిన ట్లగపడున్ ♦ గంజాక్ష నీరూప మే
వలనన్ సైపఁగ నేర్తు నీవిరహమున్ ♦ బాలింపఁగా రాఁగదే.

హా! భగవానుఁడా! కామదేవా! దీనురాలనగు నా మొఱాలకించి నా ప్రాణనాథుని శీఘ్రంబుగ నిటకు రప్పించి వీకం మ్రాభ్రాంతుం బోనాడి నాజీవంబుల నిలుపుము నీకు నమస్కరించెద.

సీ. గిరిసుతా నాథునో ♦ హరుని వే చూపుమీ, పసుపుకుంకుమ నీకు ♦ బత్తి నిత్తు
పద్మాలయా నామ ♦ ప్రాణేశుఁ జూపుమీ, విరిపువ్వుచయము న ♦ ర్పింతు నీకు
భారతీ నాచిత్త ♦ చోరునిఁ జూపుమీ, తులసీదళంబులఁ గొలుతు ♦ నిన్ను
నగభేదిరాణి నా ♦ నాథునిఁ జూపుమీ, లలి ముత్తెముల నిన్ను ♦ లంకరింతు
తే. గీ. వేల్పుటిల్లాండ్రిలార నా ♦ వెతల మాన్పి, నెంచి నాజీవితేశ్వరు ♦ నిటకుఁ దెచ్చి
నాకుఁ గనులారఁ జూపిన ♦ ధానగరిమ, తాపమాన్పెడి ననుఁ గన్న ♦ తల్లులార!

మాధ—నీకీ యదృశ్యరూపుం డగునాథుం డెచ్చోట లభించెనే? నూత్నయౌవన ప్రాదుర్భావమహిమంబుచే నాయునంగు నే నిజ మోహనాంగునిగ భావించితివా యేమి? అయినను, సఖీ, నీమనోహరుని రూపరేఖా విలాసంబు లెట్టివిగా తెలుప నొకచిత్రపటంబు వ్రాయుము.

రోహి—ప్రియసఖీ, ఏమిలాభము?

మాధ—లాభము లేకేమి? ఆపటము దిగ్దేశంబుల కనిపినచో నట్టి పురుషుఁ డెందైన నుండెనేని కనిపెట్టుట సుకరంబు గదా.

రోహి—అయ్యో సెచ్చెలీ! విరహవేదనా దందహ్యమానమానసురాలనగు నే నామోహనాంగుని పటము నెట్లు లిఖింపఁ గలిగెదను!

వసు—సఖీ, మాధవీ! వనవిహారంబుచేఁ గాని మన నెచ్చెలి సముల్లసిత చిత్తురాలు కానేరదు. కావున మాధవీ, నెఱజాణవగు నీవే

యుంకుతుం దగినదానవు. ఎట్లైన నీమచ్చకంటి నెమ్మనంబును
నీయిచ్చకంబులచేఁ గరఁగించి యుద్యానవనంబునకుఁ దోడ్కొ-
నిపొమ్ము. (అని వకుళ నిష్క్రమించును.)

మాధ—మంచిది. (అని రోహిణిని సమీపించి) చెలీ, ప్రమదావనం
బున కేగి విహరించివత్తము రమ్ము.

రోహి—సఖీ! నాకు వనవిహారమేలనే?

చ. తను కనుమాయిపోయిన యు ♦ వంగుని బోలెడువాని మనోహరుం
గనుఁగొనఁ జాలకుండితిని ♦ కాంతరో వైభవముల సౌరు జే
వన మిఁక నేల పుష్పచయ ♦ వాటికల న్మలఁగంగఁ జాలఁ గా
వునఁ గరుణింపు మీరుజని ♦ పువ్వులఁ గోయుము కాంతు తీరఁగన్.

మాధ—పోనిమ్ము. ఆవనంబున నొంటరైన నీమనోహరుండు దాఁగియుండె
నేమో చూడవచ్చును కాదఁటే. సందేహించెదవేమి!

రోహి—మంచిది పోవుదము రమ్ము.

మాధ—సఖీ, అవిక్కన నెవరో యిరువురు మహాయోధులు పరస్పర
జయకాంక్షల దారుణంబుగ నాహవం బొనరించుచున్నవారు.
మన మాదిక్కున నేగఁజనదు. ఇటు రమ్ము. ఇటు ఇటు.
(అని రోహిణీ మాధవులు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

సుధా—మహాత్మా! రాజశేఖరా! నీవు నీప్రాణంబుల కాచితివి
నేఁడు యామానవోత్తము నేమిచేసితివో చెప్పుము.

రాజ—జయోన్నతుండవగు సుధాకరా! ఆపురుషుండు సజీవితుం
డయియే యున్నవాఁడు.

సుధా—ఎక్కడ?

రాజ—కారాగృహంబున.

సుధా—వానిని వెంటనే చెఱవిముక్తుని జేయవలయును. నీ వందుల
కై నీమైత్రిపేర నొకయాజ్ఞాపత్రిక వ్రాయుము. ఆపురు

షుండు చెఱవిడివచ్చువఱకు నీవిచ్చోటనే యుండవలయును.

రాజ—మంచిది. (అని యాజ్ఞాపత్రికను వ్రాసి సుధాకరుని చేతి కిచ్చు చున్నాఁడు.)

సుధా—విశారదా ! నీ వీపత్రికనుఁ గొనిపోయి మానవర్మకుం జూపి యామానవోత్తముని చెఱవిముక్తునిఁ జేసి తోడ్కొనిరమ్ము.

విశా—మంచిది. (అని పత్రిక నందుకొని విశారదుఁడు నిష్క్రమిం చుచున్నాఁడు.)

రాజ—రాజోత్తమా ! నీకు నే వధ్యుఁడనైతి. నే నింతటికిం బూను మహాశూరుండ వగు నీతో మైత్రిఁ జేయ నభిలషించుచున్నా డను, కావున నాయెడల దయార్ద్రహృదయుండవై వ న్నింక విడిచిపెట్టుము. నిన్ను నే నన్నటికి మఱువక ప్రవర్తించుచుండెద.

సుధా—నిన్ను విడిచిపెట్టుటకు వీలులేదు. నామిత్రులు సురక్షితముగ వచ్చునంతవఱకు నీ విచ్చటనే యుండవలయును. అంతవఱకు ని న్నేమరక చూచుచు పిదప కర్తవ్యమూహించెదను. (అని రాజ రాజశేఖరునితో సుధాకరుఁడు నిష్క్రమించును.)

[అంత నెచ్చెలియగు మాధవితో రోహిణి ప్రవేశించుచున్నది.]

మాధ—సఖీ, ఈవన మెంతరమణీయముగా నున్నదో చూడుము.

మదనదర్పణవృత్తము.

చారురుతముఁలన్ బికాళి • సాజగానలోలతన్
మీఱఁ గొదమతేంట్లు • వారిజామృతంబు గ్రోలి ఝూం
కారములను జేయుచుండఁ • గాకలీస్వనంబులన్
జేసి పరభృతంబు లెట్లు • వాసిఁగూయుఁ గంటివే.

(అని పరిభ్రమించుచు) ప్రియసఖీ !

రోహి—ఇచ్చోట వాసాథుం డెండైనఁ డాగియుండెనేమో చూచివ చ్చెద. నెచ్చెలీ, నీవుకూడ రమ్ము.

మాధ—మంచిది. (అని యంతటను పరిభ్రమించుచును.)

రోహి—అన్నా, నే నంత వెతకినను నామనోహరుండు దృగ్గోచరుండు కాఁడు. మీరెవ్వరైనఁ జూచియుండిరేమో తెలిసికొనియెద.

ఉ. అంగజుఁబోలు నాథు నెట ♦ నైనను గంటిరె కీరశారికా
భృంగములార! చూతకురు ♦ విందతమాలకుజంబులార! మా
తంగములార! కోకిలిక ♦ దంబములార! మయూరలేలిహా
నాంగనలార! పర్వతజ ♦ లాశయతీరములార! మీరటన్.

మాధ—సఖీ! అల్లిబిల్లిగ నల్లుకొనిన యీమల్లెపువ్వ్వొటీరంబులం గూడఁ దెలిసికొనుము.

రోహి—మంచిది.

ఉ. చల్లని లేతవెన్నె లెదఁ ♦ జల్లెడు లేనగుమోమువాని ను
త్ఫుల్లసరోజము ల్దెగడు ♦ త్రోరపుఁగన్గవ మించువాని రం
జిల్లు విశాలవక్షుఁడగు ♦ చెన్నసలారెడు నీటుఁగాని నో
మల్లియలార! మీపొదల ♦ మాటున డాచిరె నామనోహరున్.

మాధ—సఖీ! వికసితారవిందసుందరంబగు నలపద్మాకరకూలంకష సైకతంబుల విహరించివత్తము రమ్ము. అచ్చోటి చల్లని పిల్లగాడ్పులవలన నీవిరహతాపంబు కొంత యుపశమించెడు.

రోహి—అయ్యో, నెచ్చెలీ! ఈవిటపిపటలంబులును నాయవస్థంజూచి కటకటం బడవయ్యె. పాపాత్ముండగు మారుండును నాపాలిటికి మాఱుండయ్యె. ఓయి దయావిహీనుండవగు విషమాస్త్రా!

ఉ. పాయక మున్ను శంకరుని ♦ ఫాలవిలోచనకీలలందు నీ
కాయముకాలలేదె విడు ♦ గర్వము పిచ్చుకపైనఁ బూని చం
ద్రాస్త్రయుధమేసినట్లబల ♦ నౌ నను దష్టవిచేష్టితుండవై
మాయలచేత నొంచెదవు ♦ మానవమే యది నీకనంగుఁడా.

మాధ—చెలీ! అలతాంతాయుధుఁడు పొరఁబడెను కాఁబోలు. ఓ దర్పకా!

ఉ. ఓజలజాస్త్ర! వేచకుమ ♦ హాళోద్ధతి మాచెలి నిప్డు పాంథయో
షాజనహంతకాఁడ! విల ♦ సన్మయఖాలములే నెలంచు వి
భ్రాజితమాళిహారమును ♦ రమ్యఫణీంద్రుఁ డటంచుఁ బాండిమం
బే జటిభూతియంచు భ్రమి ♦ యించి సఖిన్ మృడుఁడంచు నెంచితో.

రోహి—చెలీ, నామనోహరు నొకసారె బిగ్గరగాఁ బిలిచెద.

కల్యాణవృత్తము.

ఓరసస్ఫురా! మద ♦ యోధసంహరా!
యుదీర్ణబాహువిక్రమ భా ♦ గ్యోదయాకరా,
మారసుందరా! సుకు ♦ మారశేఖరా!
మదీయచిత్తచోర! మహీ ♦ మండలీవరా,
కోఁపియుంటిరా! యిటు ♦ కోపమేలరా!
గుణాకరా! సుధీవర! చే ♦ కోరభాసురా,
చేరవేమిరా! మది ♦ చింతఁబాపరా
శిరీషపుష్పకోమల యీ ♦ శిక్ష చాలురా.

[అంత వేఱొకచెంత సుధాకరుఁడు ప్రవేశించి]

సుధా—ఆచెట్టుచాటునఁ దళుక్కుమని మెఱయునది యేమిటయో కదా! ఓహో!

తే. గీ. వివిధపాదపజాలసం ♦ వృతమునగుచు
భానుకరదుర్గమంబైన ♦ వనములోన
ఘనఘనాంతరవిద్యుత్ప్ర ♦ కాశలీల
మెఱయు తేజం బదేమొకో ♦ యెఱుఁగవలయు.

నామనోహరయే నెచ్చెలులతో నివ్వనంబునఁ బరిభ్రమించుచుండెను గాఁబోలు. నే నీచెట్టుచాటునడాగి యటవేచియుండెద.

(అని యొక చెట్టుప్రాంతమున దాగుచున్నారు.)

మాధ— నెచ్చెలీ! చూడుము.

కోకిలవృత్తము.

సారసాక్షిరో పొన్నగున్నలుం ♦ జంపకంబులు చూతభూ
జ్జాతము ల్కదళీకుజంబులు ♦ చేరి మొట్టులవాడె వి
స్ఫారితంబగు నీదు దోహద ♦ వైభవం బెసయంగ నా
కీరశారికహంసలెట్టుల ♦ యన్నతిన్ దరబిల్లెనో
కోరి నీదు దయార్ద్రపోషణ ♦ కూర్మినెచ్చెలి కంటివే.

సుధా— ఓహో వనితాశిరోమణి!

ఉ. నావహృదయాలవాలమున ♦ నాటిన రాగలతాంకురంబు నీ
దోహదలేశమున్ గనమి ♦ తోయజపాణి! దీనత వాడియుండె నా
హా! హరిణాక్షి! తావక క ♦ టాక్షరసంబున జల్కరించెదో
సాహసబుద్ధి దాని విర ♦ సంబుగఁ ద్రుంచెదో తెల్పు మింత్రతిన్.

రోహి— ఓహో ప్రియసఖీ! ఏమి! ఆశ్చర్యము! ఈవనంబునఁ బురుష
సింహుని మాటలు వినిపించినవి. వింటివే?

తే. గీ. చెలియరో వింటివే యాహవిచిత్రమేమొ
తనదు హృదయాలవాలంబు ♦ నను వెలుంగు
మోహలతఁ బెంపు మనుచుట్ల ♦ పురుషవాక్య
సరణి వినవచ్చెఁ గర్ణర ♦ సాయనముగ.

నేటికి నాభాగ్యము పండుటచే నామనోహరుఁడే వచ్చియుండెను
గాఁబోలు.

మాధ— సఖీ! నీవేల తెలివిపోని భ్రాంతులందగిలి వగలపాలయ్యెదవు.
నీతండ్రిగారు ని న్నరయుచు నటకు వచ్చెదరు.

భువనగర్వియాతమున నరోజాక్షి నీస్వప్న ♦ సంభావుఁడా యా
వరుం డెట్లు నీ గోరి ♦ వచ్చుఁ? నిజంబీ

విరాళి న్విడంబ్రోచి ♦ వేశ్య స్మలింగిన్
స్మరార్థత్వర్ముఖ భావ ♦ సౌఖ్యాప్తి కల్గుగా.

సుధా—ఆఁ! ఈచేటి నాజీవితేశ్వరికి శైత్యమునరి కలిగినుండెను. నే
నింక నిట జాగుము సేయరాదు. (అని రోహిణికి పరిత్యజించి)
జీవితేశ్వరీ!

ఉ. నాహృదయాలవాలమున ♦ నాటిన రాగలతాంకురంబు......
(అను పద్యమునే మఱలఁ జదువుచున్నాఁడు.)

రోహి—ఓ హాం హాం. (అని యానందపారవశ్యంబుచే నిశ్చేష్టిత
రాలగుచున్నది.)

సుధా—ఓ జీవితేశ్వరీ!

సీ. సకియ నీముఖచంద్రు ♦ చంద్రికారుచులకై, కాంతుఁజెందు చకోర ♦ కంబుమాఱి
వెలఁది నీయధరోష్ఠ ♦ బింబామృతముఁగ్రోలఁ దిలకించుచుండు రా ♦ చిలుకవోలె
చేడె నీధమ్మిల్ల ♦ జీమూతమునుగన, నెమ్మిగోరెడు పేద ♦ నెమలిపగిది
తన్వి నీకరబిస ♦ తంతువులనుబట్టఁ, జాచెడు తొలుకరి ♦ నూఁడుపగిది

గీ. వనజలోచన నీదు చ ♦ ల్లనికటాక్ష, ములను మదిఁగోరి నీదు సంమ్ముఖమునకును
విషమశరబాణకీలల ♦ వేచిమికిని, తాళఁజాలకవచ్చితి ♦ హాళిఁగూర్పు.

మాధ—పురుషవతంపవరా! మీరెవ్వరు? ఎచ్చోటనుండి వచ్చి
యుంటిరి? ఇటకు రాఁ గతంబేమి?

గీ. తగవె మీవంటి వారికి ♦ తరుణు లొంటి
పాటునను కేళిసైపు ప్రుష్ప ♦ వాటికలను
గ్రుమ్మరుచు నుండఁగని వచ్చి ♦ కుతుకమడర
సరస సల్లాపములఁ జేయ ♦ చతురశీల.

సుధా—(రోహిణితో) జీవితేశ్వరీ! మఱచితివా యేమి?

చ. పటుతరసుప్తిరో మునిఁగి ♦ బాధగమాధునఁ బాడ, రేయి చెం
గటనిదవచ్చి తూర్చితివి ♦ కాంచనకర్ణము మాంగుళీయకముల్

కుటిలవినీలవేణి యిది ♦ కొనుము నీకు పసిండియుంగరం
బిపుడు లెంబున్ బాసియుండనే దయతప్పిన నీకు నాపయిన్.

(అని తన వ్రేలియున్న యుంగరము చేతి కిచ్చుచున్నాఁడు.)

రోహి—(ఉంగరము నందుకొని చూచి సుధాకరుని) హా! ప్రాణ నాయకా! వచ్చితివా! (అని మూర్ఛిల్లుచున్నది.)

సుధా—(ఉత్తరీయాంచలంబుచే సేదదేర్చుచున్నాఁడు.)

మాధ—(ససంభ్రమంబుగఁ జనుదెంచి) ఆఁ! ఏమిది! సఖీ! రోహిణీ!

రోహి—(కొంతవడికి మూర్ఛ తెలిసి చూచి దిగ్గనలేచి) ఆహా! నా మనోహరా! పరమదాక్షిణ్యమూర్తివగు నీకు నేటికిఁగదా జ్ఞాపకమునకు వచ్చితిని. (అని తొలఁగిపోవుచున్నది.)

సుధా—సుందరీ! కనియుకుము.

సీ. నల్లచీమలబారు ♦ నాఁటి నీనూగారు, ముద్దుగుల్కెడు నీదు ♦ మోముతీరు
జుంటితేనియచవుల్ ♦ చులుకసేయఁగమీరు, సకియ నీవాతెఱ ♦ చవులతీరు
చిన్ని వెన్నెలకందు ♦ చెల్మిసేయఁగఁగోరు, సుదతి నీనిద్దంపు ♦ నదుటితీరు
రిక్కగములఁగేరుఁ ♦ జక్కనౌగోరులు, మెలఁత నీకురులు తుమ్మెదలమూఁక
తే. నెలఁత నీనాను చెక్కిళ్లు ♦ నిగ్గుదేరు, నద్దంపుఁగళ్కులను గేరు ♦ ననటికంబ
ములను గెలిచూఁబు నీయూరు ♦ లలరునట్టి, గరిత నీదైనసౌరు జ ♦ గానఁగాన.

కావున నే,

సీ. కలికిరో నీకటాక్షములగల్గ కిన్నాళ్లుఁ, గోదమతేటులరొదఁ ♦ గుందుచుంటి
జలజాక్షి నీదు దర్శనములే కిన్నాళ్లు, వెన్నెలకాఁకల ♦ వెతలఁబడితి
లలన నీముద్దు పల్కు లినలుకిన్నాళ్లు, చిలుకలకల్లనేఁ ♦ జులకనైతి
రమణి నీయురలంబ ♦ నములేక యిన్నాళ్లు, చిగురాకుసెజ్జలఁ ♦ జేరియుంటి
గీ. వనితరో నీదు పదియూరు ♦ వన్నెపసిఁడి, చాయఁగలమేను గదియంగఁ ♦ జాలకిన్న
నాళ్లు మరుబారికినిఁజిక్కి ♦ నవయుచుంటి, నేఁడు నను ధన్యుఁజేయవే ♦ నీరజాక్షి.

(అని కదియఁబోవుచున్నాఁడు.)

రోహి—(తప్పించుకొని చిఱునవ్వొలయు వీక్షణంబుల వారింపుచున్నది.)

మాధ—(తనలో) ఓహో! ఈపురుషుండే యీమెచిత్తచోరుండు కాఁబోలు.

సుధా—(సోత్కంఠముగా) ఈకాంతాలలామ తనచెలికత్తియ దగ్గఱ నుండెనని నన్ను డాయఁదలంకుచుండెను. కాని, యీలేమ-

మ. ఎలనువ్వొప్పఁగ వాలుకన్గవలఁ దా ♦ నింపొందవారింప దా
పలికే ల్జాపి మలంగి పైటసవరిం ♦ప స్వేద్క వేడ్కకే
లలరన్మోడ్చి సుమాస్త్రచందమునఁ బ్రీ♦త్యాలీఢపాదంబులన్
జలజాతేక్షణచారుదృష్టివిశిఖా ♦ సారంబుఁ బైఁ జిమ్మెడున్.

మాధ—(తనలో) పరస్పరావలోకనానందపారవశ్యు లయియున్న యీనాయికానాయకుల మధ్య పానకములోనిపుడుకవలె నేను నిలువరాదు. వేఱొకయెడ కేగెద. (అని మాధవి నిష్క్రమించుచున్నది.)

సుధా—సుందరీ!

చ. వనరుహపాణి తావక య ♦ పాంగవిలోకనజాలసంహతుల్
మనసిజసాయకోత్కర న ♦ మానములై దురపిల్లఁజేయు నే
ననయము సర్వము న్మఱచి ♦ యా ర్తిఁగృశించితి నిన్ని నాళ్ళహా
నినుఁ గనినట్లఁ దోఁచె రమ♦ణీమణి నాకఖలప్రపంచముల్.

నీవిప్పుడు నన్నుఁ దొలంగఁజేయుట న్యాయముకాదు. ఇదియునుఁగాక,

చ. మరుఁడను వేఁటకాఁ డసరి ♦ మామకహృత్పికశాబకంబుఁదా
గుఱివిరితూపులం దరుమ ♦ గొబ్బున నీశరణంబుఁజొచ్చినన్
గరుణనుపీడి వెండియును ♦ కాముని బారికిఁ ద్రోయు. నీకు సం
బరమగు౯ దాని నీహృదయ ♦ పంజరమందున దాచరాదొకో.

(అని చేయిఁ బట్టుకొనఁబోవుచున్నాఁడు.)

రోహి—(తప్పించుకొనితనలో) డెందమా! త్వరపడకుము. త్వరపడకుము.

సుధా—కోమలీ!

ఉ. చూడవిదేమె నీనిడుద ♦ సోగతెలింగనుదోయి మీాల మూ
టాడవిదేమె తేనియల ♦ నంతము జిప్పిలఁజేయుపల్కులన్
వీడెదవేమె యెంతనిను ♦ వేడిన నన్నుపు డాదరింప నీ
వాఁడను కానఁటే ముఖము ♦వాల్చి తొలంగెదవేమి పాపమే.

చ. విరివిగ నంతట న్నెఱయు ♦ వెన్నలవాకలఁదోఁగి భ్రాంతులన్
దరగలు పిక్కటిల్లుచు నుదగ్రత రేగఁగ నూఁగులాడుచున్
దరుణిరొ రాగరజ్జువులఁ ♦ దారసమైతిసి యొట్టకేలకున్
శరణముకమ్ము నన్నిఁకను ♦ చయ్యనఁ గాఁగిటఁ జేర్చిసేయఁగన్.

(అని కదియఁబోవుచున్నాఁడు.)

రోహి—(మందస్మితసుందరవదనారవిందయై కేఁగంటిచూపులతోఁ దొలంగిపోవుచున్నది.)

సుధా—హృదయేశ్వరీ !

ఆ వె మదనుఁ డదయుఁడగుచు ♦ మరిమరి శరవులఁ

(అని తత్తరపడుచున్నాఁడు)

గుదియువడఁగ సలపు ♦ కుతుకమదర

(అని సమీపించు చున్నాఁడు)

సదయవగుచు నన్ను ♦ నరి నేలరాదఁటే

(అని చేయిపట్టుకొనుచున్నాఁడు)

జాల మేల బాల ♦ తాళఁజాల.

(అని కాఁగిటఁ గదియింపఁబోవుచున్నాఁడు).

[అంత తెరలో]

ఓసుధాకరా!

చ. దురితరతుండు మాగధుఁడు ♦ దర్పదుఁడై నిను మోసపుచ్చి ము
వ్వురతనురంగి దతనృపుఁ ♦ గాంచి యాపస్థను జెల్ప వార లి
ర్వురును నృసైన్యులై కదలి ♦ పౌర నిను న్వధియింపనెంచి యు
ద్ధురతను వచ్చుచుండి రదె ♦ దప్టుల శిక్షయొనర్పఁగాఁ దగున్.

సుధా—(ఆలకించి) ఏమీ! ఓరి పాపాత్మా! నీవు పిరికిపందవై నా బారినుండి పారిపోయి ప్రాణములను రక్షించుకొంటివి గదా యని సంతోషించుచుండగా మరల నాపైఁ గయ్యమునకుఁ గాలు ద్రువ్వుచుంటివి రా? తుచ్ఛుఁడా! ఈసారి నిన్నుఁ ద్రుంచి నేను నిష్క్రమింపకుండ నయ్యెద. (అని రోహిణి మూర్ఛిల్ల సుధాకరుఁడు నిష్క్రమించును.)

[అంత రాజశేఖరుఁడును దక్షుఁడును ససైన్యంబుగఁ బ్రమదావనంబునఁ బ్రవేశింతురు.]

దక్షు—(మూర్ఛిల్లి పడియున్న రోహిణిం గాంచి) ఏమిది! నాకుమారీమణి భూమిపై నిట్లు పడియుండుటకుఁ గారణ మేమి? దురాత్ముఁడైన సుధాకరుఁడే యీద్రోహ మొనరించియుండునుగదా. మిత్రమా! రాజశేఖరా! నీవీవనమంతయు సైన్యసమేతుండవై వెదకి యాతుచ్ఛు నెందున్నను పట్టి బాధించి తోడ్కొనిరమ్ము.

రాజ—మంచిది. (అని ససైన్యంబుగ నిష్క్రమించును.)

దక్షు—ఈసమయమున దమనుఁడున్న నాకుమారీమణి సుఖస్థితిం గాంచును గదా (అని యిటునటుఁ జూచి హర్షముతో) అదిగో దమనుండు తలంచినంతనే వచ్చుచున్నాఁడు.

[అంత దమనుఁడు ప్రవేశించి దక్షునకు నమస్కరించును.]

దక్షు—దమనా! ముందుగ నాకుమారీమణిని మూర్ఛనుండి తెలివొందునట్లుఁ జేసి చేటీజనంబుచే నంతిపురంబున కనుపుము.

దమ—మహారాజా! ఈమె మూర్ఛిల్లుటకుఁ గారణ మేమో మీ రెఱింగితిరా?

దక్షు—సింహళద్వీపరాజాత్మజుని పుత్రుండగు సుధాకరుండీ ప్రమదావనంబున కేతెంచి యీ నాపుత్రికారత్నంబుతో మాట్లాడుచుండ నామిత్రుండగు రాజశేఖరుండు చూచెనఁట. ఆతుచ్ఛుఁడే

యీామె కిట్టిద్రోహ మొనరించియుండునని నేఁ దలంచుచున్నాఁ
డను. కాని యీాదుర్మార్గుఁ బట్టికొని ససైన్యుండై రాజశేఖ
రుండేగియున్నాఁడు.

దమ—(తనలో) సుధాకరుఁడు సురక్షితంబుగ నియ్యెడ కేగుదెంచినం
దుకు నా కమితానందము కలుగుచున్నది. కాని యీాపాపాత్ము
లచే వాని కేమియుపద్రవము తటస్థించునో యని భయము
కలుగుచున్నది. కానిమ్ము పరమేశ్వరుని సంకల్పం బెట్లున్నదో
యట్లే జరుగఁగలదు. (ప్రకాశముగా) మహారాజా! ముందుగ
నేఁబోయి మాధవిని వెదకి తోడ్కొనివచ్చెదను.

(అని దమనుఁడు నిష్క్రమించును.)

[అంత రాజశేఖరుఁడు ప్రవేశించి]

రాజ—మిత్రమా! చమూసమేతుండనై యీాప్రమదావనమంతయు
వెదకితిని. కాని యీాదుర్మార్గునిజాడ యెచ్చోటను గానరాదు.
అయినను సైన్యము నెల్లయెడల కంపితిని.

తే. గీ. చొచ్చి వాటిల్లు కుందేలు ♦ సురుఁగఁగలదె
విమతదుర్వారనృపభుజం ♦ గముల కెల్ల
ఘనపరంతప రాజశే ♦ ఖరునిదైన
పేరు తలఁపోయ నీశ్వర ♦ వేరు గాదె.

(అంత రోహిణి మూర్ఛదెలిసి లేచును)

దక్షు—ఓడ్డా! అంతఃపురంబున కేగుదము రమ్ము. మిత్రమా! రాజశే
ఖరా! నీవు నిచటనిమాఁదనే యుండుము.

(అని దక్షుఁడు రోహిణితో నిష్క్రమించును.)

రాజ—(ఆకసము వంకఁ జూచి) అదిగో భానుం డస్తగిరిఁ జేరె. నే నిట
నిలుచు టనవసరము. (అని రాజశేఖరుఁడు నిష్క్రమించును.)

ఇది పంచమాంకము.

శ్రీరస్తు.

రోహిణీసుధాకరవిజయము.

షష్ఠాంకము.

ప్రథమరంగము — ఘోరారణ్యము.

[సుధాకర విశారదులు ప్రవేశింతురు]

సుధా — మిత్రమా, విశారదా, వైద్యవేషుండగు నామానవోత్తముం డీసరికే రాజనగరంబుఁ బ్రవేశించియుండునని తలంచెద. మనము వెంటనే పోయి వానిని కలిసికొనవలయును.

విశా — సఖా, ఇపుడే మన మిటనుండి బయలువెడలుట బహుదుర్ఘటము. చూచుము,

ఉ. దిక్కుల తెల్విమాసె మృగ ♦ తీవ్రనినాదములుం జెలంగెఁ బెక్కగ నంతటన్ గటికి ♦ చీఁకటి క్రమ్మురు భీకరాటవిన్ గ్రిక్కునఁ బోవఁగా మనకుఁ ♦ గన్నులు కానఁగరావు గాన నీ చక్కిని నిద్రఁజెందుదము ♦ సమ్మతి వేసువఁ బోద మెమ్మెయిన్.

సుధా — మిత్రమా! మనముభయులము నొక్కసారె నిద్రింగూలిన క్రూరమృగంబులచే హానిసంభవించెను. కావున నీవు ముందు పరుండుము. నేను మేల్కొనియుండెద.

విశా — సఖా! నీవు శ్రాంతుండవై యుంటివి. ఇంచుకవడి నీవు నిద్రింపుము. నేను మేల్కొనియుండెద.

సుధా — మిత్రమా! అట్లుగాదు వినుము.

క. మును నీవు మేల్కొనంగా
నెనయఁగ నొంటరివి యౌట • నేమేల్కొన్నన్
మనసిజుఁడు పంచశరములఁ
గొనియుండెను నాకు సుప్తి • గొను మీవు మునున్.

విశా — అటులైన రాజకుమారా! నీవు బహుజాగ్రత్తఁగలిగి యప్రమత్తుఁడవై మేల్కొనియుండుము. నే నావటవృక్షముక్రింద నింపొకవడి నిద్రించెద (అని నిద్రించుచున్నాఁడు.)

సుధా — హాహా, తూర్పున చంద్రోదయ మగుచున్నది.

సీ. హరిదబ్జవదనల • నంశపథంబను, రంగంబునను తిమి • రనుచు తెరను
మెల్ల మెల్లఁగ దింప • నుల్లాసముగ నందు, రాత్రి శైలూషిక • రాగఫాల
భాగంబుఁ బదపడి • వదనంబు చూపట్టు, కరణి రేఖగ నాదిఁ • గానుపించి
పిదప బింబముభాతి • నొదవి ప్రాక్సతిగర్భ, శుక్తిముక్తాఫల • స్ఫూర్తియనఁగఁ
తే.గీ. కలువనెచ్చెలులకు నోము • కల్మియనఁగఁ, దమ్మివిరిబోణులకు చక్ర • దంపతులకు
గుండెజల్లన మదయామి • కుఠారమునను, విరహులను వేఁపఁ జంద్రుండు • వెడలెఁ జదల.

అన్నా, నే నీమోహాధరంబు నెటు సైతును. విరహాజనపీడన దోషాకరుం డగుటనేకదా వీనికి దోషాకరుండను నామంబు సార్థకమయ్యె. మఱియు,

తే. గీ. కలశవారాశిఁ గవ్వగోడఁ • గలిగినట్టి
బాడబంబును గొనివచ్చి • పాంథహృదయ
మర్మముల నెల్ల దహియింప • మత్సరమున
నేచి వెదఁజల్లుచుండె రే • యెండమిషను

(అంత విశారదుండు మేల్కొని లేచివచ్చి)

విశా — అన్నా! మిత్రమా! నీ వతివిశ్రాంతుండవయ్యు నించుకైన నిద్రఁ జెందకుంటివి కదా.

ఉ. ఈయెడ వేగుఁజుక్క యుద • యించెఁ గుటీరము లెక్కి కొక్కరో
కోయని కోడిపుంజులును • గూయఁగ సాగె మరుత్కిశోరముల్

హాయిగ వీచుచుండెను వి ♦ హంగకలస్వనముల్ చెలంగ నే
మోయిసఖుండ! చూడుమరుణోదయమయ్యెడుఁదూర్పుదిక్కునన్.

ఎంతపనిచేసితివి. చూడుము.

ఉ. కైరవము ల్ముడింగెఁ దమ ♦ కంబునఁ దమ్ములు సంతసించెడున్
దార లదృశ్యమయ్యె దివిఁ ♦ దద్దయుఁ జీకటు లూడె ప్రాక్సతీ
సారసనేత్రి నెన్నుదుటి ♦ చక్కని కుంకుమబొట్టునాఁగ సొం
పూరెడు గెంపుచాయ లరు ♦ ణోదయకాలమునందుఁ బ్రాగ్దిశన్.

సుధా——మిత్రమా! మన ప్రయాణంబున కిదియ తఱియని తలంచెద
చూడుము.

ఉ. భూసతి రేయియంతయును ♦ బొల్పుగ నాథుని గాంచ కార్తయై
వేసటఁ జెందు లేమవలె ♦ విన్నతనంబున మంచుకొంగుచే
గాసిలు మోముఁ గప్పికొని ♦ కంజహితున్ గనలేక నేడ్చి దా
భాసిలు నీప్రభాతమున ♦ భానుసమాగమనోత్సుకాత్మయై.

[అంత దమనుఁడు ప్రవేశించి]

దమ——యువరాజచంద్రమా, సుధాకరా, మనము పాంచాలదేశము సమీపించితిమి పరాజయపరాభవానలంబుచే మ్రగ్గుచుండిన మాగధుండును దత్సమహీపాలుండును నిన్ను బంధింపంగోరి వివిధప్రయత్నములను జేయుచుండ నాప్రోత్సాహంబున రోహిణీకన్య కోరినకోరికపై యామెకు స్వయంవరోత్సవము జరిగింప నిశ్చయింపఁబడినది. కావున శీఘ్రంబుగఁ బోవుదము రండు. అదిగో సూర్యోదయం బగుచున్నది. చూడుము.

చ. కలువలదాయ కకుక్కభని ♦ కాయము తొఱ్ఱలఁడాయ చీఁకటుల్
బలువిడివాయ షట్పు లెడఁ ♦ బాయుచుఁ గూతలుగూయ దీపికా
కళికలకాంతిమాయ నల ♦ కంజముల స్వికసింపఁజేయ సొం
ధులు తమబాటరోయ నదె ♦ తోఁచెడు ప్రాగ్గిరిశృంగమందునన్.

సుధా—సఖా, దమనా, ప్రత్యర్థులమగు మే మెట్లు బాహాటంబుగ పురిఁ జేరనగు. మనమందఱమును మారువేషములం ధరించి పుర ప్రవేశంబు చేయుట మేలని తలంచెద.

దమ—మంచిది. అటులనే చేయనగు కాని మిమ్ముల గౌరవింపఁదగు ప్రయత్నముల జరిగింప ముందుగ నేఁ బోయెదను. (అని దమ నుఁడు నిష్క్రమించును.)

సుధా—మిత్రమా! విశారదా, మన మాకననంబను జలాశయంబున గ్రుంకి మారువేషంబులను ధరింతుము రమ్ము.

ద్వితీయరంగము—రాజాస్థానము.

[అంత దక్షమహారాజు, మారుతి, అన్యదేశాగతులగు మానవేంద్రులు స్వయంవరాస్థానంబునం బ్రవేశించుచున్నారు.]

దక్షు—భూజానులారా! నేఁడు నాభాగ్యోదయప్రభావంబున మీ వంటిరాజ బృందంబు నొక్కచోఁ జూడగంటి. కృతార్థుండనైతి.

మానవేం—రాజా! జగన్మోహనాంగియైన మీకుమారీమణి మోహాల తాబద్ధులమగు మేమందఱ మొక్కచోఁ గూడియుండుటబ్బురమే?

దక్షు—ధర్మాధక్షులారా! నాపట్టి యిప్పుడేవచ్చి మీలో నొక్క భూవరకుమారుని వరించును. అప్పు డితరులైన ధరణీవరు లలుంగక వాత్సల్య భావంబుచే వధూవరుల నాశీర్వదింపఁ బ్రార్థించెద.

రాజ—రాజా! మీతనూజారత్నము కులశీలవయోరూపంబుల నెఱింగి వరించినచో మేమటులనే జరిగించెదము.

దక్షు—(మారుతితో) మంత్రిశేఖరా! నాకుమారీమణియింకను రాకఁ దడసె. కారణ మేమోకదా.

మారు—దేవా! ఆకోమలాంగిని దోడ్కొని వచ్చుటకు పుణ్యాంగ నాజనంబుల నంపియుంటిఁ. అదిగో దమనుఁడు నిటుల వచ్చుచున్నాఁడు.

(అంత దమనుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

దక్షు—(దవ్వులదమనునిఁగని) దమనా! నాకుమారీమణి పూర్ణాలంకృతురాలై వచ్చుచుండెనా?

దమ—చిత్తము దేవా నెచ్చెలులుదాను నిప్పుడే బయలుదేరి వచ్చుచున్నారు.

మారు— దేవా! అదిగో చూడుఁడు:—

తే. గీ. రిక్కచెలికత్తియలతోడ ♦ రేవెలుంగుఁ
గదియఁబోయెడు రోహిణీ ♦ కాంత యనఁగ
మఱియు నరపాలలోకస ♦ న్మోహనాస్త్ర
మనఁగ రోహిణి సఖులతో ♦ నదిగో వచ్చె.

(అంత రోహిణి ప్రవేశించుచున్నది.)

దక్షు—(రోహిణిని ప్రియకుమారన్ దగ్గరఁ జేర్చి) ప్రియాత్మజా! స్వయంవర సమయమైనది. ఈవచ్చిన రాజలోకంబునెల్ల నీవు బాగుగ వీక్షించి నీకిష్టము గలిగినవాని వరించి వానిమెడలో నీ పుష్పహారమును గీలింపుము. (అనియొక పుష్పులదండ చేతికిచ్చుచున్నాఁడు.)

రోహి—(పుష్పహారమును గైకొని రాజసభ నవలోకించుచున్నది.)

దక్షు—మారుతీ! నీవుకూడఁబోయి ప్రత్యేకంబుగ నారాజవరులనీరామామణికిఁ జూపిరమ్ము.

మారు—చిత్తము- చిత్తము (అని యాకోమలాంగిని వెంబడించి) ఏణాక్షీ! చూడుము.

ఉ. శ్రీలు నృపాలమౌళిమణి • రంజితపాదపయోజయుగ్ముఁడై
లీలఁ జందనాగరువి • లేపనల న్వెలుఁబొంది జాళువా
మేలిపటంబుఁ గట్టి నెఱి • మించుతనుద్యుతి నొప్పు పౌండ్రభూ
పాలవరేణ్యుఁ డీతఁ డని • వార్యపరాక్రముఁ డాజిఁ గోమలీ.

రోహి——(తనలో) ఈతం డతిలోభియు గర్వసంపన్నుండు నగుటచే వీనిం జూడరాదు.

(అని తొలఁగిపోవుచున్నది)

మారు——రాజాననా! వీనిఁ జూడుము.

ఉ. రాజితరూపమందు నల • రాజభిమానధనంబునందు రా
రాజు శరీరకాంతి నుడు • రాజుఁ బరాక్రమమందు నంబికా
రాజును దానమందు యువ • రాజును వైభవమందు దేవతా
రా జన నొప్పు నీమగధ • రాజును జూచితె రాజశేఖరున్.

రోహి——(తనలో) రణభీరువును దుర్మదాంధుండు నగు నీతండు కదనంబునఁ బరాజయంబు నొంది వచ్చిన జీవచ్ఛవము. కావున వీని మొగముఁ జూడరాదు. (అని కోపముతో తొలంగిపోవుచున్నది.)

మారు——కోమలీ!

మత్తకోకిల——పాళిమై గనుఁగొంటె శాత్రవ • పంకజాకరదంతి భూ
పాలకేంద్రుఁడు రూపనిర్జిత • భావజుండును వైభవో
ద్వేలుఁ డాంధ్రమహీధవుండును • దివ్యశీలియునైన నే
పాళభూపతిఁ జూడు వీరల • పద్మపత్రవిలోచనా.

రోహి——(తనలో) అతిమద్యవ్యసనాసక్తులును రణభీరువులు నగు వీరిని వరింప నామనం బిచ్చగింపదు. (అని తొలంగిపోవుచున్నది.)

మారు——కమలాక్షీ!

ఉ. ఆయతకీర్తిచంద్రికస • మావృతసర్వదిగంతరుండు శో
భాయతసత్త్వచారుఁ డన • ఘాత్ముఁడు దర్శిచకోరచంద్రుఁడున్

కామజరూపసమంకదలఁ గాంచెను చోళపురాధినాథుఁ డో
తోయజనేత్రి! చూడు మని దోర్బలనిర్జితవైరి యీతనిన్.

రోహి—(తనలో) ఈతండు కూర్చుండును దుర్జనులకు సత్పురుషుండగు
టచే వీని నే నంగీకరింపఁజాల. (అని తొలఁగిపోవుచున్నది.)

మారు—లతాంగీ!

ఉ. వారిజమిత్రుఁడో నలుఁడో వాసవుఁడో నలకూబరుండో యి
చ్చారతిఁజూచు వీరాతని మన్మథుఁడో కంతుఁడో నాగయంతుఁడో
ధారుణిపై వెలింగెడు సుధాకరుఁడో తెలియంగరాదు హా
భూరిసువర్ణభూషణవిభూషితుఁ డీనృపపుత్రుఁ డెవ్వరో.

వనాక్షీ! కిరీటమకరకుండలకేయూర హాటకాంబర మణిమయాలంకార భూషితులై ప్రకాశించు నీరాజలోకంబున నీకిచ్చవచ్చిన వారె వ్వరో చూపుము.

రోహి—(తనలో) డెందమా! త్వరపడకుము. త్వరపడకుము. ఓభగ వానుఁడా! సంకల్పసంభవా! దాక్షిణ్యమూర్తివగు నీవు నాపై కరుణించి నామనోహరుని చిత్తమును నిష్కళంకముగఁ జేయు ము. (అని సభికులందఱుఁ జూచుచుండ సుధాకరుని మెడలో పుష్పహారంబును గీలింపుచున్నది.)

(అంత దమనుఁడు ప్రవేశించి)

దమ—సభాధ్యక్షులారా!

చ. విమలయశోవిశాలమతి వీరటులార! కఠుండు వంచనా
తమమునను మీరు సాక్షులుక దావనితామణిచిత్తచోరు మో
దమునఁ గాంచి వీనియెఱు కేఁ దగిలించెను వేడ్కఁ బుష్పదా
మమును వధూమణి స్వయుని మత్సరమూనకఁ బెండ్లిఁ గూర్పుఁడీ.

[అంత నందఱు విషణ్ణితమనోరథులై చూచుచుండ రాజశేఖరుఁడు లేచి]

రాజ—రాజా! దమమహీధవా!

ఉ. ఓధరణీప! యేల మము ♦ నొయ్యనఁ బిల్వఁగఁబంచి లీవు రో
జాధము సీతనూజను స్వ ♦ యంవరము న్నిమచేత సింహళ
క్ష్మాధవసూనుచే నిడి మ్ర ♦ పావచనంబులువల్కి యిట్లు ప్ర
థ్వీధవులందఱిన్ బరిభ ♦ వించితి వైననుఁ బోవనిత్తుమే.

దక్షు—ఆఁ! ఏమి! ఎంతపనిజరిగెను! (అని మహాకోపముతో పండ్లు పెటపెటఁ గొఱుకుచు ఓరోరిరాజద్రోహి! క్షత్రియకులపాంసనా! యేమిరా, నీవిట్లు క్రొంనుమీఁసు నెఱుఁగక సాహసించితివి? ఇపుడు నిన్నేమి చేసెదనో చూడుము.

(అని సుధాకరుని చేయిఁబట్టుకొని యదలించుచున్నాఁడు,)

సుధా—(కరంబు దిగిచికొని కోపఘూర్ణమానతారకుండై పండ్లు పెటపెటఁ గొఱుకుచు.) ఓనరపాలకులకలంకులారా!

ఉ. తుళ్ళిపడంగ నేల యిదె ♦ దోర్బలవృత్తి నటించి వేడ్క నో
విల్లునఁ బూనియున్న పృథి ♦ వీపతులార! రణంబులో మిముం
దొళ్ళఁగఁజేసి రాక్షసవి ♦ ధిన్ గ్రహియించెదఁ గన్య దంతికిన్
జెల్లున కేసరింగడియఁ ♦ జేరఁగ చూడుడు నాప్రతాపమున్.

(అని యందఱుఁ గలంగునటుల ధనుష్టంకారంబుఁ జేయ రోహిణి మూర్ఛిల్లుచున్నది.)

దక్షు—ఓసర్వాంసహాధ్యక్షులారా! నాముద్దులపట్టి మూర్ఛాగతురాలై యున్నయది. మీర లిట్లు మారణోత్సాహపరులై వీరావేశంబులఁ బ్రకటింపుచుండిన నీమ ప్రాణములను నిలుప జాలదు. కావున మీరిప్పటికి శాంతింపుఁడు. మీకు నమస్కరించెద.

రాజ—మే మీనరాధముని సంహరించినంగాని శాంతిఁబొందఁజాలము.

(అని వీరావేశంబున గొనయంబు సారించి విల్లెక్కిడి, సుధాకరుని డగ్గఱి) ఓరోరి మానవాధమా!

ఉ. నీవెటకేగె దింక ధర ♦ నీవరులందఱుఁ జూచుచుండ ని
స్నేవిధినైన నేను సమ ♦ యించెదఁ జంపియుఁ బొట్టఁజీల్చి నీ
ప్రేవులఁదాల్తు నాయుఱత ♦ మెచ్చని నెత్తురు ద్రావి పెండ్లికిన్
బ్రేవుమటంచుఁ బోయెద వ ♦ రించెదఁ గన్యకఁ జూడు దుర్మతీ.

సుధా—ఓరీ! నీచాధమా! విప్రంభవాచాటా! ఏమనిరా ప్రేలు
చుంటివి? ఇదిగో నీమదము సదమదము జేసెద చూడుము.
(అని వరలోనికత్తి పైకిదీసి ఝుళిపించుచు) ఓరి తులువా!

శా. భూతప్రేతపిశాచసంఘములకున్ ♦ బూర్ణంబుగా విందు వి
ఖ్యాతింజేయఁగఁ జూడు మోతులువ! దు ♦ ర్గర్వాంధ! నిన్నిప్పుడే
శాతాసిన్ గడతేర్తు నిల్వుమిట నీ ♦ చా! సిగ్గులేదో నినున్
జేతఃప్రీతిని ద్రెళ్లఁజేయనె ఘనా ♦ జిన్ గాయము ల్మానెనే.
(అని యుద్ధమునకు మొనయుచున్నాఁడు.)

దమ—ఓహో! సూధవరులారా! శాంతింపుఁడు, శాంతింపుఁడు.
అన్నన్నా! ఎంతయుపద్రవము తటస్థించెను! నాపట్టి గాఢ మూ
ర్ఛాపరవశురాలైయున్నయది. మీరందఱు దారుణ రణోత్సా
హులై విజృంభించుచున్నారు. ఇంక నెట్లోగదా. (అని సన్నిహి
తవర్తులగు చెలికత్తియలతో) ఓపుణ్యాంగనలారా! మీర
లీకోమలి నెత్తికొనిపోయి యంతిపురంబున శయనింపఁజేసి,

చ. అలరులపుప్పొడుల్వరచి ♦ నట్టి మనోహర హంసతూలికా
తలమునఁ బండఁజేసి విరి ♦ దమ్ములవీచుచు పై హిమాంబువుల్
జిలుకుచు మేన చందనము ♦ జెన్నుగఁ బూయుచు చెంతఁజేరి రం
జిలు మృదులంపుపల్కులను ♦ జెప్పుచు జేయుఁడు శైత్యసేవలన్.
దమనా! నీవుకూడ వీరివెంటనేగి తగుచికిత్స లొనరింపుచుండుము.

దమ—చిత్తము. చిత్తము. (అని చెలికత్తియలు దాను రోహిణి నెత్తి
కొని నిష్క్రమించుచున్నారు)

(అంత గగనంబుననుండి యొకధ్వని)

గంధ—ఓహో దుర్మదోదగ్రులగు రాజాధములారా! ఏల మీరిట్లు నిష్కారణము సమర సన్నాహులై కలగుండువడి యెదరు? శాంతింపుఁడు, శాంతింపుఁడు, ఓ దక్షమహీధవా!

ఉ. పూర్వభవంబునందు బహు ♦ పుణ్యుఁడ వీవు నృపాల వీరి నీ
యుర్విఁ జరించుచున్ గని మ ♦ హోజ్జ్వల తేజము కోటుజెంది గం
ధర్వులమేము వీరి నొక ♦ తట్టునఁ జేర్చి పరస్పరంబు దృ
క్పర్వములౌనటుల్ సలుపఁ ♦ బాయని మోహముఁ జెందిరొండొరుల్.

క. కావున శంకింపక నీ
భావజరూపునకు నీదు ♦ పట్టి నొసఁగి పృ
థ్వీవర సల్పుము వేగమె
వైవాహికశుభము వీరు ♦ వర్ధిలుదు రిలన్.

దక్షు—ఆహాహా! సభ్యులారా! వింటిరా గంధర్వవరుల పలుకులు? దేవతాప్రేరితంబగు నీకార్యం బవశ్యకర్తవ్యంబని తోఁచెడు. మీయభిప్రాయ మేమి?

సభ్యు—రాజా! నీ వెంతమాత్రము సంశయింపక నీశుభకర్మంబును శీఘ్రంబుగ నెరవేర్పుము. దేవతాభిమానోన్నతులగు నీవధూవరులు చిరానురాగవైభవసమృద్ధులై వర్ధిల్లఁగలరు.

రాజ—రాజా! మాయావులగు గంధర్వులపలుకులు విశ్వసింపకుము. క్షత్రియధర్మంబును విడనాడకుము. న్యాయముఁ దలంపుము.

(అని సుధాకరునితో యుద్ధమునకు మొనయుచున్నాఁడు.)

దక్షు—ఓవీరులారా! మీరు వేఱొక బహిఃప్రదేశంబునకుఁ బోయి న్యాయయుద్ధంబు జేయుఁడు. అందు జయలక్ష్మిం జేకొనివచ్చిన పురుషుండే నాకుమారీమణిని జేకొన నర్హుండు.

రాజ—మంచిది. (అని సుధాకరునితో) సుధాకరా! నీవు పౌరుషము గలవాఁడవైనచో నాతో న్యాయయుద్ధంబుఁ జేయ వేఁడుక బహిఃప్రదేశంబునకు రమ్ము. లేనిచో నోడితి ననుము.

సుధా—ఓరివృథాభిమానీ! రమ్ము. ఈసారి శత్రుశేషంబుఁ దీర్చి కృతార్థుండ నయ్యెద.

(అని సుధాకరుఁడు రాజశేఖరుని చెయిపట్టి తోడ్కొనిపోవుచున్నాఁడు.)

దత్తు—సభాధ్యక్షులారా! మీరుకూడ దయచేసి చని వారియుద్ధంబున న్యాయాన్యాయంబులు విమర్శించి రండు.

సభ్యు—మంచిది (అని సభ్యులు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

దత్తు—మంత్రిపుంగవా! నాపుత్రికారత్నంబునకుఁ దగినశైత్యోపచారంబులు జరుగుచుండెనా? ఆకోమలిమూర్ఛ యిపు డేస్థితిలో నుండెనో తెలియరాదు.

మాగు—దేవా! ఆగాఢమూర్ఛ క్రమక్రమముగ చెలికత్తియలొనర్చు శైత్యోపచారంబులవలనఁ దగ్గిపోవుచున్నదఁట. అదిగో దమనుఁడు నిటులనే వచ్చుచున్నాఁడు.

[అంత దమనుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

దత్తు—దమనా! నాపట్టి మూర్ఛ యిపు డేస్థితిలో నున్నదో తెల్పుము.

దమ—చిత్తము, దేవా! వినుండు.

సీ. ఘనసారచందన ♦ కలితలేపనమున, నలఁదఁబోయిన నెంతొ ♦ యులికిపడును
పునఁగుజవ్వాజియు ♦ తనువునఁ బూయంగఁ, గడగిన మెయి గగు♦ర్పొడువబెదరు
వీఁక తోయజతాళ ♦ వృంతంబులను వీవఁ, దివిరినఁ గృద్ధయై ♦ తేరిచూచు
నరవిరిపూసెజ్జ ♦ యందుఁ బండఁగఁ జేయఁ, బూన మంటలటంచుఁ♦ బొదరుచుండు

తే. గీ. శిరమునకు మంచిపన్నీరు ♦ చిలుక నేత్రి, యత్న మెంతయొనర్చిన♦నదటుఁజెందు
నౌనర మీపుత్రికకును♦శైత్యోపచార, ములను క్రమముగ మూర్ఛయుఁ♦దెలియుచుండె

[అంత విజయోల్లాసితుండగు సుధాకరుఁడు సభ్యులతో ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

సుధా—రాజేంద్రా! న్యాయయుద్ధంబున పూర్ణవిజయుండనై వచ్చితిఁ. ధర్మమార్గానుసారంబుగ మీకుమారీమణిని నాకొసంగవలయు.

దక్షు—ఆద్వంద్వయుద్ధమున రాజశేఖరుండు నిహతుండయ్యెనా యేమి?

సుధా—దేవా! రాజశేఖరుం డప్సరోంగనలపొందు నభిలషించి దివంబునకరిగియున్నాఁడు.

దక్షు—అన్నన్నా! ఎంతపని జరిగెను.

తే. గీ. చిరతరస్నేహ భావంబు ♦ గరిమఁజూప
వచ్చి నాపుత్రికాస్వయం ♦ వరమునకును
కటకటా! నీవు పరలోక ♦ గతుఁడవైతె
కదనమున నోడి రాజశే ♦ ఖరసఖుండ.

అయ్యయ్యో! వీరిని నేనేల యుద్ధమునకు మొనయఁజేసితి.

[అంత నంతరిక్షమునుండి యొకధ్వని]

గగనవాణి—రాజా! గతించినదానికై చింతింపకుము. రోహిణీసుధాకరుల కిదివఱకే గాంధర్వ వివాహమైయున్నది.

దక్షు—ఇంక మనము కాలవిళంబనము చేయరాదు. మారుతీ! శుభముహూర్తంబు నిర్ణయింప మహామౌహూర్తికులరావింపుము. ఈశుభవర్తమానంబును సింహళద్వీప ధరావరేంద్రుండగు రత్నాకరమహారాజుగారికెఱింగింప చారులను బంపుము. తక్కంగల బాంధువర్గంబులకెల్ల సంభావనపూర్వకంబుగ శుభలేఖలను వ్రాసియంపుము. మఱియు,

శా. ఆపద్మాలయ శౌరికోరినటులా ♦ హా రోహిణిన్ సింహళ
ద్వీపాధ్యక్షసుతుండు కోరుటను వే ♦ విస్ఫారఘంటాధ్వనుల్
ప్రాపొందఁగ మదావళంబుపయి శం ♦ భల్లీల వైవాహికం
బేపారు న్వినుడంచు జాటుముజనుల్ ♦ తృప్తింగసంగన్ బురిన్.

మారు—చిత్తము. దేవా. (అని మారుతి నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

సభ్యు—రాజా! మే మిప్పటికి సెలవొందెదము. (అని సభ్యులు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

దత్తు—(దమనునితో) దమనా! నీవు నాకు మహోపకారివి. ఏమిచ్చి నను నీఋణంబు దీర్పఁజాల. ఇట్టిమహోత్సాహసమయం బెన్నటి కైనఁ జేకూరునని స్వప్నములందైనఁ దలంచితినే? ఎన్నటికైన నీమేలు మఱువఁజాలుదునే?

చిత్ర—దేవా! వినుండు.

చ. దమనుఁడఁగాను నేను మును తల్లిని బాసి యనేకదేశముల్
క్రమముగ సంచరించి తుది గ్రమ్మఱివచ్చియు వెండి రోహిణీ
కమలదళాయతాక్షి నిజ కాంతునిఁ గోరఁగఁ బోయి నేఁటికిన్
సుమశర తేజ నిన్నుపతి నూజునిఁ దెచ్చిన చిత్రసేనుఁడన్.

దత్తు—ఓహో హో! చిత్రసేనా! ఎంతకాలమునకు నిన్నుఁ దిరుగఁ జూడఁగలిగితినితా! బహుకాలము పరదేశవాసముఁ జేయుచు నెన్నియిడుమలం గుడిచియుంటివో కదా. నీవు శీఘ్రంబుగ నంతి పురంబునకుఁజని నీరాకకై యత్యంతాసక్తితో నిరీక్షించుచుం డెడు నీతల్లిని జూచిరమ్ము.

దమ—దేవా! నేనిదివఱకే రాజననికిని రోహిణీకన్యకకును గనఁబడి యుంటి.

దత్తు—మంచిది. అటులైన నీవు ఖనికశిల్పికాదివరుల రావించి పెండ్లి పందిళ్ళ నిర్మింపఁజేయుము. మఱియు,

చ. పగడము మంచిముత్తియము వన్నెపసిండియుఁ గూర్చితీరుగా
జిగిబిగితోరణంబులను జెల్వుగఁ గట్టుడు మానికంబులన్

సొగసుగ రంగవల్లికల చే సొంపుగఁదీర్చి యలంకరింపుఁ డిం
పుగ వెలుఁగొందఁజేయుఁడు విభూతిఁదలిర్ప వివాహవేదికన్.

చిత్ర—చిత్తము. చిత్తము. (అని చిత్రసేనుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

దక్షు—(తనలో) ఈవర్తమానము తెలిసినచో రత్నాకరుఁడు కుపితుం
డౌనేమోకదా.

[అంత మారుతి ససంభ్రమంబుగాఁ బఱతెంచి.]

మారు—దేవా! సింహళద్వీప ధరావరుండగు రత్నాకర మహారాజు
ప్రళయకాల మేఘగర్జన గంభీరనినాదంబుల ననుకరించు శంఖ
కాహళభేరీ భాంకృతుల తోడను, వీరభట సింహనాదంబుల
తోడను, కరటిఘటా ఘోటకబృంహిత హేషారవంబులతోడను,
ఘోరకలంగునటుల ప్రచండవాతోద్ధూతనీరాకరవీచికానికరం
బులమాడ్కి ఘూర్ణిల్లు భీషణచతురంగబలసమేతుండై మన
దేశంబుపైకి వచ్చుచున్నాఁడు. దేవా కర్తవ్యమూహింపుఁడు.

దక్షు—ఆఁ! రత్నాకరుఁడు తనపుత్త్రిని మనము చెఱఁబట్టితిమనే
మభ్రాంతిని వచ్చుచుండెను కాఁబోలు. ఎట్లయిన నీయుత్పా
తంబు నపనయింప సుధాకరుండే సమర్థుండవితోఁచెడు.

సుధా—మామా! మీరు సందేహింపనేల? నేనిప్పుడే కుపితుడై
యుండుమా తండ్రిగారి యొద్దకేగి యాయనను శాంతింపఁజేసెద.

దక్షు—మంచిది. పోయిరమ్ము. మేము ను నీవెనువెంటనే వచ్చెదము.

సుధా—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

దక్షు—మారుతీ! మనముకూడఁబోయి యారాజేంద్రుని యథోచిత
గౌరవంబుల శాంతింపఁజేసి దోడ్కొనివత్తము రమ్ము.

(అని దక్షమహారాజు మారుతియు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

[అంత రత్నాకరమహారాజు ససైన్యంబుగ ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

[అంత సుధాకరుఁడు ప్రవేశించి]

సుధా—తండ్రీ ! నేనపరాధినైతిని. నన్ననుగ్రహింపుఁడు. (అని తండ్రి పాదములపై వ్రాలుచున్నాఁడు.)

రత్నా—సుధాకరా ! కలుషాత్మా ! వృద్ధులైన జననీజనకులను దుఃఖ పెట్టి శత్రుప్రుల నాశ్రయించిన కులదూషణుఁడవగు నీ మొగ ముఁ జూడరాదు. తొలఁగిపొమ్ముడుము.

(అని త్రోసి వేయుచున్నాఁడు)

(అంత గగనంబునుండి యొకధ్వని.)

గగనవాణి—రాజా ! పుత్రునిపైఁ గినియకుము. భగవద్భక్తుండును పరమపావన చారిత్రుండునగు సుధాకరునిజాయగా నీరోహిణీ కన్య సృజింపఁబడినది. దైవప్రేరితంబగు నిమ్మిథునానుబంధం బునుగుఱించి నీవు చింతింపవలదు. భగవదానుగ్రహసంపన్ను లగు నీవధూవరులు చిరతరానూనపరస్పరానురాగవైభవ సమృద్ధులై వర్ధిల్లగలరు. కావున నీవెంతమాత్రము శంకిం పకుము.

రత్నా—ఓహో ! ఆశ్చర్యము ! ఆశ్చర్యము ! నేనింక ధన్యుఁడ నయ్యెద. (అని పుత్రుని లేవనెత్తి) కుమారా ! పరాత్పరుం డగు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి యఖండకారుణ్యపాత్రుండవగు నీమహిమను గుర్తెఱుఁగఁజాలనైతినిరా తండ్రీ.

శా. రారా! రాజకులైకభూషణ! తనయా! రా రా! లతాంతాయుధా
రా రా! సారవిచారధీలసిత! రా రా! చిన్నపోఁడా! కుమా
రా! రాజీవదళాక్ష! ముద్దిడగ రా రా! కౌఁగిటం జేరరా
రా! రామామణి బెండ్లియాడి సుఖివై రాజిల్లరా! పుత్రకా.

(అని పుత్రుని గాఢాలింగనంబొనర్చుచున్నాఁడు.)

[అంత విశారదుఁడు ప్రవేశించి]

విశా—దేవా, నేనపరాధినైతిని. నన్ననుగ్రహింపుఁడు (అని పాదము లపై వ్రాలుచున్నాఁడు.)

రత్నా—విశారదా! క్షమించితి. లెమ్ము.

[అంత దక్షమహారాజు మారుతియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

దక్షు—(రత్నాకరుని సమీపించి) మహారాజా! మనముభయులము పూర్వవైరంబులం దిగనాడి యన్యోన్యసంబంధబాంధవ్యంబులచేఁ బరస్పరమైత్రి నుండవలయునని నాకోరిక. అట్టినాయభీష్టంబానపూర్వ నాముద్దుకూఁతుఁ దమకోడలుగాఁ గైకొనుఁడు.

రత్నా—మిత్రమా! దక్షమహీధవా! ఇంతకన్న మేలెయ్యది? నీవంటివానితో వియ్యమందుటకన్న నాకు వేఱొండు భాగ్యమబ్బునే?

(అని కరలగ్నమంబుల నన్యోన్యమైత్రిఁ బ్రకటింపుచున్నారు.)

దక్షు—(రత్నాకరునితో) మహారాజా! వివాహమంటపమును బ్రవేశింతము రండు.

రత్నా—మంచిది. (అని యిందఱు వివాహమంటపమును బ్రవేశింపుచున్నారు.)

రంగము:—వివాహమంటపము.

[మాంగళికపూర్య నినాదంబులు బ్రాహ్మణాశీర్వాదంబులును జెలంగ రోహిణి సుధాకరుని మెడను పుష్పహారమును గీలింపుచున్నది.]

దక్షు—(సుధాకరునిడగ్గఱి) రాజకుమారా! మున్ను నీనుహిమను గుర్తెఱుంగఁ జాలక నీమెడల నేనొనర్చిన మహాపరాధంబులనెల్ల సైరించి నాపుత్రికారత్నంబును బరిగ్రహించితివి. ధన్యుండనైతి.

మఱియు,

శా. నారీరత్నము నీకొసంగితిని భూ నాథాత్మజా! నీవు మం
దారోర్వీజమువోలె నిందుముఖిపొం తన్ మల్లెతీవోలెఁ ద
ద్భారంబీవు సహించియిచ్చుచును శ శ్వత్కామితార్థంబులన్
నీరక్షీరములట్లు మీరు మనుఁడీ నిత్యానురాగంబునన్.

(అని రత్నాకరునితో) మహారాజా!

ఉ. పొంకముమీఱఁ బూర్వభవ పుణ్యవశంబున మిమ్ముఁబోలు వి
య్యంకునిఁగంటిఁ గావునఁ గృ తార్థుఁడనైతి వధూవరుల్ సదా
యంకిలిలేనిమైత్రి వెల యన్ భువివర్ధిల దీవనంబు నే
నుంకువగా నొసంగెద స హా! నృప హీరిసమాదరింపుమా.

(అంత రోహిణి మామకుఁ బ్రణమిల్లుచున్నది.)

రత్నా—ఓస్నుషారత్నమా! ఈసుధాకరుండను నాసత్కులదీపము నీగుణశీలస్నేహప్రేరితంబై బహువిధంబులఁగఁ బ్రజ్వరిల్లెను.

దక్షు—(పుత్రిక నతిప్రేమచే దగ్గఱఁజేర్చి) పుత్రికారత్నమా!

చ. కలికిరో! నీవు నీపతియు గాఢపరస్పర రాగపూర్ణులై
యలరుచు భూరిరాజ్యవిభ వాన్వితులై తనరారి పుత్రులన్
బలుఁవురఁగాంచి కీర్తిగని పాయక భక్తిని నత్తమామలన్
బలుమరు సేవలందనిపి భాసిలుచు స్మము వీడఁబోకుమీ.

రత్నా—దక్షమహీధవా! నేఁటికి భగవత్కటాక్షంబున మనకోరికలన్నియు నెఱవేరినవి. ఇంక నేమి కావలయును.

దక్షు— మాలిని.

నీతిగనీధర ణీ పతులందఱు నెమ్మనిరాజ్యము లేలవలెన్
ఖ్యాతిగమేఘుఁడ ఖండసువృష్టిని గల్గఁగఁజేయు ఫలోన్నతమా

త్స్నాతలమందున ౯ మానవు లప్రీతి ౯ మానసుఖంబుల వర్ధిలుచుఁ జాతిగ నాథగ ౯ వంతుని నిశ్చలభక్తిఁ నుతింపుచు నుండవలెన్.

గగనవాణి—తథాస్తు. తథాస్తు.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

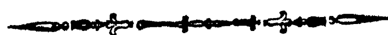
గద్య.

ఇది శ్రీమద్వేంకటరమణకరుణాకటాక్ష వీక్షణాసారసమాసాదిత రసబంధుర కవిత్వవైఖరీప్రవీణాపస్తంబసూత్ర శాండిల్యసగోత్ర పవిత్రహోతృకులకలశార్ణవరాకాశైరవమిత్ర వేంకటరత్న సుపుత్ర వెంకమాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫల వివిధ విద్వజ్జనవిధేయ వేంకటకృష్ణనామధేయ ప్రణీతంబైన రోహిణీసుధాకరవిజయంబను నాటకంబున సర్వమును షష్ఠాంకము

సంపూర్ణము.

మావద్ద వెలకు దొరకు గ్రంథములు

1 సంగీతకృతిదర్పణము—నూరు కృతులు వగైరాలు స్వరపరచినగ్రంథము (మార్బిలుబైండు) ... 1-8-0

డిటో (క్యాలికో బయిండు) ... 2-0-0

2 సంగీతకృతిదర్పణము—2వ భాగము. సంగీతవిద్వాంసులు కాగలందులకనేక సాధనములుగలవు. ... 2-0-0

3 పైగ్రంథములు రెండుగలిపి పూర్తి క్యాలికోబయిండు చేసిన ప్రతి 1కి 3-0-0

4 స్వరవర్ణసుధానిధి—వర్ణము లాఖరువరకు కావలసిన హంశములు గలవు. 1-8-0

5 రోహిణీసుధాకరవిజయము—6 అంకముల చక్కని నాటకము. 0-12-0

6 శారదీస్వయంవరము—5 అంకముల చక్కని నాటకము 0-12-0

7 సుభద్రార్జునీయము—6 అంకముల చక్కని నాటకము 0-12-0

8 శశిరేఖ—5 అంకముల చక్కని నాటకము. ... 0-12-0

9 సుభద్రాకళ్యాణము—యక్షగానము-స్త్రీలు పాటపాడుటకు యోగ్యమైనది 0-5-0

10 స్వరాజ్యయీశ్వరస్తవము—(పద్యములు) ... 0-4-0

గాంధిసందేశము—(పద్యములు) 0-4-0

మావద్ద ఇతరమైన నవలలు, నాటకములు వగైరాలు కలవు, క్యాటలాగు కోరినవారికి ఉచితముగా పంపబడును.

పొరుపూడి సుబ్బారావు అండ్ సన్సు,

కాకినాడ.

15007